

K.K.T.C

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
(NEAR EAST UNIVERSITY)

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK
DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**FETHİYE YÖRESİ ÜZERİNE
İNCELEME**

DANIŞMAN

DOÇ.DR.BÜLENT YORULMAZ

HAZIRLAYAN

ERHAN KARACA
4/B-970338

FETHİYE-2001

ÖNSÖZ

Her yönüyle Fethiye Kitabı'nın 1. Baskısı 1969 da yapılmıştı. 2. Baskıyı da 2001 yılında yapmak bana nasip oldu. Fethiye ve çevresinin iklimi , fiziksel yapısı , geçmiş tarihsel kültürüyle doğa güzelliği ile denizi ve tarihi eserleri açısından Fethiye'mizi Türkiye ve dünyaya birazcıkta olsa tanıtmaya katkı olacağı için çok mutluyum. Ayrıca lise ve dengi okullarda araştırma ve incelemelere ışık tutabilecekse beni sonsuz mutlu kılar.

Bu çalışmanın hazırlamasında özellikle tarih bölümünde yardımlarını esirgemeyen sayın bayan Ekin Duru , Muharrem Türkgöz , Osman Karaca ve Fethiye Kütüphanesine teşekkür ederim.

Bu çalışmamı hazırlamamda öncü fikirleri ile bana destek veren sayın dekanımız Doç.Dr.Bülent Yorulmaz'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bu çalışmamı kaleme almamda bana yardımlarını esirgemeyen sayın Tanıl Ferdi Ölmez'e çok teşekkür ederim.

Tamamiyle bir inceleme ve araştırma sonucu meydana getirdiğim bu çalışmamla okurlarıma faydalı olabilirim bundan sonsuz mutluluk ve kıvanç duyarım. Saygılarımla...

ERHAN KARACA

GİRİŞ

Fethiye hakkında birçok eser yazılmış olsa da önemini yitirmeyen ve bu yönüyle de her zaman ilgi görmüş bir şehirdir Fethiye.

Bu yazımda Fethiye'yi hemen hemen her yönüyle ele alarak tanıtmaya çalıştım. Ana başlıklar altında birçok şey araştırılarak , incelenerek aktarılmaya çalışılmıştır.

ERHAN KARACA

2001

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	1
Giriş.....	2

1.BÖLÜM

İLÇEMİZ FETHİYE

A)Coğrafya Bölümü.....	6
1-Genel Konum.....	6
2-Yeryüzü Şekilleri.....	7
3-Jeolojik Yapısı.....	8
a)Depremler	9
b)Topraklar.....	9
4-Dağlar.....	11
5-Platolar.....	12
6-Vadiler ve Ovalar.....	13
7-Akarsular.....	15
8-Göller.....	16
9-İklim.....	16
10-Bitki Örtüsü.....	17
11-Yaban Hayvan Türleri	18

2.BÖLÜM

B)Tarih Bölümü.....	19
1-İlçemizin Tarihte Aldığı Adlar.....	19
2-İlçemizin İlk Yerleşimi.....	20
3-İlçemizin Tarihi Gelişimi.....	22
4-Milli Mücadelede Fethiye.....	24

3.BÖLÜM

C)Nüfus Bölümü.....	26
---------------------	----

4.BÖLÜM

D)Tarihi Eserler ve Turizm Bölümü.....	29
1-İlçemizde Tarihi Eserler.....	29
2-Fethiye Arkeoloji Müzesi.....	35

3-Dini Eserler.....	35
4-İlçemizde Turizm.....	36
5-İlçemizin Doğal Güzellikleri,Plajlar ve Koylar.....	39

5.BÖLÜM

E)Kültür ve Folklor Bölümü.....	43
1-İlçemizde Folklor	43
2-Dinsel Yapı ve İnançlar.....	44
3-Geleneksel Giyim ve Kuşam.....	46
4-Düğünler.....	48
5-Gelenekler.....	50
6-Festivaller ve Eğlenceler.....	51
7-Yemekler ve Beslenme.....	52
8-Yöremizde Halk Edebiyatı.....	53
9-Geleneksel Şenlikler ve Araçları.....	54
10-Ağıtlar.....	63
11-Yerel Ağız Özellikleri.....	64
12-Atasözleri ve Deyişler.....	65
13-Maniler.....	68
14-Tekerlemeler.....	70
15-Dua ve Beddualar.....	71
16-Bilmeceler.....	72
17-Ninniler.....	73
18-İlçemizde Halk Tababeti.....	74
Saz ve Ses Sanatçıları.....	75
Fethiye de Kullanılan Halk Çalgıları.....	86

6.BÖLÜM

F)Sosyal Bölüm.....	89
---------------------	----

7.BÖLÜM

G)Ekonomi Bölümü.....	95
1-İlçemizin Ekonomisi.....	95
a)Tarım.....	95
b)Seracılık.....	96

c) Tarımsal Kuruluşlar.....	96
d) İlçemizin Orman Varlığı.....	96
e) Hayvancılık.....	97
f) Arıcılık.....	98
g) Av Hayvanları.....	98
2-Sanayi ve Madencilik.....	99
3-Ticaret.....	99
4-Geleneksel El Sanatları.....	100
5-Ulaşım.....	101
6-Haberleşme.....	102
7-Sağlık Hizmetleri.....	102
8-Eğitim ve Öğretim Durumu.....	103
9-Spor Faaliyetleri.....	103
a) Güreş.....	104
Bibliyografya.....	106

1.BÖLÜM

İLÇEMİZ FETHİYE

A-COĞRAFYA BÖLÜMÜ

1) GENEL KONUMU:

Fethiye ilçesi, İlin güneydoğusunda Teke Yarımadasının batı kesimindedir. İlçenin batısında Dalaman İlçesi, kuzeyinde Denizli İlinin Çameli, Burdur ilinin Gölhisar ilçeleri, doğusunda Antalya İlinin Kaş, Elmalı, Korkuteli ilçeleri, güneyinde Akdeniz bulunur. Fethiye Muğla'nın alanca ve nüfusça en büyük ilçesidir. Yüzölçümü 3059 km. karedir.

Fethiye, 36 derece 15' ve 37 derece 00' kuzey enlemleri ile 29 derece 50' ve 59 doğu boylamları arasındadır. İlçe merkezi Mendos dağının eteğinde, iç körfezin doğu kenarında kurulmuş denizi, kumu ve plajlarıyla güzel manzaralı şirin bir yerleşim yeridir.

İlçenin alçak noktalarını genellikle kıyılar teşkil eder. Kıyı ovaları ve vadi boylarında alüvyon düzlükler bulunmaktadır. İlçede tarım yapılan arazi 43192 hektardır. Başlıca gelir kaynakları tarım ürünlerinden tütün, turunçgiller, pamuk, zeytin, tahıl, turfanda sebzecilik ve anasondur. İlçe topraklarının %94 ü tarıma elverişlidir. %75 ini dağlık alanlar oluşturur.

2)YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ:

Fethiye ilçesi, yeryüzü şekilleri itibariyle Ege Denizine dik uzanan dağlar ile Akdeniz'e paralel uzanan dağların arasında kalır. Bölge olarak Akdeniz bölgesindedir. Yeryüzü şekilleri Akdeniz bölgesinin tüm özelliklerini taşır. Toros Dağlarının parçalanmış batı uzantısı ve Türkiye'nin en engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir.

3. zaman alp kıvrımlaşması sırasında Toros dağları şekillenirken Fethiye'nin kuzeyini, kuzeydoğusunu ve doğusunu tamamıyla kaplayan dağlar, Torosların gelişmesine paralel biçimde oluşmuştur. Toroslar Akdeniz'e paralel olarak uzanırken, Torosların batı ucundaki dağlar güneybatı yönünde yön değiştirerek Fethiye ve Köyceğiz kıyılarına dik uzanarak, Fethiye kıyılarının çok girintili, çıkıntılı olarak şekillenmesine yol açmıştır.

Fethiye'nin kuzeydoğu ve doğu sınırını Kızılcadağ (2598 m), Eren dağı (2043 m) ve Akdağ (3014 m) sıra dağları oluşturur. Akdenize dik ve engebeli bir şekilde uzanırlar. Bu sıradağların batısında Eşen çöküntü vadisi bulunur. Vadinin tabanında vadi boyunca uzanan Eşen çayı vardır. Vadi Ören'den itibaren genişler ve Eşen ovasını meydana getirerek Muğla-Antalya il sınırında Akdeniz'e ulaşır.

İlçenin kuzey sınırını Boncuk dağları (Maşta Dağ) oluşturur. Söğüt gölü çöküntü alanından başlayan Burdur'un Gölhisar Denizli'nin Çameli ilçeleri ile Fethiye'nin kuzey sınırını oluşturarak doğu-batı yönünde uzanır. Bu dağlar kışın sert esen kuzey rüzgarlarına karşı set oluşturur ve Fethiye'nin ikliminin ılıman olmasını sağlar. Turfanda sebzeciliğin gelişmesinde bu sıra dağların büyük önemi vardır.

Boncuk dağları, batıda Fethiye-Dalaman sınırını oluşturan Kızılbey ve Kapı Dağı ile denize ulaşır. Dağların güney etekleri Akdeniz'in nemli rüzgarlarına açık olduğu için bol yağış alırlar ve bol çam ormanlarıyla kaplıdırlar.

3-Dini Eserler.....	35
4-İlçemizde Turizm.....	36
5-İlçemizin Doğal Güzellikleri,Plajlar ve Koylar.....	39

5.BÖLÜM

E)Kültür ve Folklor Bölümü.....	43
1-İlçemizde Folklor	43
2-Dinsel Yapı ve İnançlar.....	44
3-Geleneksel Giyim ve Kuşam.....	46
4-Düğünler.....	48
5-Gelenekler.....	50
6-Festivaller ve Eğlenceler.....	51
7-Yemekler ve Beslenme.....	52
8-Yöremizde Halk Edebiyatı.....	53
9-Geleneksel Şenlikler ve Araçları.....	54
10-Ağıtlar.....	63
11-Yerel Ağız Özellikleri.....	64
12-Atasözleri ve Deyişler.....	65
13-Maniler.....	68
14-Tekerlemeler.....	70
15-Dua ve Beddualar.....	71
16-Bilmeceler.....	72
17-Ninniler.....	73
18-İlçemizde Halk Tababeti.....	74
Saz ve Ses Sanatçıları.....	75
Fethiye de Kullanılan Halk Çalgıları.....	86

6.BÖLÜM

F)Sosyal Bölüm.....	89
---------------------	----

7.BÖLÜM

G)Ekonomi Bölümü.....	95
1-İlçemizin Ekonomisi.....	95
a)Tarım.....	95
b)Seracılık.....	96

c) Tarımsal Kuruluşlar.....	96
d) İlçemizin Orman Varlığı.....	96
e) Hayvancılık.....	97
f) Arıcılık.....	98
g) Av Hayvanları.....	98
2-Sanayi ve Madencilik.....	99
3-Ticaret.....	99
4-Geleneksel El Sanatları.....	100
5-Ulaşım.....	101
6-Haberleşme.....	102
7-Sağlık Hizmetleri.....	102
8-Eğitim ve Öğretim Durumu.....	103
9-Spor Faaliyetleri.....	103
a) Güreş.....	104
Bibliyografya.....	106

1.BÖLÜM

İLÇEMİZ FETHİYE

A-COĞRAFYA BÖLÜMÜ

1) GENEL KONUMU:

Fethiye ilçesi, İlin güneydoğusunda Teke Yarımadasının batı kesimindedir. İlçenin batısında Dalaman İlçesi, kuzeyinde Denizli İlinin Çameli, Burdur ilinin Gölhisar ilçeleri, doğusunda Antalya İlinin Kaş, Elmalı, Korkuteli ilçeleri, güneyinde Akdeniz bulunur. Fethiye Muğla'nın alanca ve nüfusça en büyük ilçesidir. Yüzölçümü 3059 km. karedir.

Fethiye, 36 derece 15' ve 37 derece 00' kuzey enlemleri ile 29 derece 50' ve 59 doğu boylamları arasındadır. İlçe merkezi Mendos dağının eteğinde, iç körfezin doğu kenarında kurulmuş denizi, kumu ve plajlarıyla güzel manzaralı şirin bir yerleşim yeridir.

İlçenin alçak noktalarını genellikle kıyılar teşkil eder. Kıyı ovaları ve vadi boylarında alüvyon düzlükler bulunmaktadır. İlçede tarım yapılan arazi 43192 hektardır. Başlıca gelir kaynakları tarım ürünlerinden tütün, turunçgiller, pamuk, zeytin, tahıl, turfanda sebzecilik ve anasondur. İlçe topraklarının %94 ü tarıma elverişlidir. %75 ini dağlık alanlar oluşturur.

2)YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ:

Fethiye ilçesi, yeryüzü şekilleri itibariyle Ege Denizine dik uzanan dağlar ile Akdeniz'e paralel uzanan dağların arasında kalır. Bölge olarak Akdeniz bölgesindedir. Yeryüzü şekilleri Akdeniz bölgesinin tüm özelliklerini taşır. Toros Dağlarının parçalanmış batı uzantısı ve Türkiye'nin en engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir.

3. zaman alp kıvrımlaşması sırasında Toros dağları şekillenirken Fethiye'nin kuzeyini, kuzeydoğusunu ve doğusunu tamamıyla kaplayan dağlar, Torosların gelişmesine paralel biçimde oluşmuştur. Toroslar Akdeniz'e paralel olarak uzanırken, Torosların batı ucundaki dağlar güneybatı yönünde yön değiştirerek Fethiye ve Köyceğiz kıyılarına dik uzanarak, Fethiye kıyılarının çok girintili, çıkıntılı olarak şekillenmesine yol açmıştır.

Fethiye'nin kuzeydoğu ve doğu sınırını Kızılcadağ (2598 m), Eren dağı (2043 m) ve Akdağ (3014 m) sıra dağları oluşturur. Akdenize dik ve engebeli bir şekilde uzanırlar. Bu sıradağların batısında Eşen çöküntü vadisi bulunur. Vadinin tabanında vadi boyunca uzanan Eşen çayı vardır. Vadi Ören'den itibaren genişler ve Eşen ovasını meydana getirerek Muğla-Antalya il sınırında Akdeniz'e ulaşır.

İlçenin kuzey sınırını Boncuk dağları (Maşta Dağ) oluşturur. Söğüt gölü çöküntü alanından başlayan Burdur'un Gölhisar Denizli'nin Çameli ilçeleri ile Fethiye'nin kuzey sınırını oluşturarak doğu-batı yönünde uzanır. Bu dağlar kışın sert esen kuzey rüzgarlarına karşı set oluşturur ve Fethiye'nin ikliminin ılıman olmasını sağlar. Turfanda sebzeciliğin gelişmesinde bu sıra dağların büyük önemi vardır.

Boncuk dağları, batıda Fethiye-Dalaman sınırını oluşturan Kızılbey ve Kapı Dağı ile denize ulaşır. Dağların güney etekleri Akdeniz'in nemli rüzgarlarına açık olduğu için bol yağış alırlar ve bol çam ormanlarıyla kaplıdırlar.

2)YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ:

Fethiye ilçesi, yeryüzü şekilleri itibariyle Ege Denizine dik uzanan dağlar ile Akdeniz'e paralel uzanan dağların arasında kalır. Bölge olarak Akdeniz bölgesindedir. Yeryüzü şekilleri Akdeniz bölgesinin tüm özelliklerini taşır. Toros Dağlarının parçalanmış batı uzantısı ve Türkiye'nin en engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir.

3. zaman alp kıvrımlaşması sırasında Toros dağları şekillenirken Fethiye'nin kuzeyini, kuzeydoğusunu ve doğusunu tamamıyla kaplayan dağlar, Torosların gelişmesine paralel biçimde oluşmuştur. Toroslar Akdeniz'e paralel olarak uzanırken, Torosların batı ucundaki dağlar güneybatı yönünde yön değiştirerek Fethiye ve Köyceğiz kıyılarına dik uzanarak, Fethiye kıyılarının çok girintili, çıkıntılı olarak şekillenmesine yol açmıştır.

Fethiye'nin kuzeydoğu ve doğu sınırını Kızılcadağ (2598 m), Eren dağı (2043 m) ve Akdağ (3014 m) sıra dağları oluşturur. Akdenize dik ve engebeli bir şekilde uzanırlar. Bu sıradağların batısında Eşen çöküntü vadisi bulunur. Vadinin tabanında vadi boyunca uzanan Eşen çayı vardır. Vadi Ören'den itibaren genişler ve Eşen ovasını meydana getirerek Muğla-Antalya il sınırında Akdeniz'e ulaşır.

İlçenin kuzey sınırını Boncuk dağları (Maşta Dağ) oluşturur. Söğüt gölü çöküntü alanından başlayan Burdur'un Gölhisar Denizli'nin Çameli ilçeleri ile Fethiye'nin kuzey sınırını oluşturarak doğu-batı yönünde uzanır. Bu dağlar kışın sert esen kuzey rüzgarlarına karşı set oluşturur ve Fethiye'nin ikliminin ılıman olmasını sağlar. Turfanda sebzeciliğin gelişmesinde bu sıra dağların büyük önemi vardır.

Boncuk dağları, batıda Fethiye-Dalaman sınırını oluşturan Kızılbil ve Kapı Dağı ile denize ulaşır. Dağların güney etekleri Akdeniz'in nemli rüzgarlarına açık olduğu için bol yağış alırlar ve bol çam ormanlarıyla kaplıdırlar.

Dağların güney etekleri gittikçe alçalır ve Fethiye körfezine doğru, Fethiye-Üzümlü-Kargı üçgenini oluşturan alüvyonlu ovaları meydana getirir. Diğer önemli bir düzlükte Akdağ ve Maşta Dağlarının birbirine yaklaştığı Karabel'den itibaren kuzeydoğuya doğru uzanan Seki yaylasıdır. Yayla engebeli arazi görünümündedir. İklimi kışları çok sert geçer.

Akdeniz bölgesi ile Ege bölgesi arasında geçiş özelliği taşıyan çok engebeli ve yeryüzü şekilleri arasında birçok göl oluşmuştur. Bu göllerin bir kısmı sonradan meydana gelen hareketlerle açılarak sularını boşaltmış ve birer iç ova haline gelmişlerdir. Günümüzde göl özelliği koruyan Girdev yaylasında bulunan Kırdüve (Girdev) gölüdür.

3) JEOLÖJİK YAPI:

Bir geçiş alanı özelliği gösteren ilçe toprakları çok engebeli bir yapıya sahiptir. Alp kıvrımlaşması sırasında, Toroslar ve Batı Anadolu Dağları oluşurken Muğla ve Fethiye ilçesi alanlarında yoğun tektonik hareketler yaşanmış, bölgede çok sayıda çöküntü alanları ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin sonucunda, bölgede çok sayıda neojen gölü oluşmuştur. Sonradan bu göllerin bir kısmı kurumuş ya da açılarak denize boşalmıştır. Bu nedenle, ilçe topraklarındaki çöküntü alanları ile vadilerin bazı bölümlerinde 3. Zaman yaşlı göl tortularına rastlanmaktadır.

Fethiye yöresinde rastlanan ve bazı kesimlerde egemen yapıyı oluşturan kalker şist, gre ve konglomeralar, 2. Zaman yaşlı kratesa ve jura oluşumlarıdır. Neojen göllerinin denizlere boşalmasıyla ortaya çıkan alanlar, kıyıya yakın kesimlerde daha yoğun olmak üzere 4. Zaman alüvyonlarıyla dolmuştur.

Üzümlü ve Seki Havzası düzlükleri 3. Zamanda oluşumları açığa çıkmıştır. Yörenin çok engebeli oluşunda bu gelişmenin payı büyüktür.

a) Depremler: İlçemiz 1. Derece deprem kuşağında kalmaktadır. Bu zamana kadar bir çok deprem olmuş, büyük zararlara yol açmıştır. En son deprem 24 Nisan 1957 de olmuş, köylerle beraber toplam 7 kişi ölmüştür. Can kaybının az olması, önceden Kaymakamın önlem almasındandır.

Bir iki gün önce meydana gelen sarsıntılardan dolayı kaymakam emniyet müdürü ile anlaşarak anonslarla halkı evlerinden dışarıya çıkarmıştır. İki gün çadırlarda yatan halk 24 Nisan sabahı olan çok şiddetli depremde her şeyin alt-üst olduğunu görünce kaymakamın ne kadar haklı olduğunu görmüştür. Bu depremde evler ve binalar tamamıyla yıkılmıştır.

Deprem sonrası, etki alanının kimi kesimlerinde önemli jeomorfolojik değişiklikler olduğu belirlenmiştir. Bunların başlıcaları, kaya çığları, toprak kaymaları, göçmeler, faylanmalar, yer altı sularının fişkırması, yeni sıcak su kaynaklarının ortaya çıkmasıdır. Depremin yol açtığı zararlar doğal olarak taban yapısı ve yapı türüne göre değişmektedir.

Depremde en çok zarar, bir bölümü ya da tamamı taştan yapılmış ve genellikle harç yerine çamur kullanılmış olan yapılarda ortaya çıkmıştır. İyi işçilikle yapılmış ve uygun yapı malzemeleriyle yapılmış yığma binalarda da zarar meydana gelmiştir. Bunun en açık örnekleri ilçenin denizden doldurulan kısmında taban yapısı sağlam olmayan binalarda görülmüştür. Bu ev ve binalar tamamen yıkılmıştır. Şimdiki Cumhuriyet, Karagözler mahallelerinde ki evler, binalar, resmi daireler, caddeler ve okullar yeniden yapılmıştır. Bu depremde ilçemizin köylerinde de evler okullar yıkılmıştır. Bu gün Fethiye den Şovalye adasına giderken deniz dibinde görülen şehir kalıntıları eski bir depremin sonucudur. Yakın tarihimizde tespit edilen depremler şunlardır: 1864-1870-1875, 1887, 1938, 1940, 1943, 1957 depremleridir.

b) Topraklar: İlçenin çok engebeli olan toprakları sorunludur. Toprakların %75 i sıgıdır. (20-50 cm) %65 dik ya da çok diktir. Batı Akdeniz

havzalarına giren dağların yüksek kesimleriyle havza tabanları arasında kırmızı Akdeniz toprakları geniş alanlar kaplar. Bu topraklar, bir yandan kırmızı kahverengi Akdeniz topraklarıyla, bir yandan da, havza tabanlarına doğru alüvyal ve kolüvyal topraklarla geçişli olarak yayılır. 1. zaman kalkerleri ile 3. zaman miyosen kalkerleri üzerinde oluşmuş kırmızı Akdeniz toprakları, yer yer çatlaklıdır. Dalgalı ve eğimli alanlarda oluşmuştur. Yayılım alanları engebeli ve sert olduğundan genellikle sıgıdır.

Yağış ortalaması 800 mm.nin üzerine çıkan yerlerde oluşan kırmızı Akdeniz topraklarında doğal bitki örtüsü, orman ağaç ve ağaççıklarıyla, makilerden oluşmaktadır. Yaygın alanları kızılçam, karaçam, orman ağaç ve ağaççıklarıyla, makilerden oluşmaktadır. Havza tabanlarına yakın yerler mera, bağ, bahçe veya kuru ve sulu tarıma ayrılmıştır.

Dağlık kesimler kestane rengi topraklar ve kahverengi orman topraklarıyla kaplıdır. Ana madde çok kireçli marn ve kalkerlidir. Kahverengi orman topraklarının yayılım alanında, eğim yüksektir. Ortalama yağış 600mm ile 1000mm arasındadır. Doğal bitki örtüsü orman, ağaç ve ağaççıklarla maki ve otlardır.

Kıyı şeridinde rastlanan toprak grubu da rendzina topraklardır. Bunlar ovaların yüksek eğimli kesimlerine yakın yerlerindeki çok kireçli marnlar ve yumuşak kalkerler üzerinde oluşmuş yarı olgun topraklardır. Eğim yüksek değildir. Dalgalı bir arazi vardır Doğal bitki örtüsünü makilerle otsu bitkiler oluşturmaktadır.

İlçe tarımı açısından önemi büyük olan toprak grubu alüvyal topraklardır. Vadi tabanları, ovalar ve iç kesimlerdeki çöküntü düzlükleri Fethiye, Üzümlü-Kargı, Eşen, Seki ve Çaltılar-Bekçiler, Çobanisa ovaları alüvyal topraklarla kaplıdır. Akarsuların taşıdığı bu maddelerin yığılmasıyla oluşan bu genç toprakların özellikleri ırmak yataklarından uzaklaştıkça değişmeye başlar. Oluşmaları için özel iklim şartları gerekmediğinden, alüvyal topraklarda özel bitki

türleri yetiştirme zorunluluğu yoktur. Alüvyal toprakları çevreleyen az eğimli alanlar, kalüvyal topraklarla kaplıdır. Bunlar yüzey suların yakın yerlerden taşıdığı maddelerin, eğimin azaldığı yerlerde birikmesiyle oluşmuş topraklardır. Bu topraklarda da her türlü bitki yetiştirilebilir.

3. zaman çökmelerinden oluşmuş tüm ova, vadi ve düzlükler alüvyonlu topraklardır. Toprağın üst kısmı fazla humuslu, kum ve çakıl karışımı ile 50-100 cm. kalınlığında örtülü olup, bunun altında kum kil karışımı toprak tabakasına rastlanır. 3.ve 4. Zamanda meydana gelen çökmelerde kalker bünyeli dağlardan kopan ve çukurlukları dolduran alüvyonlu topraklar gevşek bir zemin oluştururlar. Toprağın yapısı ve iklimi her türlü bitki yetiştirilmesine uygundur. İlçe topraklarının %75ini orman ve fundalıklar oluşturur. Ekili dikili alan %16 dır. Çayır ve meralar %4 dür. Tarıma elverişsiz nitelikteki çıplak, kayalık, sazlık, bataklık, yerleşme yerleri gibi alanlar %5'dir.

4)DAĞLAR : İlçe topraklarının büyük bir kısmını dağlar kaplar. Denize bazıları dik bazıları paralel uzanan dağların, denize yakın kesimlerinde tek tek yükseltilerine rastlanır. Aşınım sonucu kütleşen ve yükseltileri azalan bu dağlar ilçenin kuzey ve kuzeydoğu Seki yaylası gibi kesimlerinin denizle bağlantısını keser. Buralarda karasal iklimin egemen olmasına yol açar. Ana çatısını Alp dağlarının kıvrımlaşması sırasında alan bu dağlar sık orman örtüsüyle kaplıdırlar. Genel özellikleri daha çok Toroslar'a benzeyen bu dağların başlıcaları şunlardır :

Boncuk Dağları :Bu dağlar, Fethiye körfezine paralel şekilde Alp kıvrımlaşması sonucu oluşmuş yüksek ve düzenli bir sıradır. Fethiye'nin kuzeyinde, Denizli, Muğla ve Burdur-Muğla il sınırını oluşturacak şekilde batıdan kuzeydoğuya doğru uzanır. Batıda Fethiye ile Dalaman ilçesinin doğal sınırını oluşturan Kızılbey ve Kızıldağ bulunur. Bunlar boncuk dağlarının batı uzantılarıdır. Doğuda Kızılcadağın batısındaki Söğüt gölü çukurluğuna kadar uzanır. En yüksek tepesi Göktepe 2407m'dir. Ortalama yüksekliği 2265m'yi

3-Dini Eserler.....	35
4-İlçemizde Turizm.....	36
5-İlçemizin Doğal Güzellikleri,Plajlar ve Koylar.....	39

5.BÖLÜM

E)Kültür ve Folklor Bölümü.....	43
1-İlçemizde Folklor	43
2-Dinsel Yapı ve İnançlar.....	44
3-Geleneksel Giyim ve Kuşam.....	46
4-Düğünler.....	48
5-Gelenekler.....	50
6-Festivaller ve Eğlenceler.....	51
7-Yemekler ve Beslenme.....	52
8-Yöremizde Halk Edebiyatı.....	53
9-Geleneksel Şenlikler ve Araçları.....	54
10-Ağıtlar.....	63
11-Yerel Ağız Özellikleri.....	64
12-Atasözleri ve Deyişler.....	65
13-Maniler.....	68
14-Tekerlemeler.....	70
15-Dua ve Beddualar.....	71
16-Bilmeceler.....	72
17-Ninniler.....	73
18-İlçemizde Halk Tababeti.....	74
Saz ve Ses Sanatçıları.....	75
Fethiye de Kullanılan Halk Çalgıları.....	86

6.BÖLÜM

F)Sosyal Bölüm.....	89
---------------------	----

7.BÖLÜM

G)Ekonomi Bölümü.....	95
1-İlçemizin Ekonomisi.....	95
a)Tarım.....	95
b)Seracılık.....	96

c) Tarımsal Kuruluşlar.....	96
d) İlçemizin Orman Varlığı.....	96
e) Hayvancılık.....	97
f) Arıcılık.....	98
g) Av Hayvanları.....	98
2-Sanayi ve Madencilik.....	99
3-Ticaret.....	99
4-Geleneksel El Sanatları.....	100
5-Ulaşım.....	101
6-Haberleşme.....	102
7-Sağlık Hizmetleri.....	102
8-Eğitim ve Öğretim Durumu.....	103
9-Spor Faaliyetleri.....	103
a) Güreş.....	104
Bibliyografya.....	106

1.BÖLÜM

İLÇEMİZ FETHİYE

A-COĞRAFYA BÖLÜMÜ

1) GENEL KONUMU:

Fethiye ilçesi, İlin güneydoğusunda Teke Yarımadasının batı kesimindedir. İlçenin batısında Dalaman İlçesi, kuzeyinde Denizli İlının Çameli, Burdur ilinin Gölhisar ilçeleri, doğusunda Antalya İlının Kaş, Elmalı, Korkuteli ilçeleri, güneyinde Akdeniz bulunur. Fethiye Muğla'nın alanca ve nüfusça en büyük ilçesidir. Yüzölçümü 3059 km. karedir.

Fethiye, 36 derece 15' ve 37 derece 00' kuzey enlemleri ile 29 derece 50' ve 59 doğu boylamları arasındadır. İlçe merkezi Mendos dağının eteğinde, iç körfezin doğu kenarında kurulmuş denizi, kumu ve plajlarıyla güzel manzaralı şirin bir yerleşim yeridir.

İlçenin alçak noktalarını genellikle kıyılar teşkil eder. Kıyı ovaları ve vadi boylarında alüvyon düzlükler bulunmaktadır. İlçede tarım yapılan arazi 43192 hektardır. Başlıca gelir kaynakları tarım ürünlerinden tütün, turunçgiller, pamuk, zeytin, tahıl, turfanda sebzecilik ve anasondur. İlçe topraklarının %94 ü tarıma elverişlidir. %75 ini dağlık alanlar oluşturur.

2)YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ:

Fethiye ilçesi, yeryüzü şekilleri itibariyle Ege Denizine dik uzanan dağlar ile Akdeniz'e paralel uzanan dağların arasında kalır. Bölge olarak Akdeniz bölgesindedir. Yeryüzü şekilleri Akdeniz bölgesinin tüm özelliklerini taşır. Toros Dağlarının parçalanmış batı uzantısı ve Türkiye'nin en engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir.

3. zaman alp kıvrımlaşması sırasında Toros dağları şekillenirken Fethiye'nin kuzeyini, kuzeydoğusunu ve doğusunu tamamıyla kaplayan dağlar, Torosların gelişmesine paralel biçimde oluşmuştur. Toroslar Akdeniz'e paralel olarak uzanırken, Torosların batı ucundaki dağlar güneybatı yönünde yön değiştirerek Fethiye ve Köyceğiz kıyılarına dik uzanarak, Fethiye kıyılarının çok girintili, çıkıntılı olarak şekillenmesine yol açmıştır.

Fethiye'nin kuzeydoğu ve doğu sınırını Kızılcadağ (2598 m), Eren dağı (2043 m) ve Akdağ (3014 m) sıra dağları oluşturur. Akdenize dik ve engebeli bir şekilde uzanırlar. Bu sıradağların batısında Eşen çöküntü vadisi bulunur. Vadinin tabanında vadi boyunca uzanan Eşen çayı vardır. Vadi Ören'den itibaren genişler ve Eşen ovasını meydana getirerek Muğla-Antalya il sınırında Akdeniz'e ulaşır.

İlçenin kuzey sınırını Boncuk dağları (Maşta Dağ) oluşturur. Söğüt gölü çöküntü alanından başlayan Burdur'un Gölhisar Denizli'nin Çameli ilçeleri ile Fethiye'nin kuzey sınırını oluşturarak doğu-batı yönünde uzanır. Bu dağlar kışın sert esen kuzey rüzgarlarına karşı set oluşturur ve Fethiye'nin ikliminin ılıman olmasını sağlar. Turfanda sebzeciliğin gelişmesinde bu sıra dağların büyük önemi vardır.

Boncuk dağları, batıda Fethiye-Dalaman sınırını oluşturan Kızılbil ve Kapı Dağı ile denize ulaşır. Dağların güney etekleri Akdeniz'in nemli rüzgarlarına açık olduğu için bol yağış alırlar ve bol çam ormanlarıyla kaplıdırlar.

2)YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ:

Fethiye ilçesi, yeryüzü şekilleri itibariyle Ege Denizine dik uzanan dağlar ile Akdeniz'e paralel uzanan dağların arasında kalır. Bölge olarak Akdeniz bölgesindedir. Yeryüzü şekilleri Akdeniz bölgesinin tüm özelliklerini taşır. Toros Dağlarının parçalanmış batı uzantısı ve Türkiye'nin en engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir.

3. zaman alp kıvrımlaşması sırasında Toros dağları şekillenirken Fethiye'nin kuzeyini, kuzeydoğusunu ve doğusunu tamamıyla kaplayan dağlar, Torosların gelişmesine paralel biçimde oluşmuştur. Toroslar Akdeniz'e paralel olarak uzanırken, Torosların batı ucundaki dağlar güneybatı yönünde yön değiştirerek Fethiye ve Köyceğiz kıyılarına dik uzanarak, Fethiye kıyılarının çok girintili, çıkıntılı olarak şekillenmesine yol açmıştır.

Fethiye'nin kuzeydoğu ve doğu sınırını Kızılcadağ (2598 m), Eren dağı (2043 m) ve Akdağ (3014 m) sıra dağları oluşturur. Akdenize dik ve engebeli bir şekilde uzanırlar. Bu sıradağların batısında Eşen çöküntü vadisi bulunur. Vadinin tabanında vadi boyunca uzanan Eşen çayı vardır. Vadi Ören'den itibaren genişler ve Eşen ovasını meydana getirerek Muğla-Antalya il sınırında Akdeniz'e ulaşır.

İlçenin kuzey sınırını Boncuk dağları (Maşta Dağ) oluşturur. Söğüt gölü çöküntü alanından başlayan Burdur'un Gölhisar Denizli'nin Çameli ilçeleri ile Fethiye'nin kuzey sınırını oluşturarak doğu-batı yönünde uzanır. Bu dağlar kışın sert esen kuzey rüzgarlarına karşı set oluşturur ve Fethiye'nin ikliminin ılıman olmasını sağlar. Turfanda sebzeciliğin gelişmesinde bu sıra dağların büyük önemi vardır.

Boncuk dağları, batıda Fethiye-Dalaman sınırını oluşturan Kızılbey ve Kapı Dağı ile denize ulaşır. Dağların güney etekleri Akdeniz'in nemli rüzgarlarına açık olduğu için bol yağış alırlar ve bol çam ormanlarıyla kaplıdırlar.

Dağların güney etekleri gittikçe alçalır ve Fethiye körfezine doğru, Fethiye-Üzümlü-Kargı üçgenini oluşturan alüvyonlu ovaları meydana getirir. Diğer önemli bir düzlükte Akdağ ve Maşta Dağlarının birbirine yaklaştığı Karabel'den itibaren kuzeydoğuya doğru uzanan Seki yaylasıdır. Yayla engebeli arazi görünümündedir. İklimi kışları çok sert geçer.

Akdeniz bölgesi ile Ege bölgesi arasında geçiş özelliği taşıyan çok engebeli ve yeryüzü şekilleri arasında birçok göl oluşmuştur. Bu göllerin bir kısmı sonradan meydana gelen hareketlerle açılarak sularını boşaltmış ve birer iç ova haline gelmişlerdir. Günümüzde göl özelliği koruyan Girdev yaylasında bulunan Kırdüve (Girdev) gölüdür.

3) JEOLÖJİK YAPI:

Bir geçiş alanı özelliği gösteren ilçe toprakları çok engebeli bir yapıya sahiptir. Alp kıvrımlaşması sırasında, Toroslar ve Batı Anadolu Dağları oluşurken Muğla ve Fethiye ilçesi alanlarında yoğun tektonik hareketler yaşanmış, bölgede çok sayıda çöküntü alanları ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin sonucunda, bölgede çok sayıda neojen gölü oluşmuştur. Sonradan bu göllerin bir kısmı kurumuş ya da açılarak denize boşalmıştır. Bu nedenle, ilçe topraklarındaki çöküntü alanları ile vadilerin bazı bölümlerinde 3. Zaman yaşlı göl tortularına rastlanmaktadır.

Fethiye yöresinde rastlanan ve bazı kesimlerde egemen yapıyı oluşturan kalker şist, gre ve konglomeralar, 2. Zaman yaşlı kratesa ve jura oluşumlarıdır. Neojen göllerinin denizlere boşalmasıyla ortaya çıkan alanlar, kıyıya yakın kesimlerde daha yoğun olmak üzere 4. Zaman alüvyonlarıyla dolmuştur.

Üzümlü ve Seki Havzası düzlükleri 3. Zamanda oluşumları açığa çıkmıştır. Yörenin çok engebeli oluşunda bu gelişmenin payı büyüktür.

a) Depremler: İlçemiz 1. Derece deprem kuşağında kalmaktadır. Bu zamana kadar bir çok deprem olmuş, büyük zararlara yol açmıştır. En son deprem 24 Nisan 1957 de olmuş, köylerle beraber toplam 7 kişi ölmüştür. Can kaybının az olması, önceden Kaymakamın önlem almasındandır.

Bir iki gün önce meydana gelen sarsıntılardan dolayı kaymakam emniyet müdürü ile anlaşarak anonslarla halkı evlerinden dışarıya çıkarmıştır. İki gün çadırlarda yatan halk 24 Nisan sabahı olan çok şiddetli depremde her şeyin alt-üst olduğunu görünce kaymakamın ne kadar haklı olduğunu görmüştür. Bu depremde evler ve binalar tamamıyla yıkılmıştır.

Deprem sonrası, etki alanının kimi kesimlerinde önemli jeomorfolojik değişiklikler olduğu belirlenmiştir. Bunların başlıcaları, kaya çığları, toprak kaymaları, göçmeler, faylanmalar, yer altı sularının fişkırması, yeni sıcak su kaynaklarının ortaya çıkmasıdır. Depremin yol açtığı zararlar doğal olarak taban yapısı ve yapı türüne göre değişmektedir.

Depremde en çok zarar, bir bölümü ya da tamamı taştan yapılmış ve genellikle harç yerine çamur kullanılmış olan yapılarda ortaya çıkmıştır. İyi işçilikle yapılmış ve uygun yapı malzemeleriyle yapılmış yığma binalarda da zarar meydana gelmiştir. Bunun en açık örnekleri ilçenin denizden doldurulan kısmında taban yapısı sağlam olmayan binalarda görülmüştür. Bu ev ve binalar tamamen yıkılmıştır. Şimdiki Cumhuriyet, Karagözler mahallelerinde ki evler, binalar, resmi daireler, caddeler ve okullar yeniden yapılmıştır. Bu depremde ilçemizin köylerinde de evler okullar yıkılmıştır. Bu gün Fethiye den Şovalye adasına giderken deniz dibinde görülen şehir kalıntıları eski bir depremin sonucudur. Yakın tarihimizde tespit edilen depremler şunlardır: 1864-1870-1875, 1887, 1938, 1940, 1943, 1957 depremleridir.

b) Topraklar: İlçenin çok engebeli olan toprakları sorunludur. Toprakların %75 i sıgıdır. (20-50 cm) %65 dik ya da çok diktir. Batı Akdeniz

havzalarına giren dağların yüksek kesimleriyle havza tabanları arasında kırmızı Akdeniz toprakları geniş alanlar kaplar. Bu topraklar, bir yandan kırmızı kahverengi Akdeniz topraklarıyla, bir yandan da, havza tabanlarına doğru alüvyal ve kolüvyal topraklarla geçişli olarak yayılır. 1. zaman kalkerleri ile 3. zaman miyosen kalkerleri üzerinde oluşmuş kırmızı Akdeniz toprakları, yer yer çatlaklıdır. Dalgalı ve eğimli alanlarda oluşmuştur. Yayılım alanları engebeli ve sert olduğundan genellikle sıgıdır.

Yağış ortalaması 800 mm.nin üzerine çıkan yerlerde oluşan kırmızı Akdeniz topraklarında doğal bitki örtüsü, orman ağaç ve ağaççıklarıyla, makilerden oluşmaktadır. Yaygın alanları kızılçam, karaçam, orman ağaç ve ağaççıklarıyla, makilerden oluşmaktadır. Havza tabanlarına yakın yerler mera, bağ, bahçe veya kuru ve sulu tarıma ayrılmıştır.

Dağlık kesimler kestane rengi topraklar ve kahverengi orman topraklarıyla kaplıdır. Ana madde çok kireçli marn ve kalkerlidir. Kahverengi orman topraklarının yayılım alanında, eğim yüksektir. Ortalama yağış 600mm ile 1000mm arasındadır. Doğal bitki örtüsü orman, ağaç ve ağaççıklarla maki ve otlardır.

Kıyı şeridinde rastlanan toprak grubu da rendzina topraklardır. Bunlar ovaların yüksek eğimli kesimlerine yakın yerlerindeki çok kireçli marnlar ve yumuşak kalkerler üzerinde oluşmuş yarı olgun topraklardır. Eğim yüksek değildir. Dalgalı bir arazi vardır Doğal bitki örtüsünü makilerle otsu bitkiler oluşturmaktadır.

İlçe tarımı açısından önemi büyük olan toprak grubu alüvyal topraklardır. Vadi tabanları, ovalar ve iç kesimlerdeki çöküntü düzlükleri Fethiye, Üzümlü-Kargı, Eşen, Seki ve Çaltılar-Bekçiler, Çobanisa ovaları alüvyal topraklarla kaplıdır. Akarsuların taşıdığı bu maddelerin yığılmasıyla oluşan bu genç toprakların özellikleri ırmak yataklarından uzaklaştıkça değişmeye başlar. Oluşmaları için özel iklim şartları gerekmediğinden, alüvyal topraklarda özel bitki

türleri yetiştirme zorunluluğu yoktur. Alüvyal toprakları çevreleyen az eğimli alanlar, kalüvyal topraklarla kaplıdır. Bunlar yüzey suların yakın yerlerden taşıdığı maddelerin, eğimin azaldığı yerlerde birikmesiyle oluşmuş topraklardır. Bu topraklarda da her türlü bitki yetiştirilebilir.

3. zaman çökmelerinden oluşmuş tüm ova, vadi ve düzlükler alüvyonlu topraklardır. Toprağın üst kısmı fazla humuslu, kum ve çakıl karışımı ile 50-100 cm. kalınlığında örtülü olup, bunun altında kum kil karışımı toprak tabakasına rastlanır. 3.ve 4. Zamanda meydana gelen çökmelerde kalker bünyeli dağlardan kopan ve çukurlukları dolduran alüvyonlu topraklar gevşek bir zemin oluştururlar. Toprağın yapısı ve iklimi her türlü bitki yetiştirilmesine uygundur. İlçe topraklarının %75ini orman ve fundalıklar oluşturur. Ekili dikili alan %16 dır. Çayır ve meralar %4 dür. Tarıma elverişsiz nitelikteki çıplak, kayalık, sazlık, bataklık, yerleşme yerleri gibi alanlar %5'dir.

4)DAĞLAR : İlçe topraklarının büyük bir kısmını dağlar kaplar. Denize bazıları dik bazıları paralel uzanan dağların, denize yakın kesimlerinde tek tek yükseltilerine rastlanır. Aşınım sonucu kütleşen ve yükseltileri azalan bu dağlar ilçenin kuzey ve kuzeydoğu Seki yaylası gibi kesimlerinin denizle bağlantısını keser. Buralarda karasal iklimin egemen olmasına yol açar. Ana çatısını Alp dağlarının kıvrımlaşması sırasında alan bu dağlar sık orman örtüsüyle kaplıdırlar. Genel özellikleri daha çok Toroslar'a benzeyen bu dağların başlıcaları şunlardır :

Boncuk Dağları :Bu dağlar, Fethiye körfezine paralel şekilde Alp kıvrımlaşması sonucu oluşmuş yüksek ve düzenli bir sıradır. Fethiye'nin kuzeyinde, Denizli, Muğla ve Burdur-Muğla il sınırını oluşturacak şekilde batıdan kuzeydoğuya doğru uzanır. Batıda Fethiye ile Dalaman ilçesinin doğal sınırını oluşturan Kızılbey ve Kızıldağ bulunur. Bunlar boncuk dağlarının batı uzantılarıdır. Doğuda Kızılcadağın batısındaki Söğüt gölü çukurluğuna kadar uzanır. En yüksek tepesi Göktepe 2407m'dir. Ortalama yüksekliği 2265m'yi

türleri yetiştirme zorunluluğu yoktur. Alüvyal toprakları çevreleyen az eğimli alanlar, kalüvyal topraklarla kaplıdır. Bunlar yüzey suların yakın yerlerden taşıdığı maddelerin, eğimin azaldığı yerlerde birikmesiyle oluşmuş topraklardır. Bu topraklarda da her türlü bitki yetiştirilebilir.

3. zaman çökmelerinden oluşmuş tüm ova, vadi ve düzlükler alüvyonlu topraklardır. Toprağın üst kısmı fazla humuslu, kum ve çakıl karışımı ile 50-100 cm. kalınlığında örtülü olup, bunun altında kum kil karışımı toprak tabakasına rastlanır. 3.ve 4. Zamanda meydana gelen çökmelerde kalker bünyeli dağlardan kopan ve çukurlukları dolduran alüvyonlu topraklar gevşek bir zemin oluştururlar. Toprağın yapısı ve iklimi her türlü bitki yetiştirilmesine uygundur. İlçe topraklarının %75ini orman ve fundalıklar oluşturur. Ekili dikili alan %16 dır. Çayır ve meralar %4 dür. Tarıma elverişsiz nitelikteki çıplak, kayalık, sazlık, bataklık, yerleşme yerleri gibi alanlar %5'dir.

4)DAĞLAR : İlçe topraklarının büyük bir kısmını dağlar kaplar. Denize bazıları dik bazıları paralel uzanan dağların, denize yakın kesimlerinde tek tek yükseltilerine rastlanır. Aşınım sonucu kütleşen ve yükseltileri azalan bu dağlar ilçenin kuzey ve kuzeydoğu Seki yaylası gibi kesimlerinin denizle bağlantısını keser. Buralarda karasal iklimin egemen olmasına yol açar. Ana çatısını Alp dağlarının kıvrımlaşması sırasında alan bu dağlar sık orman örtüsüyle kaplıdır. Genel özellikleri daha çok Toroslar'a benzeyen bu dağların başlıcaları şunlardır :

Boncuk Dağları :Bu dağlar, Fethiye körfezine paralel şekilde Alp kıvrımlaşması sonucu oluşmuş yüksek ve düzenli bir sıradır. Fethiye'nin kuzeyinde, Denizli, Muğla ve Burdur-Muğla il sınırını oluşturacak şekilde batıdan kuzeydoğuya doğru uzanır. Batıda Fethiye ile Dalaman ilçesinin doğal sınırını oluşturan Kızılbel ve Kızıldağ bulunur. Bunlar boncuk dağlarının batı uzantılarıdır. Doğuda Kızılcadağın batısındaki Söğüt gölü çukurluğuna kadar uzanır. En yüksek tepesi Göktepe 2407m'dir. Ortalama yüksekliği 2265m'yi

bulur. Dağların etekleri yapraklı, yüksek kesimleri iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlarla kaplıdır. Eşen Çayı Havzası tabanına doğru yükselti düşer. Buralar Akdeniz bitki örtüsü olan makilerle kaplıdır.

Akdağlar : Antalya-Körfezi ile Fethiye Körfezi arasını dolduran ve ülkenin en önemli platolarından biri olan Tekeli platosunu batıdan sınırlayan dağ sırasıdır. Fethiye ilçesini doğudan sınırlayan bölgenin en yüksek dağıdır. Güneybatı-kuzeydoğuya doğru uzanır. Fethiye körfezinin karaya sokulması ile denize paralellliğini yitirmiş ve denize dik inmektedir. Eşen çayının Akdeniz'e döküldüğü yerin doğusundan başlar. Kıyılardan birdenbire yükselir. Çok defa geçit vermez. Bu nedenle kıyılar arasındaki kasaba ve köyleri birbirine bağlayan yollar oldukça azdır. En yüksek yeri Muğla-Antalya il sınırı üzerindeki Uyluk tepe (3015 m)'dir. Düzenli bir sıra oluşturan bu dağlar ormanlarla kaplıdır. Eşen çayı tabanlarına doğru uzanan kesimlerinde maki bitki topluluklarına rastlanır.

Mendos ve Babadağ : Fethiye'nin güneydoğusundaki Mendos Dağı (1775 m) ile başlayıp güneye doğru kıyı boyunca uzanan dağlardır. Babadağın yüksekliği 1975 m'dir. Eşen çöküntü vadisi ile Fethiye Körfezi arasındaki tek dağlardır. Yine kıyırı izleyerek devam eden diğer dağlar, Dokuzgöl (1487 m), Eren dağı ve Sandak dağı (1025 m)'dir. Bu dağlar denizde de büyük ve küçük adalar oluşturduktan sonra denizde kaybolurlar.

5) PLATOLAR : İlçede bulunan platolar, genellikle çöküntü alanları ve vadi tabanlarıyla dağlar arasında kalan kesimlerde sıralanmıştır. Küçük büyüklükte çeşitli yükselti basamaklarına sıralanmış olan bu platolarda yazlar kurak geçer. Ama, bu alanlar yükseklerde dibe çekilen suların yüzeye çıkması nedeniyle su kaynakları bakımından zengindir. İlçenin en önemli platosu Boncuk ve Akdağların Eşen Havzasına uzanan eteklerinde bulunan Seki yaylası adıyla

bilinen platosudur. 1000-2000 m. yükseklikte etrafı dağlarla çevrili geniş bir alandır. Tam anlamıyla kara iklimi hakimdir. Tahıl üretimi yapılır.

6) VADİLER VE OVALAR : Fethiye ilçesi, Akdeniz ve Ege bölgesinin yeryüzü şekillerinin iç içe girdiği bir bölge ve kalkerli yapının yaygınlığı nedeniyle önemli vadilerin olduğu bir geniş alanıdır. Akdeniz'e paralel uzanan dağlar, Fethiye körfezinin karaya sokulması ile burada denize dik uzanırlar. Dar ve dik uzanan vadiler denize doğru genişlemeye başlar. Buralarda vadi tabanlarında alüvyal topraklarla kaplı yüksek verimli tarım alanları oluşmuştur. Bunlardan en önemli vadi ve ova Eşendir.

Eşen Vadisi : Muğla-Burdur sınırında birbirine yaklaşan Boncuk ve Akdağlar arasında oluşan çöküntü vadisinden başlar. Önceleri söğüt gölünün sularını boşaltan kanal durumundayken sonraları gölün sularının çekilmesinden dolayı, gölün güneyindeki su bölüm çizgisi Eşen vadisinin başlangıcı olmuştur. Vadi başlangıç çizgisinden itibaren batı yönünde devam eder. Çaltılar köyünde güneye dönerek Seki ovasına uzanır. Seki ovasında tekrar batıya döner. Akdümen tepesinin kuzeyinden Karabel'den itibaren karanlık içi denen dar bir vadiye girerek örene kadar bu şekilde uzanır. Örenden sonra vadi tabanı genişler, kuzey, batı ve doğudan açılan vadilerle birleşir. Yaklaşık 30 km. boyunca vadi tabanı ve akarsuyun çevresinde yörenin en verimli toprak alanları uzanır. Bulundukları köylerin adlarıyla anılan bu ovalarda sanayi bitkileri, meyve ve sebzeler yetiştirilir. Eşen vadisi, Akdağlar ve Babadağın Çamurköyden sonra birbirine yaklaşmasıyla daralır. Kınık'a kadar devam eden daralma, Kınıktan sonra vadi tabanı birden genişleyerek Akdeniz'e ulaşır. Burada taşınan alüvyonlarla kaplı yörenin en verimli ovası olan Eşen ovası bulunmaktadır.

Eşen Ovası : İlçemizin ve yöremizin en önemli tarım alanıdır. Ovanın ortasından geçen Eşen çayının suladığı geniş bir ovadır. Antalya-Muğla il sınırını

oluşturan çayın çevresindeki ovanın uzunluğu 30 km. genişliği 20 km. dir. Çoğunluğu Antalya il sınırın da kalır. İlçemiz sınırları içerisinde kalan yerlerde bir çok köylerimiz vardır. Ova eski bir koyun alüvyonlarla dolmasıyla oluşmuş bir delta ovasıdır. Topraklar iç kısımlarda çok verimli ve derinken denize yakın yerlerde yer yer tarım yapılmayan kumluklar ve bataklıklar oluşmuştur. Bataklıkların bir kısmı kurutularak tarıma açılmıştır, Taşkın önleme ve drenaj çalışmalarıyla çok verimli hale getirilen ovada, pamuk, susam, mısır ve turfanda sebzeçilik üretimi çok gelişmiştir.

Diğer Ovalar : Fethiye-Üzümlü ve Kargı üçgeni içinde kalan düzlükler ile Fethiye'nin doğusunda kalan ve Eşen ve Zorlar arasında kalan düzlükler Eşen çayından alınan sulama kanalları ile sulanmaktadır. Halen yapımı süren Batı Eşen Çayı sulama projesi tamamlandığı zaman sulanan alan daha da genişleyecektir. Yanıklar, Kargı, Günlükbaşı ve Fethiye ovasının bir kısmı, Kargı Çayından, İnlice vadisi ise İnlice Çayından sulanmaktadır. Üzümlü ovası susuzdur. Bazı yerlerde artezyen suyu ile sulama yapılmaktadır.

Bu ovalar alüvyonlu topraklardan oluşmuştur. Sulama yapılan yerlerinde yılda iki üç ürün alınır. En çok sanayi ürünü olan pamuk, susam ile mısır ve sebze üretimi yapılır. Son yıllarda ulaşım imkanlarının artması nedeniyle turfanda sebzeçilik çok yaygınlaşmıştır. Sulama imkanı olmayan düzlüklerde tütüncülük yaygındır.

İklim ve bitki örtüsü bakımından önemli bir yere sahip olan ovada Seki ovasıdır. Karabeli geçtikten sonra küçük büyük bir çok ovadan oluşmuştur. Eşen çayı havzasını oluşturan küçük dere ve vadiler tarafından parçalanmıştır. Genelde seki yaylası olarak bilinir. Küçük düzlükler Seki Bucağı ve çevresindeki köylerin isimleriyle adlandırılır. Başlıcaları : Mindan, Temel, Ceylan, Doğanlar, Çobanisa, Çaltılar, Kınık, Yayla, Karaçulha ve Gökben ovalarıdır. Buralarda tam bir kara iklimi hakimdir. Kışları çok sert geçer bu nedenle buralarda daha çok buğday, arpa ve nohut üretimi yapılır. Eşen çayının suladığı düzlüklerde patates,

mısır, fasulye ve pancar üretilir. Ayrıca sulu ve susuz alanlarda anason üretilir. İlaç ve içki üretiminde kullanılan anason ilimizin sadece Seki yaylasında üretilir. Ve Türkiye'nin anason üretiminin %2 si buradan karşılamaktadır.

7) AKARSULAR : İlçemiz toprakları Batı Akdeniz Havzasına girmektedir. Kıyılarda Akdeniz iklimi, iç kısımlarda ise bu iklimin karasal tipi hakimdir. Yazları sıcak ve kurak geçen kıyı kesimlerdeki dere ve çayların bir çoğunun suyu kurur veya çok azalır. En önemli akarsuyu Eşen çayıdır.

Eşen Çayı : Burdur ve Antalya sınırına yakın kısımlarda Akdağların kuzeybatı yamaçlarından doğar. 4. Zamanın başlarında, o zaman daha geniş olan Söğüt gölünün sularını boşaltan bir kanal durumundaydı. Daha sonraları suların çekilmesiyle Söğüt gölü ayrı bir havzaya dönüşmüş, havzanın güneyindeki su bölüm çizgisi de Eşen çayının başlangıcı olmuştur. Çay önce batıya, sonra güneye dönerek Seki yaylaları üzerinde güneybatı yönünde akar. Sekiden sonra batıya döner ve burada, Boncuk dağlarından doğudan Akdağlardan kaynaklanan çok sayıda küçük dere ile birleşip, batıdan, güneybatıya genişçe bir yay çizerek Karanlık içinden Ören'e ulaşır. Karanlık içinde, birçok dar ve yüksek yerlerden şelaleler oluşturarak akar. Ören'den sonra geniş bir vadiden güneye doğru akarak Eşen ovasında Antalya sınırının 1 km. yakınından Akdeniz'e ulaşır.

Eşen Çayının tamamı ilçemiz sınırları içerisindedir. Uzunluğu 100 km. kadardır. Suyu yaz kış boldur. Yazın biraz azalır. Çayda kefal balığı boldur. Çayın çevresindeki ve Fethiye'nin doğusundaki ovalar bu çaydan sulanır. Buralarda bol miktarda sanayi bitkileri meyve ve sebzeler yetiştirilir.

Kargı Çayı : Balaman'ın Çöğmen ve Arpacık köylerinden doğar. 45 km. uzunluğundadır. Yanıklar köyünden sonra Fethiye körfezine dökülür. Çayın suyundan Yanıtlar, Kargı, Sahil, İncirköy ve Günlükbaşı ovaları sulanır.

İnlice Çayı : 8 km. uzunluğunda yaz-kış suyu bulunur. İnlice köyü sınırları içinden doğar. İnlice vadisinde bulunan düzlükleri sulayarak Fethiye körfezine dökülür.

Karaçay : Arsa köyünden çıkar. Kayadibi ve Korubükü köyünün ovalarını sulayarak, Korubükün güneyinden Eşen çayına karışır.

8) GÖLLER : İlçemizin tek gölü Akdağ üzerindeki Girdev (Kırdüve) gölüdür. Göl çevresindeki derelerden gelen kar ve yağmur suları ile beslenir. Suyu soğuk ve tatlıdır.

9) İKLİMİ : İlçemizde Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Ancak bu özellik daha çok kıyı kesimleri için geçerlidir. Deniz seviyesinden 600m. den sonra sıcaklık düşer ve yağışlar artar. Makilerin yerlerini ormanlar alır. Dağların doğu ve kuzey yönlerinde Akdeniz ikliminin etkisi kalkar. Buralarda tamamen karasal iklim hakimdir. Karabelden sonra Seki bucağı ve bağlı köyleri, 1000-1200 m. yükseklikte ve etrafı dağlarla çevrili olduğundan tam anlamı ile karasal iklim görülür. Buralarda kışlar çok sert geçer. Kışın tamamıyla karla kaplıdır. Don olayı çok görülür. Fethiye-Seki yolu kışın Karabel mevkiinde zaman zaman kar ve buzlanma nedeniyle kapanır. Yetiştirilen bitki türü de azalır. Yazın Fethiye kıyısındaki halk boğucu sıcaklardan kurtulmak için Seki yayla köylerine çıkarlar.

İlçemizde yağışlar en çok kış aylarındadır. Yazın kıyı kesimlerde hiç yağış olmaz. Ancak yükseklerde ve Seki yaylasında Mayıs, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında süreksiz, fasılalı yağışlar kaydedilmektedir. Fakat bu yağışlar tarım alanına fayda sağlayacak kadar yeterli değildir. Daha ziyade mevzi ve sağnak halindedir. Sellenme nedeniyle bazen zararlı bile olur. Halk bu yağışlar

için “devenin bir dengisin ıslatır bir dengini ıslatmaz” der. Ortalama yağış sahil kesiminde 1000mm. Seki yaylasında 900mm. civarındadır. En çok yağış Aralık ve Ocak aylarındadır.

En sıcak ay Temmuz, en soğuk ay Ocak ayıdır. En yüksek sıcaklık ortalaması 35 C derece, en düşük sıcaklık 6 C derecedir. Yıllık ortalama sıcaklık 18,8 C derecedir. Yerel ortalama basınç 1.011.6 milibar, toprak üstü en düşük sıcaklık 18,8 C derecedir. Yerel ortalama açık gün sayısı 41.0, ortalama yağış miktarı 993.5 mm. , ortalama rüzgar hızı 1.1. m/sn. dir. En fazla rüzgar güneybatıdan, en hızlı rüzgar doğudan eser.

Fethiye'nin Seki yaylası iklim durumu için çok yakın değerler taşıyan Elmalı (Antalya) İlçesinin gözlemleri verilmiştir. Seki yayla köylerinin iklimi hakkında bu değerler bir fikir verir.

10) BİTKİ ÖRTÜSÜ : İlçemiz Akdeniz ve Ege bölgelerinin birleşme noktasında ve orman kuşağı üzerindedir. İlçemizin doğal bitki örtüsünü genellikle makiler ve iğne yapraklı orman ağaçları oluşturur.

Kıyılardan başlayan ve dağların yamaçlarına kadar uzanan makilikler pek sık değildir. Boyları iki metrenin üzerine çıkmayan bodur çalılıklar şeklindedir. Yaz ayları sıcak ve kurak geçtiğinden dağ eteklerinde kuraklığa dayalı kızılçam, karaçam, fıstıkçamı, sedir ve ardıç gibi ibreli ağaçlarla, meşe ve günlük (sığla) gibi yapraklı ağaçlar bulunur.

Yer yer sandal, piren, akçakesme, defne, çitlenbik ve keçiboynuzu gibi ağaç ve ağaççıklarda vardır. Bunlardan sandal, piren ve akçakesme bazı yörelerde yakacak olarak değerlendirilir. Kızılçam ormanlarından elde edilen reçine ile günlük ormanlarından elde edilen sığla yağı ve defneliklerden toplanan defne yaprakları yurt dışına satılarak yurt ekonomisine gelir sağlanmaktadır. Yine orman işletmesi tarafından Kumlu ova, Karadere, Yakacık, Zorlar, Zenger ve

Koru köylerinde kuraklığı ve susuzluğu dayanıklı okalıptüs ve kum akasyası orman halinde yetiştirilmektedir. Su boylarıyla vadi tabanlarına yakın kesimlerde söğüt, çınar ve selvi topluluklarına rastlanır.

İlçemiz ormanaltı örtüsü ve ot örtüsü bakımından da zengindir. Ormanaltı bitkilerden sarmaşık ve böğürtlen, otlardan, tırıl, devediken, ayırık, meyan, yabani yulaf, kekik, adaçayı, semizotu, ısırgan ve nane gibi türler yaygındır. Bunların dışında çeşitli mantar türleriyle, nergiz, morca, sümbül, çoban çiçeği, papatya, lale, mine, ve gelincik gibi çeşitli bitkiler vardır. Yüksek dağ tepelerinde ise orman bulunmaz.

11) YABAN HAYVAN TÜRLERİ : İlçemiz dağlık ve ormanlık olduğundan çok çeşitli yabani hayvan bulunmaktadır. Kanatlı hayvanlardan başlıcaları, üveyik, bıldırcın, tahtalı, keklik, karabatak, balıkçıl, çobanaldatan, kırlangıç, ağaçkakan, sığırcık, karatavuk, atmaca ve baykuştur. Ayrıca akarsu boylarında ve bazı kesimlerde yaban ördekleri, yaban domuzu, yaban keçisi, alageyik, tilki, tavşan, sincap ve kirpi en çok rastlananlardır. Ayı ve kaplan çok azdır.

Gıda, tarım ve hayvancılık bakanlığı, ülke genelinde olduğu gibi ilçemizde de yaban hayvanlarının avlanılmasını belli ilke ve kurallara bağlamış, dünyada ve ülkemizde sayıları azalan bazı hayvanları koruma altına almıştır. Kara avcılığı kanunlarına göre kurt, çakal, yaban domuzu, saksağan, leş kargası, tohum kargası ve kunduz avı bütün yıl serbest bırakılırken, karabatak, balıkçıl, kırlangıç, bataklık ve dağ serçelerinin avlanılmasını bütün bir yıl yasaklamıştır. Diğer kanatlı ve kanatsız hayvanların avlanması ise takvime bağlanmıştır. Ancak bunlarında çiftleşme ve üreme zamanında avlanılmaları yasaktır.

2. BÖLÜM

B-TARİH BÖLÜMÜ

1) İLÇEMİZİN TARİHTE ALDIĞI ADLAR:

İlçemizin bulunduğu bölge çok eskiden Lidya bölgesi diye adlandırılırdı. Fethiye Lidyalılarından öncede en önemli yerleşim yerlerinden biriydi. Lidyalıların dili olan Likçe belgelerde “Telebehi” şeklinde belirttikleri Fethiye’den en eski kaynaklar “Telmessoss” diye söz ederler. Orta ve Yeni Çağ kaynaklarında ise Mekri (Meğri-Makri) olarak geçmektedir. Şehrin, Bizans’ın elinden 1284 yılında Menteşe bey tarafından alınmasıyla bu isim verilmiştir. 1914 yılına kadar Meğri olan adı, Fethiye olarak değiştirilmiştir. 1913 yılında Şam’dan havalandıktan sonra Taberiye yakınlarında uçağı düşerek şehit olan ilk Türk havacılarından Pilo Yüzbaşı Fethi Beyin adına izafeten il Daimi Encümeninin teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilçenin adı Fethiye olmuştur.

Fethiye yönetim sınırları içindeki tüm topraklara “Beşkaza” da denilmektedir. Beşkaza adı Beşkadılıktan gelmektedir. Fethiye merkezinin dışındaki baş kadılık örgütü Üzümlü, Ören, Yaka-Döğer, Yakabağan-Eşen ve Kayadır. Buralarda halka mutlak sözünü dinleten vergileri zamanında toplayıp merkez kadısına veren ve kendilerine de bu hizmetlerinden dolayı geniş yetkiler verilen kimseler vardı. Beşkaza adı yöre halkı tarafından tutulmuş ve günümüzde de bir yiğitlik efelik nişanesi olarak övünçle söylenmektedir. Fethi bey ilk Türk havacılarındandır. İstanbul doğumludur. 1907 de Denizcilik okulunu bitirmiştir. Pilot olarak çıkmış, Nuri Bey adında başka bir pilotla İstanbul’dan ayrılmış, Şam’dan kalktıktan bir süre sonra Teberiye yakınlarında uçağı düşerek şehit olmuştur. Onunla birlikte Sadık Beyde şehit olmuştur. Bu iki genç pilotun ölümü yurttan derin bir üzüntü yaratmıştır. Onun hatırasını yaşatmak üzere Fatih parkında

Kırık Sütun anıtı yapılmış, Fethiye Beyin tunçtan bir anıtı 1934'te Fethiye Cumhuriyet alanına dikilmiştir. 1957 depreminden sonra, 15 Mayıs 1980 de büst rıhtımdaki parka dikilmiş parka da "Şehit Fethi Bey Parkı" adı verilmiştir.

2) İLÇEMİZİN İLK YERLEŞİMİ :

Fethiye ve yöresi çok eskiden Likya bölgesi diye adlandırıldı. Likya Anadolu'nun güneybatısında 37 derece 00' ve 35 derece 16' kuzey enlemleri ile 28 derece 46' ve 30 derece 48' doğu boylamları arasında kalan bölgedir. Telmessos çok eski bir yerleşim yeridir. Uzun süre Likya'dan ayrı bağımsız bir kent olarak varlığını sürdürmüştür. Telmessos'un orijini hakkında hiçbir bilgi yoktur. Kentin tarihte boy göstermesi ile çağdaş olan beş Likya yazıtı bulunmuş olmasına rağmen Telmessos Likya'ya bağlı sayılmamaktadır. Telmessos ve Likya adları ayrı ayrı geçmektedir. 4. Yüzyılda yapılmış olan savaşta Telmessos'un Likya'ya dahil edilmiş olduğu muhtemeldir

Likya'yı ise, Yunan tarihçisi Herodota göre "Giritten gelenler kurmuştur." Ancak Doç. Dr. Oktay Akşit, Likyalıların Girit'ten gelmediğini savunuyor. Doğrusuda bu olması gerektir. Çünkü Likyalılar M.Ö. 2. Bin yıllarında Zela denilen bölgede bulunuyorlardı. Günümüzde (Elmalı) yakınlarında yapılan kazılarda ve çevredeki şehitlerin adlarının sonlarında görülen (nt), (ss) ler Likya'nın 3. Binde yerleşme sahası olduğunu ispatlıyor. Bu durum kanımıza göre Karya'daki şehirlerle de bir benzerlik gösteriyor. M.Ö. 3400 Anadolu'dan Yunanistan'a bir takım göçler olduğunu filolojik delillerle ispat edecek durumdayız. Bu gün bile Yunanistan'da sonları (ss), (tt), (nt) ile biten bir çok yer ve şehir adı vardır. Bunların Yunan diliyle açıklanamadığı da bir gerçektir. Bu adların Anadolu'nun batı ve güneybatı bölgelerinde ki (s), (ss) ve (nd) li yer adlarına karşılık olduğu araştırmacıların gözünden kaçmamıştır. Bu yer adlarının çoğunlukla Anadolu'lular tarafından Yunanistan'a götürüldüğü anlaşılmıştır. Bunların Yunanistan da Korintos (şehir), Koskintos (dağ), Samintos (yer), Parnussos (dağ), verebiliriz. Bu Anadolu insanları Ege'ye yalnızca coğrafi isimleri

götürmemişlerdir. Yunan diline girmiş kültür hayatıyla ilgili pek çok kelimeler bu, doğu-batı göçüyle geçmiştir. Fakat bu kelimelerin çoğu bozulmuş Türkçe kelimeler olduğu için Yunanca da hiçbir anlam taşımamaktadır. Zekai Eroğlu (Muğla tarihi S. 25) Atamanes, Ossen Ozole ve Tebi kelimelerinin tahrif edilmiş Türkçe kelimeler olduğunu, anlamlarını vererek belirtir.

İkinci kanıtta yörede dikkati çeken köy adlarıdır. Çoğunun Oğuz oymaklarına ait olduğu görülmektedir. Bunlar Kaya, Dodurga, Yazır (Fethiye’de), Karıklı, Yazır (Milas’ta) ve Çavdır (Merkez İlçede) köyleridir.

Yukarıdaki örnek kaynaklarından da anlaşılacağı gibi Ege bölgesine yayılmış bulunan kavimlerin geliş yerleri, bir takım ayrıntılar göstermekle beraber aynıdır.

Bir “Batı Anadolu kavmi olan Lavilerle ilişkilerini de göz önüne alarak diyebiliriz ki, Telmessos’a ilk yerleşenler Orta-Asya’dan Anadolu’ ya göç eden Türk kavimleridir. Likyalılar ise yine aynı koldan olup daha ileriye, Yunanistan’a geçip, sonradan tekrar Anadolu’ya gelmişlerdir. Ayrıca ünlü coğrafyacı Strobon, Likyalıların çağdaşı ve komşusu olan Karları , Yunanistan’ın eski ahalisi olarak gösterdikten sonra Kokanlarla Lelegler de Karlardandır. Karlara (Karya, Karia) adalarda iken Leleg denilirdi. Truva harbinden çok evvel bunlar Anadolu’ya dönmüşlerdi.” Şeklinde bilgi vermektedir.

Buradaki “dönmüşlerdi” kelimesinin anlamı geri gelmişlerdir şeklindedir. Önce gidilen bir yer vardır. Sonra bu yerden çeşitli nedenler sonucunda geri gelme. Bu duruma göre Karlar Anadolu’ dan Ege adalarına gitmişler ve geri dönmüşlerdir. Yine Yunan tarihçi Herodot eserinde (Herodot L. S. 173) Likyalıların baba adlarını değil de ana adlarını kaydeder ki bu usul bile M.Ö. 2. Bindeki Anadolu halkına ait olmayan buna karşın M.Ö. 3. bindeki halka ait olan bir durumdur. Bu dönemde analık haklarının en geçerli olduğu bölgelerden biride Akdeniz Kültür bölgesidir. Kısaca Fethiye ve yöresinin ilk yerleşim birimlerini oluşturanların, Asya kavimleri ve bunlarında Orta Asya dan göçüp

gelen Oğuz boyların dan olduğu muhtemeldir. Yüzyıllar sonra tekrar torunları gelerek yine bu bölgeye yerleşmişlerdir.

Fethiye ve yöresi Likya bölgesi olarak bilinmektedir. Likyalılar Antalya Körfezi ile Fethiye Körfezi arasındaki yörede devlet kurmuşlardır. Telmessos yüzyıllar boyunca Likya yönetiminden uzak kalmış bir şehirdir. Şehir Perikles'in Likyalılarla birlik olup zaptına kadar bağımsız kalmıştır.

M.Ö. 545'te Pers komutanı Harpagos Karya şehriyle birlikte Telmessos'u (Fethiye) ele geçirdi. Persler'in tüm Likyayı almalarından sonra, Telmessos Likya ile birlikte Perslerin 1. Satraplığını oluşturdu. M.Ö. 478 de kurulan Antika-Delos Deniz Birliğine katılan Telmessos, zaman zaman ayaklanarak birlikten ayrıldı. M.Ö. 440 da Likyalılar deniz birliğinden ayrıldılar. Ve peloponez savaşlarına katılmadılar. Bir süre sonra tekrar Pers egemenliği altına girdiler. M.Ö.362 yılında Likya Prensi Periklesin Perslere karşı bir birlik oluşturma çabaları sonucu Telmessos Likyaya bağlandı. Bu hareketin Perslere karşı olduğu apaçık meydandaydı. Persler isyanı bastırdılar ve Likyayı Karya kralı Mausolos'a verdiler. Likya bu şekilde, M.Ö. 4. Yüzyılda Karyalıların idaresine geçti. Bu durum Büyük İskender'in Likyayı zaptına kadar sürdü.

M.Ö. 334 yılının baharında Likyayı zapteden İskender güze doğru Likyaya girdi. Halikarnassosun zaptından sonra Telmessos ve diğer Likya şehirleri teslim oldular ve antlaşma yapıldı. İskender'in ölümünden sonra Selevkos'un üstünlüğünü tanıdı M.Ö. 3. Yüzyılın yarısından itibaren Mısırlı lagos Hanedanının, M.Ö. 188 den sonrada Bergama'nın yönetimi altına geçmiştir.

3) İLÇEMİZİN TARİHİ GELİŞİMİ :

Şehir M.Ö. 133'te Bergama Krallığının çöküşüyle birlikte bağımsızlığına kavuşmuştur. Postos kralı Mithridatase karşı Rodos'la işbirliği yaptı. Bundan sonra Likya tarihinin gelişimi içinde yürüyen Telmasos önce Roma'nın sonrada

Bizans'ın eline geçmiştir. Bizanslıların Abbasi Kralı Harun Reşide vergi vermemeleri üzerine harekete geçen İslam ordusu Likya ve Karyayı almış ve 862'ye kadar İslam hükümdarlarının elinde kalmış ve yine sonradan Bizanslıların eline geçmiştir.

Şehri Bizans'ın elinden 1284 yılında Karyayı fetheden Menteşe Bey almaya uğraşmıştır. Menteşe Beyin çabaları sayesinde kuşatılan Telmessos (Menteşe Beyin burada şehit düşmesinden sonra) Türkler tarafından fethedildi. Şehir bu arada Meğri adını aldı. Menteşe oğullarından Ahmet Gazi Bey yönetimine verilen Meğri (Fethiye) bu bey zamanında yapılan önemli yapılarıyla ün kazandı. Bir çok binalar, zaviyeler, camiler ve medreselerle süslendi.

14. yüzyıl sonlarında Beyazıt tarafından alınan Menteşe yöresi 1424 yılında kesin olarak Osmanlı yönetimine girmiştir. Ve Anadolu eyaletlerine bir sancak olarak bağlanmıştır. Sancak merkezi olarak da Muğla seçilmiştir.

Fethiye'yi ziyaret eden Evliya Çelebi , Fethiye ve kalesi hakkında bilgi vermektedir. Ünlü Seyyaha göre Mekri'yi Menteşe oğullarından birisi Cenevizlilerin elinden fethetmiştir. Kale daha sonra Osmanlıların eline geçmiştir. Kale burçlarında görülmekte olan çeşitli tasvirler, kale Cenevizlilerin elindeyken yapılmış. Kale duvarlarının alt tarafında görülen yüzlerce mağara ilkçağ Mekri (Fethiye) sinin kalıntılarıdır. Mağaraların içerisindekiler olarak kullanılan raflı odalar, dikkati çekmektedir. 17. Yüzyılda Fethiye küçük bir kasabadır. Şehirde damları toprak örtülü 50 ev ve 40 bezirgan depoları vardı. Ayrıca bir han , bir üstü toprak örtülü ve minaresi tahtadan cami , küçük bir hamam , 10dükkanıda vardı. Burada yetiştirilen kavun ve karpuz Rodos'a gönderilirdi. Evliya Çelebinin 17. Yüzyılda yaptığı bu ziyaretten sonra şehir gün geçtikçe büyümeye başlamıştır. Ancak bu arada ilki 1856 da , ikincisi 24 Nisan 1957 de iki büyük deprem felaketi geçirmiştir. Bu felaketlerden sonra şehir adeta yeniden imar edilmiştir.

Şemsettin Samiye göre Meğri (Fethiye) şöyledir, Aydın vilayeti Menteşe sancağına bağlı kaz merkezi bir kasabadır. Kazanın, Eşen nahiyesiyle birlikte 66

köyü vardır. Başlıca tarım ürünleri arpa, buğday, susam, tütün, darı ile her türlü sebze ve meyvedir. Çok geniş ormanlarından elde edilen kereste, kaza için büyük bir gelir kaynağı oluşturur. Ayrıca yörede hayvancılıkta oldukça gelişmiştir. Kazada bir krom bir tanede manganez madeni işletilmektedir.

4) MİLLİ MÜCADELEDE FETHİYE

30 Ekim 1918 de imzalanan Mondoros Ateşkes antlaşmasından sonra itilaf devletleri Anadolu'yu işgale başlamıştır. 11 Mayıs 1919 da İtalyanlarda Fethiye, Marmaris ve Kuşadasına asker çıkardılar. Dört gün sonra 15 Mayıs 1919 da Yunanlılar İzmir'i işgal etti. Yunanlıların İzmir'i işgali yurttaki büyük bir üzüntü yarattı. Bu sırada "İzmir Reddi İlhak Cemiyeti" tarafından Anadolu'nun her tarafına çekilen "Vatan uğruna can vermek isteyen din kardeşlerimiz" diye başlayan çağrı telgraflarına cevap olarak Muğla da büyük bir miting düzenlendi. Bu Mitinge Fethiye'den de bir grup katıldı. Heyecanlı konuşmalar yapıldı. "Müdafai Vatan, Muğla Kuvai Milliyesi, Serdengeçtiler" cemiyetleri kuruldu. Bu cemiyet tarafından toplanılan gönüllüler Aydın-Çine'de karargah kuran 57. Fıkra (Kolordu) ya katılarak yunanlılara büyük zayıflatlar verdiler. Düşman işkale altında kalan bir çok silah depolarından Anadolu'ya silah kaçırdılar. Bunlardan İstanbul'dan kurulmuş olan gizli "Müvunet-i Bahriye" grubunun bir çok tehlikeleri göze alarak değirmen taşı ve parçaları diyerek kaçırdığı iki tane 57 mm.lik, bir tanede 37 mm.lik toplar Fethiye limanına getirilerek yerleştirilmiştir. Yavuz zırhlısının topçu subaylarından Yüzbaşı İhsan bey ile, Turgut Reis zırhlısı mühendislerinden Teğmen Rıfat Müfit Efendilerin kumanda ettiği 20 acemi er, kısa zamanda tarihe Fethiye Bataryası adı ile geçen Bataryayı meydana getirmişlerdir.

23 Temmuz 1922 de Yediburun başında görevli gözetleme kulelerinden iki direkli büyük bir geminin gelmekte olduğunu bildiriyor. Erler top başı yapıyor, gözler gemiye çevriliyor. Gelen gemi Yunanlıların kruvazörüdür. Bir Marmaris kayığını kovalayarak sanki kendi sularındaymışlar gibi ellerini kollarını sallayarak

gelmektedir. Nihayet gemi atış menzili içine girer ve Yüzbaşı İhsan Toplara atış emrini veriyor. Üç Türk topu başarılı bir şekilde 9 mermiyi Yunan gemisine isabet ettiriyorlar ve Yunanlılar da çareyi kaçmakta buluyor. Bir daha düşman Fethiye kıyılarına yaklaşamamıştır.

3. BÖLÜM

C-NÜFUS BÖLÜMÜ

NÜFUS:

Muğla ilinin hem alanca hem de nüfusça en büyük ilçesidir. Yüzölçümü 3059 km. karedir. 1980 de nüfus 101879 kişi ve nüfus yoğunluğu km. kareye 33 kişi idi. Merkez ilçenin nüfusu ise 14294 idi. 1985 nüfus sayımında ise nüfus yoğunluğu km. kareye 37 kişi olmuştur.

İlçede tarımsal üretim çok önemlidir. Ortalama köy nüfusu il genelinin üzerindedir. İlçeye, Eşen, Seki, Kemer ve Üzümlü bucaklarıyla birlikte 79 köy bağlıdır.

İlçedeki nüfus daha çok kıyıdaki ovalarda, akarsu boylarında yerleşmiştir. 1970 den sonra yapılan sanayi yatırımlarının en çok olduğu ilçe olduğundan dolayısıdır ki nüfus yoğunluğu artmıştır.

Fethiye belediyesi 1875 de kurulmuştur. İlçe merkezi 1981 e kadar Karagözler, Cumhuriyet, Kesikkapı, Tuzla ve Taşkaya olmak üzere beş mahalleden oluşmaktaydı. Daha sonraları Fethiye belediye sınırları çok geniş bir alana yayılmıştır.

Fethiye merkez bucağa bağlı kasaba ve köyler :

1-Karaçulha Kasabası

2-Bozyer Köyü

3-Çamköy Köyü
5-Eldirek Köyü
7-Göcek Köyü
9-Gökçeovacık Köyü
11-İnlice Köyü
13-Karacaöran Köyü
15-Kaya Köyü
17-Ovacık Köyü
19-Uzunyurt (Faralya)
21-Yakacık Köyü

4-Çenger Köyü
6-Esenköy (Dont)
8-Gökben Köyü
10-Hisarönü Köyü
12-Karaağaç Köyü
14-Kargı Köyü
16-Keçiler Köyü
18-Patlangıç Köyü
20-Yanıklar Köyü

Eşen (Kestep) bucağı köyleri :

1-Eşen Bucak N.
3-Boğaziçi
5-Çaykenarı
7-Demirler
9-Gölbent (Gülmet)
11-Kabaağaç
13-Karaköy
15-Minare

2-Alaçat (Girdev)
4-Çaltıözü
6-Çukurincir
8-Dodurga
10-İzzettin
12-Karadere
14-Kumluova
16-Yakabağ

Seki bucağı köyleri :

1-Seki Bucak Merkezi
3-Boğalar
5-Çaltılar
7-Doğanlar

2-Bekçiler
4-Ceylan
6-Çobanisa
8-Kayabaşı

9-Kınık

10-Temel

Üzümlü bucağı köyleri :

1-Üzümlü Bucak Merkezi

2-Arpacık (Nif)

3-Çayan

4-İncir

5-Kızılbil

6-Koru

7-Paşalı

8-Söğütlü (Gürme)

9-Söğütlüdere (Gürmedere)

Kemer bucağı köyleri :

1-Kemer Bucak Merkezi

2-Arsaköy

3-Atlıdere

4-Bağlağaç

5-Bayır

6-Çamur

7-Çobanlar

8-Çökek

9-Dereköy

10-Düğer

11-Gebeler

12-Gerişburnu

13-Girmeler

14-Güneşli

15-Hacıosmanlar

16-Kadıköy

17-Kayacık

18-Kayadibi

19-Kıncılar

20-Korubükü

21-Ortaköy

22-Ören

23-Sarıter

24-Seydiler

25-Uğurlu

26-Yaka

27-Zorlar

4.BÖLÜM

D) TARİHİ ESERLER VE TURİZM BÖLÜMÜ

1-İLÇEMİZDE TARİHİ ESERLER :

Fethiye, kıyılarına kadar tabiat güzelliklerine bezenmiş koylarının harikuladeliği, görenler üzerinde unutulmaz hatıra ve tesirler bırakan bir tarih, sanat toprağı Likya'nın en ilgi çekici eserleri olan, başka yerlerde benzeri bulunmayan , mimari bakımdan ahşap inşaatın taşa tatbikinden ibaret bulunan, kayalara oluşmuş ve yekpare taştan yapılmış çeşitli mezarlarıyla ünlü antik bir yerleşim yeridir. Tarih ve doğa güzellikleri bakımından eşsizdir.

Fakat şiddetli depremler neticesi bir çok tarihi eserler yıkılmış, bir kısmı deniz altında kalmıştır. Bir kısmı da ev yapımında kullanılmak için tahrif edilmiştir. Bugün için Fethiye'de büyük zelzelelerin tahribinden kurtulan görülmeğe değer bir çok tarihi eserler vardır. Başlıcaları şunlardır :

a)Likya Kaya Mezarları : İlk yapılar Helenistik ve özellikle Roma döneminde yapılan binaların altında kalarak kaybolmuştur. Ünlü Likya mezarlarından çoğu İskender'den öncesine aittir. Hemen hepside nakışlıdır, mezarların çoğu da hala sapasağlamdır.

1-Kaya Mezarları : En eski Likya mezarlarıdır. Bunlar temele konulmuş dört köşe bir sütun, üzerinde mezar odası ve onun üzerinde örtülü geniş

bir taş kapıdan ibarettir. En çok rastlanan tiplerdendir. Nakış azdır. Varsa da tepedeki mezar odasının yan cephelerinden görülür.

2-Tapınak Mezarları : Bu mezarların ön yüzleri tapınak biçiminde olup, girişte iyon stili iki sütun, bir sütun başlığı ve bir odadır. Buna en güzel Örnek Fethiye’de kayaya oyulmuş Amintos mezarıdır.

3-Ev Mezarları : Bir, iki ev bazen üç katlı olup , tahta evlere benzer. Dörtgen giriş uçları, ileriye doğru uzanır. Mezarların içi, tapınak mezarlarınkine benzer. Duvarlar, alınlıklar ve yanlarındaki kayalar motiflerle bezenmiştir.

4-Lahit Mezarı : Tüm dünyada çok rastlanan mezar türüdür. Likya dönemine ait olanların özellikleri şunlardır : Genellikle çok yüksek olup, üç kısımdan oluşurlar. Temel, mezar odası, sorguçluk. Temel, genellikle ikinci bir mezar odasıdır. Buraya mezar sahibinin köleleri veya hizmetçileri konur. Genellikle yan yüzleri kabartmalıdır. Bazen içleri de nakışlı olabilir. Roma devrinde Lahit mezarlar daha sadedir. Likya dönemine ait en güzel Lahit mezar örneği Fethiye Hükümet Konağı bahçesindeki Lahit mezarıdır.

Yukarıdaki mezar çeşitlerinden başka Likya’da birçok başka mezar çeşitleri de vardır.

b)Telmessos (Fethiye-Meğri) : Aydınlik ülke anlamına gelen eski Likya bölgesinin önemli şehirlerindendir. İlk yerleşimi çok eskidir. M.Ö. 362 de Likya Kralı Berikles tarafından fethedilmiştir. Şehir bugünkü Fethiye merkezinin güney köşesinde kuzeye dönük olarak kurulmuştur. Bir çok defa deprem görmüştür. Eski şehir kalıntılarından ayakta kalan çok azdır. Bugün deniz altında eski şehir kalıntılarından görmek mümkündür.

Eski kentten bugün ayakta kalan mezarlardır. Ve bunlar dönemin en güzel örnekleridir. Başlıca mezarlar doğuda kentin hemen dışındaki tepelerin kuzey ve batısındaki kayaların yüzlerine oyulmuştur. En önemli mezar Amintos mezarıdır. Uzaktan tapınak tipindedir. Bitişik sütunlu sahana dört basamakla çıkılır. Soldaki sütunun orta kısmında M.Ö 4. Yüzyıl alfabesi ile “Hermapias oğlu Amintas” yazılıdır. Esas odaya giren kapının dört köşesinde taştan oyulmuş eklemler vardır. Eskiden kayan bir taşla açılıp kapanıyordu. Odanın tavanı düz ve biraz kabaca oymalıdır. Amintas mezarının solunda daha bir çok mezara rastlanır. Bunların ikisi tapınak mezarıdır. Daha aşağıda küçük iki üç katlı ev tipi mezarlar vardır. Diğer mezarlar kartal yuvası tipindedir.

Şehrin içinde ve çevresinde, kimi kesme kaya, kimi lahit tipi daha bir çok mezar vardır. Lahit tipindeki en güzeli hükümet konağının doğusundakidir. Yüzyıllar önce bu mezarın denizin içinde olduğu sanılıyor. Depremler veya deniz suyunun alçalması sonucu tekrar açıkta kalmış olduğu söyleniyor.

Şehrin (Telmessos) gerisinde Aziz Jonh’un şövalyelerine ait olduğu sanılan bir ortaçağ kalesi vardır. Duvarlara oyulmuş birkaç belirsiz yazı ve tarihi belirsiz bir sarnıç dışında başka bir kalıntıya rastlanmaz. Tepenin doğu yüzünde Amintos mezarına benzer küçük, bir çift kaya mezarı göze çarpar. Kuzeyinde tiyatro vardır. Ancak burası çok kazılıp tahrip edilmiş olduğundan tiyatro ile ilgili hiçbir belirti kalmamıştır.

Ancak kesikkapı mahallesindeki İn sokağında uzunluğuna birbirine bağlı çok enteresan mezarlar gerçekten görülmeğe değer eski şehir kalıntılarıdır.

c)Tlos-Yaka Köyü : Fethiye’den başlayan yolculuk Kemer bucağını geçer ve 42 km. sonra antik Tlos kentine ulaşır. Bugünkü Yaka köyü yakınlarında bulunan tarihi kent kalıntıları görülmeğe değer özelliktedir. Komşu Döğer Köyü de Tlos yöresi içindedir. Burada hakim bir tepede Türk Kalesi vardır.

d)Sidyma-Dodurga / Hisar Mahallesi : Ulaşımı en zor olan antik kentlerdendir. Fethiye'den başlayarak , asfalt karayolu, toprak yol ve bir sürede yayan dağa tırmanarak 70 km.lik zorlu yolculuktan sonra Sidyma'ya ulaşılır.

Fethiye Antalya sahil yolunu 45 km. takip ettikten sonra dağ yoluna sapılarak bugünkü Dodurga Köyünün Hisar Mahallesiine ulaşılır. Antik kent bu mahalle çevresindedir. Sidyma antik kentinin bir rehber eşliğinde gezilmesi gerekir.

e)Pınara-Minare Köyü : Likya dilindi yuvarlak anlamına gelen pınara, Cragus dağının yuvarlak tepesinde kurulan Likya kentine ad olarak konmuştur. Likyalılar yuvarlak olan her şeye pınara derlerdi.

Pınara'ya Fethiye Antalya sahil yolunu 38 km. kat ettikten sonra sağa ayrılan toprak yola ayrılıp 12 km. daha devam ettikten sonra varılır. Fethiye'den 50 km. uzaklıktadır. Kentin kurulduğu yuvarlak tepeye 450 km. patika yoldan tırmanarak çıkılır.

f)Leeton-Kumluova Köyü : Fethiye Antalya sahil karayolundan Xanthos'a varmadan 5 km. önce anayoldan sağa ayrılarak 6 km. gittikten sonra ünlü Leto tapınağına ulaşılır. Fethiye'den 70 km. uzaklıktadır.

Xanthos Irmağının iki yakasında Xanthos, Patara ve Letoon antik kentleri ırmağın iki yakasında birbirlerini görürler.

g)Xenthos-Kınık Köyü : Fethiye'den başlayarak 70 km.lik karayolu ile Xanthos'a ulaşılır. Fethiye Antalya karayolu üzerindedir. Muğla Antalya yakasında kurulmuştur. Xanthos'un birçok tarihi değerleri İngilizler tarafından Londra'ya kaçırılmıştır. Bugün geriye taşınamayan değerler kalmıştır. Yinede

geriye kalan değerler Xantoshun antik değeri hakkında çok şeyler sergilemektedir. Şu anda ayakta duran Harpy Anıtı en belirgin özelliklerinden birisidir.

h)Patara-Gelemiş : Fethiye Antalya sahil yolu üzerinden 75 km. kat ettikten sonra anayoldan 8 km. güneye gidilerek Pataraya ulaşılır. Bu Likya kenti Antalya il sınırı içerisinde. Xanthos ırmağının sağında ve solunda Xanthos-Letoon ve Patara bir üçgen oluştururlar. Patara Likya'nın en gelişmiş , en büyük ve bugün en az yıpranmış , görülmeğe değer antik kentidir.

l)Karymlessos-Kaya Köyü : Fethiye'nin güneyinde 5 km. uzaklıktadır. Rumca adı Lövissidir. Kentin güney sahilinde San Nikola adası vardır. San Nikola adasında kilise, zahire ambarları, sarnıçlar ve tepede gözetleme kulesi vardır. Cumhuriyet öncesi bir Rum kenti olan Kaya köyü, Rumların Türkiye'den ayrılmaları sonucu 2500 nüfuslu kent boşaltılmış hayalet şehir görünümündedir. Tüm yapılar ayakta durmaktadır. Görülmeğe değer bir görünümü vardır.

i)Cadianda-Üzümlü (Tekirlik) : Fethiye'nin kuzeyinde Fethiye Denizli karayolu üzerinden 1 km. ayrılıp dağa tırmanılarak kentin kurulduğu Tekirlik tepesine çıkılır. Fethiye'den 21 km. uzaklıkta olan Cadiarda'ya Üzümlü bucağından çıkılır.

Üzümlü bucağından 300m. Fethiye'den 600m. yükseklikteki Tekirlik tepesinde kurulmuş Cadianda çevreye hakim çok eski bir Likya kentidir.

k)Akarsu-Ören Köyü : Likyanın en eski şehirlerindendir. Kemer'e 5 km. uzaklıktaki Eşen çayının kıyısındaki Ören köyündedir. Burada bulunan kale harçsız duvarlarla çevrilmiştir. Kaya mezarı Lahitler ve hamamı vardır. Hristiyanlık zamanında Pisikoposluk merkezi olmuştur.

l)Gavur Ağılı (Karadere Köyü) : Çok güzel taş işçiliğiyle yapılmış kale duvarları vardır. Doğuda bir kilise kalıntısı göze çarpar.

m)Keçiler Köyü : Kayalara oyulmuş silindir şeklinde kornişli olarak işlenmiş içinde sedirli Likya mezarları vardır.

Seki bucağına bağlı Ceylan köyünde de 2 m. çapında 15 cm. kalınlığında kalkan taşı vardır.

Bu tarihi yerlerden başka İnlice ve Seki yaylasında Çaltılar köyü sınırlarında da eski şehir kalıntıları vardır. İnlice de ki kalıntıların olduğu yere gitmek zordur. Fethiye Antalya yolu üzerindeki Çaltılar köyünde bulunanları görmek ise mümkündür. Köyün güneyindeki dağın kuzeyinde ve yol kenarında bulunan dikdörtgen prizma şeklindeki tek gözlü taş odanın tarihi belirlenememiştir. Roma devrine ait olduğu tahmin edilmektedir. Yine köyün çıkışında bulunan mesirelik kaynak suyunun bulunduğu kayanın yüzünde kabartma resimler ve çevresinde bulunan eski evlerin duvar temelleri bulunmaktadır. Düzgün bir işçilik örneği olan taşlar sökülerek ev yapımında kullanılmıştır. Ayrıca köyün kuzeyinde bulunan yüksek bir tepenin birden bire dikleşen güney yüzünde kabartma insan figürleri ve yazı kitabeleri bulunmaktadır. Kayanın dibinde kapısı güneye bakan derin bir mağara (in) bulunmaktadır. Dar bir girişten sonra genişleyen odanın içinde sarkıt ve dikitler vardır. Odaların kireç kuyusu olarak kullanıldığı biliniyor. Fakat Roma ve Bizans devrinde burası suçlular için zindan olarak kullanılmış. Giriş kısmı ve içerisi zaman zaman define avcılarının tahribatına uğramıştır.

2-FETHİYE ARKEOLOJİ MÜZESİ :

İlçemiz ve yöresi tarihi kalıntılar yönünden oldukça zengindir. Çok eski bir yerleşimi olması nedeniyle sık sık define avcılarının saldırısına uğramaktadır. Her yıl define avcılarıyla ilgili olaylar mahkemeye ve basına aksetmektedir. Bunlardan yakalananların değeri paha biçilemeyecek kadar yüksektir. Kaçırılanların değeri ise çok daha yüksektir. Kaçırılanlar arasında özellikle altın ve gümüş sikkeler, kılıçlar, heykeller ve süs eşyaları gelmektedir. Yurdumuz için paha biçilemeyecek değerdeki bu tarihi eserlerin kaçırılmasını önlemek ve toplamak amacıyla çevrili olarak bir açık hava müzesi şeklinde bir müze açılmıştır. Daha sonra 1966 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünce müzenin açılışı yapılmıştır. Fethiye Arkeoloji Müzesi , ilçe merkezinde, Atatürk İlkokulunun arkasında , çocuk ve halk kütüphanesi ile aynı çatı altındadır.

Burada Likya, Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinden kalma eserler, heykeller, minyatürler, kaplar, kitabeler ve takılar sergilenmektedir. Kucağında güvercin tutan genç kız heykeliyle, Kaya köyünde ki bir kiliseden alınmış ahşap oyma kapı, önemli eserler arasındadır. Ayrıca Kumluova köyü Letoon mabedinde yapılan kazılarda çıkarılan ilginç eserlerde buradaki müze deposunda saklanmaktadır. Letoon tapınağından kaçırılan birçok eser de British Museum müzesinde ve diğer Avrupa müzelerindeki kaçırılan eserler gibi geri getirilmeyi beklenmektedir.

3-DİNİ ESERLER :

İlçemiz, Fethiye, günümüze kadar sayısız deprem felaketi geçirmiştir. Bu nedenle Tapu-Evkaf (Tapu Kayıt Defteri) defterlerinden tespit ettiğimiz dini eserlerin hiç birisine rastlamadık. 1856 ve 1957 senesi depremleri her şeyi alt üst etmesi nedeniyle, Fethiye yeniden yapılmıştır. Bugünkü şehir 1957'den sonra kurulmuştur. Dini eserler (camiler) Cumhuriyet dönemi-1957 sonrasına aittir.

Bugünkü tek ayakta kalan Fethiye'nin içerisindeki Menteşe oğlu İbrahim Bey oğlu Gazi Ahmet Bey türbesidir. Günlükbaşındaki türbenin ise Menteşe beyin, Moğol saldırısında yaralandığı ve kanının aktığı yer veya annesine ait olduğu söylenmektedir.

Fethiye-Seki yolu üzerinde yakın zamana ait olan ve bazıları hala ayakta olan sarnıç ve hanlar vardır.

4-İLÇEMİZDE TURİZM :

Fethiye Muğla'nın turizm bakımından en önemli ilçelerinden biridir. İlçenin turistik açıdan gelişme potansiyeli en yüksek yerleri, Şövalye adası, Çalış burnu, Küçük Kargı, Katrancı Köyü ve Belceğiz-Ölüdenizdir.

Fethiye, Türk-İslam uygarlığının belirgin özelliğiyle tarihi şehirlerin kalıntıları, doğa güzellikleri, iklimi, kaplıca ve içmeleri her türlü su sporlarının yapılmasına elverişli yerleriyle, plajları, hotel, motel ve kampingleriyle piknik alanları, koyları, kıyıları, burun, körfez ve limanlarıyla konuksever insanlarıyla dikkat çeken bir turizm merkezidir. İlçemizin doğa güzelliği, kaplıca ve içmeleri, Yüksek yaylaları ve açık temiz havası, spor eğlence ve dinlenmeye uygun yerleriyle turiste iyi bir dinlenme yeri olmaktadır.

Tarihi özelliği itibarıyla dünyanın önemli tarihi ve kazı merkezleri olan Tlos, Pınara ve Telmessos gibi kentleri, kiliseleri, su kemerleri, sarnıçlar, kral ve kaya mezarları, mağaraları, türbe-kitaba ve müzeleriyle geçmiş ve geleceği birbirine bağlayan önemli bir köprü, değerli bir merkez, iyi bir tarih koleksiyonu ve bir tabiat şaheseridir.

Tarihi Eserler : Likya, Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait heykel minyatür kaya mezarları, kilise, kale sarnıç ve kitabelerdir.

a)Turizm Gelişimi-Doğal Şartları :

İlçemizde turizm 1960 yılından sonra gelişmeye başlamıştır. 1957 yılında Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı kurulmuş ve turizm etkinlikleri artmaya başlamıştır. İstanbul be Bursa dışına taşmaya başlayan turizm etkinlikleri önce Marmara ve Ege kıyılarında yeni merkezler oluşturmuştur.

Fethiye ve yöresinde turizmin gelişmesini sağlayan başlıca etkenler ; karayolu ulaşımının gelişmesi, ilçenin diğer ilçe ve illerle ilişkisinin artması, yöre halkının turizme istekli olmalarıdır. Cumhuriyet döneminde İstanbul-İskenderun seferini yapan gemiler Bodrum, Marmaris, Fethiye, Güllük gibi iskelelere uğrarlardı. Fethiye'yi Muğla-Aydın üzerinden İzmir'e, Kaş-Kalkan ve Korkuteli üzerinden Antalya'ya, Burdur üzerinden Ankara'ya bağlayan karayollarının açılmasıyla yörenin denize olan bağımlılığı ortadan kalktı. Bu yeni karayolları ilçenin dışa açılmasını sağladı. Mavi Yolculukta dar bir çevreden, daha geniş bir kitleye yaygınlaşmaya başladı. Bodrum Sualtı Arkeoloji müzesinin açılması da yöremizde turizmin gelişmesine yol açtı.

Bakanlıklar arası Turizm Komitesinin 1970 yılında bodrum, Marmaris ve Fethiye'yi 1. Derece de , Datça'yı 2. , Köyceğiz'i 3. Derecede öncelikli turistik bölge ilan etmesi projeleri ve çevre düzeni planları hazırlandı.

Akdeniz de yaygın olan yat turizminin Fethiye'ye ulaşması ile birlikte 1982 yılında Dalaman Havaalanının hizmete açılmasıyla yöre turizmine yeni bir canlılık gelmiştir.

Fethiye, Ege ve Akdeniz'i birleştiren bir noktadır. Kıyıları çok girintili çıkıntılıdır. Bu kıyılar bir dantel gibi işlenmiştir. Plajlar, koylar, limanlar, burunlar, yarımadalar ve küçük adalarla süslenmiştir.

Fethiye'de deniz ve tabiat iç içedir. Bir tarafta 45C dereceyi bulan sıcaklık diğer tarafta başı dumanlı karlı dağlar. Kışın yaşanmadığı Fethiye kıyılarında, kışın iklim ılıman, yazın serinlenebilecek yaylalar bulmak mümkündür. Seki yaylası soğuk suları ve temiz havasıyla insana başka bir rahatlık verir. Kızıl ve sarı çamları, ilaç ve parfüm endüstrisinde kullanılan sığla yağının elde edildiği günlük ağaçlarıyla kaplı ormanları kara avcılığı içinde elverişlidir. "Günlük Ağaçları" oriyental tür olup , yalnız Muğla ilinde Fethiye-Marmaris arasında yetişmektedir. Sığla yağı çıkarılan ve bir çok hastalıklara deva olan bu ağaç yörenin turistik önemini artırmaktadır. Bir çok yerden tabiat araştırmacıları bu ağaçları görmeğe ve incelemeye gelmektedir. Bu ağaçların gölgeliklerinde piknik ve kampingler için mesire, dinlenme ve eğlenme yerleri vardır.

Fethiye'de Eylül-Ekim aylarında yaşanan, halk arasında "sarı yaz" denen ikinci bir yaz mevsimi daha yaşanır. Ağustos sıcağına dayanamayanlar, kalabalıktan dinlenme ve konaklama yeri bulamayanlar, tarımla uğraşan kişiler hasadı kaldırınca, Eylül-Ekim aylarında gelir. Bu aylarda deniz suyu birazcık ılınmış, aşırı sıcaklıklar biraz azalmıştır. Kısaca turizm için ideal bir iklim ve doğa güzelliği hakimdir yörede.

b)Yat Turizmi :

Yat turizmi gün geçtikçe gelişmektedir. Bodrum yat limanından sonra Fethiye'ye yat yanaşma yeri yapılmıştır. 45 tek demirleyebilmektedir. Genişletilmesi ve gelişmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Yat ve deniz motorlarıyla 12 ada ve koyları gezip görmek mümkündür.

c)Konaklama Tesisleri :

İlçede turiste hizmet vermek için birçok kuruluş ve tesis vardır. Fethiye Turizm bürosu , pansiyon, otel, lokanta ve konaklama tesisleriyle turizm için üstün bir hizmet yürütülmektedir. İlçemizde kültür ve turizm bakanlığından belgeli bazı tesisler şunlardır.

Dedeoğlu Oteli-İskele Mey.-4. Sınıf

Likya Oteli-Karagözler Mah.-4. Sınıf

Sema Oteli-Cumhuriyet Cad.-4. Sınıf

Meri Moteli-Ölüdeniz 1-1. Sınıf

Seketur motel-Çalış Günlükbaşı-1. Sınıf

Dostlar Pansiyon-Dolgu Sahası-

Deniz Kamp-Ölüdeniz-

Bu tesislerin dışında belediyenin denetiminde ve turisti ağırlayacak nitelikte çok sayıda konaklama tesisi vardır.

Ayrıca unutmayalım ki turizm bir kültür olayıdır. Dinlenme, eğlenme, gezmenin yanında turist gittiği yerin kültürünü, folklorunu, örf ve adetlerini, yaşayışlarını, kısaca o insanlara ait olan şeyleri görmek isteyecektir. Bu nedenle ülkemize gelen insanlara kendimize ait olanları sunmaya çalışmalıyız.

5-İLÇEMİZİN DOĞAL GÜZELLİKLERİ, PLAHLAR VE KOYLAR :

Fethiye, eşsiz güzelliğe sahip koyları, doğal plajları, kumsalları, vadi ve yaylaları, ovaları, ormanları ve dağları ile dikkati çeken bir ilçedir. Tarihi zenginliğe sahiptir. Fethiye körfezinin hemen hemen bütün kıyıları koylarla, plajlarla kaplıdır. Deniz banyosu ve kum banyosu yönünden de bir çok turistin

ilgisini çekmektedir. Hastalar için kum banyoları tavsiye edilecek bir ilçedir. Bilhassa romatizma ve eklem ağrılarına iyi gelmektedir.

a)Şövalye Adası : Fethiye'ye deniz dolmuşları ile 20dakika uzaklıktadır. İç körfez ile dış körfezi birbirinden ayıran bir sayfiye yerleşim alanıdır. Adada belediye plajı gazino, duş, su, soyunma kabinleri ve piknik alanları vardır. Her an deniz dolmuşları Fethiye Şövalye Adası arasında sürekli sefer yaparak rahat bir ulaşım sağlanmaktadır. Günübirlik gezi ve plaj yeridir.

b)Çalış Plajları : Fethiye'ye 5 km uzaklıkta adeta şehirle bütünleşmiş durumdadır. Göz alabildiğince uzanan nefis kumu masmavi denizi özlem duyulan bir görünümdür. Her an şehir içi dolmuşlar ve Belediye ulaşım araçları Çalış-Fethiye arasında ulaşımı sağlamaktadır.

c)Belceğiz-Ölüdeniz : Türkiye'nin belki de dünyanın en güzel doğa yapıtlarından biridir. Masmavi deniz, bembeyaz göz alabildiğince kum gerçekten nefis bir tablo oluşturmuştur. Fethiye'den 15 km.lik asfalt karayolu ile ulaşmak mümkündür. Önce Belceğize ulaşır. Bu bölümde Jandarma Karakolu, PTT, Çetin Kamp, Deniz Kamp, Sun Kamp, Derya Kamp, Belcekız Kamp ve bazı yeni kurulmakta olan tesisler belceğiz sahiline dizilmişlerdir. Belceğizden sola doğru devam edildiğinde Kıdrak Koyuna varılır. Burası Orman Genel Müdürlüğünce Milli Park olarak düzenlenmiş çadır turizmi ve günübirlik piknik yeri olarak kullanılmaktadır. Çadır yerleri, banklar, su, WC, duşlar ve soyunma kabinleri vardır.

Belceğiz koyunun sağ yönünde kum burnunun oluşturduğu dar boğazla ayrılmış adeta göl görünümünde Ölüdeniz gözlenir. Kumburnu Kıdrak koyu gibi Milli Park alanıdır. Her tür Günlük gereksinimleri karşılayacak tesisler bulunmaktadır. Çadır kurulmaz yalnız günübirlik piknik ve plaj yeri olarak

değerlendirilmektedir. Şahane güzelliği ve nefis deniz kumu ile dünyanın doğa harikasıdır.

d)Katrancı-Çamlık Köy : Fethiye'den 17 km. uzaklıktadır. Muğla karayolu üzerinden 16 km. gidildikten sonra 1 km. içeri gidilerek ulaşılır. Katrancıda milli parktır. Tamamen çam ağaçları ile örtülü bu şirin koya Çamlık Koy da denir. Çadır turizminin en çarpıcı örneği burada yaşanır. Gününbirlik piknik yeri ve deniz gereksiniminin en rahat karşılanacağı yer burasıdır. Spor alanı, piknik yerleri, çadır yerleri, su, duş, WC, soyunma kabinleri ile tam bir dinlenme yeridir.

e)Küçük Kargı-Günnük Koyu : Fethiye Muğla karayolu üzerinde Fethiye'den 22 km. gidildikten sonra anayoldan sola girilerek 2 km. devam edilir ve Günnük koyuna varılır. Burası milli park niteliğindedir. Dünyada ve Türkiye de çok az yerde bulunan günnük ağaçları tarafından kaplı bu koy çadır turizmine açık ve bu yönde değerlendirilmektedir. Girişler biletlidir. Çadır yerleri ve spor alanları ayrılmıştır. Elektrik, su, WC, duşlar, soyunma kabinleri ve piknik alanları vardır. Oldukça fazla yerli ve yabancı turist in yaz sezonunu geçirdiği bir yerdir.

f)Gıdrak : Belceğiz körfezinin güneyinde, yeşil çam ormanları arasında, denizi temiz, kumu beyaz bir dinlenme yeridir. Burası milli park yeri haline getirilmiştir. Kamp kurulacak niteliktedir.

g)Mavi Yolculuk : Yaz sezonu boyunca Fethiye'den her gün sabah saat 08.00 den başlayarak akşam saat 20.00 ye kadar Fethiye körfezindeki 12 adalar ve koylar Belirli bir program içerisinde deniz dolmuşları ile gezilir. Gün boyunca süren bu geziler Akdeniz'in mavi sularının kah içinde kah üstünde unutulmayacak anılar yaşatır.

h)Bunların dışında, Fethiye-Eşen-Kaş karayolu ile gidilen, Eşen çayının denize döküldüğü Çayağzından, Karadere köyünün kuzeyindeki denize dik inen dağlara kadar, geniş ve uzun bir kumsal vardır. Deniz sığ, kum incedir. Kamp kurulacak özelliktedir. Kumluova tarafları orman işletmesi tarafından ağaçlandırılmıştır. Serin bir dinlenme yeridir.

Göcek körfezi, kıyıları, Büngüş ve Günnüklü koyunda gezilip görülecek, plaj, koyları ve dinlenme tesisleri vardır.

Yeni mesire ve piknik için Değirmen başı,Karapınar, Aksazlar, Boncuklu, Dekiltaş, Çamlıkköy, Malazgirt, Üzümlü, Arpacık, Samanlık, Kamelye, Turunçpınarı koyları vardır. İçme suları, doğal plajları, ince kumu ve güneşi boldur.

Diğer mesire yerleri arasında Seki yaylası, Yayla Dont, Yayla Karaçulha, Yayla Eldirek, Yayla Patlangıç, Zorlar, Kayabaşı, Doğanlar, Bekçiler, Çaltılar, Çobanisa, Temel köyleri ile Eşen çayı kıyısındaki Ören köyüdür. Buraların temiz ve serin havası ve soğuk suyu insana ayrı bir ferahlık verir.

5. BÖLÜM

E)KÜLTÜR VE FOLKLÖR BÖLÜMÜ

1-İLÇEMİZDE FOLKLÖR

Bir milleti diğerlerinden ayıran en önemli unsur, sahip olduğu kültür ve değerlerdir. Hayata ve dünyaya bakış tarzını kültür yönlendirir. Adet, gelenek, yaşayış, inanç ve her türlü hastalıkları iyileştirme yolları , halk oyunları, yemekler, sanat, müzik ve edebiyat halkın kültür durumuna göre şekillenir. Anadolumuz, çok eski ve köklü bir yerleşime sahip olması nedeniyle, bir çok medeniyete beşiklik etmiştir. Bu nedenle çok zengin bir halk kültürüne sahiptir. Asırlar içinden süzülüp gelen bir kültür birikimi vardır.

Folklör, halk bilgisi anlamına gelmektedir. Kültürü meydana getiren unsurları inceleyen bir bilim dalıdır. Sadece halk oyunları olarak düşünülmemelidir. Bir millete özellik veren, fertleri birbirine bağlayan, kaynaştırıp toplum yapan millet olarak tasada ve kıvançta birleştiren müzik, oyun, sö, inanç, sanat, tekerleme, edebiyat, adet, gelenek, görenek ve şekil birliğidir. İnsanların ruh gelişiminde en önemli faktör folklördür. Gelenek ve göreneklerimiz, oyunlarımız, müziğimiz, geçmişimizle bu günümüzü birleştiren ve geleceğimizin teminatıdır.

İlçemizin günümüzdeki nitelikleri Türk-İslam kültürünün, egemenliği ile ortaya çıkmaya ve gelişmeye başlamıştır. Gelenek ve görenekler islamın etkisiyle şekillenmiştir. Kapalı toplum özelliğinden , pazar ekonomisine geçiş süresince geleneksel kültür öğelerinin bir bölümü değişime uğramış, bir bölümü tamamen bırakılmıştır. Kültürel yapının geleneksel ölçülere çok bağlı olması, kültür değerlerinin diri kalmasını sağlamıştır. Ancak son yıllarda turizm nedeniyle çevre

ilçe ve illerdeki toplumsal yapının hızlı değişimi ilçemiz toplumunu da etkilemekte ve hızlı bir değişim sürecine girmektedir.

2-DİNSEL YAPI VE İNANÇLAR

İlçemizin her yanında müslümanlığın izlerine rastlanır. Nüfusun tamamına yakını müslümandır. Yöremizin zengin kültürel geçmişi inançlarada yansımıştır. Çok tanrılı dinlerden, büyü kökenli inançlara kadar çeşitlilik gösterir. Turizm nedeniyle çevre iletişiminin yoğunlaşması ilçemiz toplumsal ve geleneksel yapısını etkilemiştir. İç kesimlerde ve yörükler arasında gelenekler sürdürülmekteyse de, kıyı kesimlerde hızlı bir değişim gözlenmektedir.

İnanç ve geleneklerde eski kültürlerin izlerini görmek mümkündür. Kimi inançlar daha önceki dönemlerde yaşamış ve yöre kültürüne derin izler bırakmış, çok tanrılı dinlerin, uygarlıkların kalıntılarıdır. Söylence ve boş inanışlarda çokca rastlanan ağaç, taş, yer kültürü bunun belirgin özelliklerindendir.

Fethiye Lidyalıları döneminde Kahin ve Falcılarıyla ünlü bir şehirdir. Günümüzde de fal, büyü, rüya, uğurlu-uğursuz günler, muska yazmak, sıtma bağlamak hayvanların hareket ve seslerinden anlam çıkarma gibi inançlar vardır. Bazı köylerde çeşitli şekillerde fala bakan kişiler bulunur. Örneğin bakla, kahve, ip ve kağıt falı gibi.. Büyü ve muska ile hastaları iyileştirme, iki sevgiliyi ayırma, kayıpları bulma işlemleri yapılır. Bunlara inanılır. Salı günü uğursuz cuma günü uğurlu sayılır. Salı günü çamaşır yıkanmaz, cuma günü ev süpürülmez, pazartesi günü yola çıkılmaz. Çamaşır ve bulaşık suyu her yere dökülmez. Küçük çocuklara nazar değmemesi için gök boncuk nazarlık, üzerlik tohumu, sarımsak başı takılır. Hastalık ve yaralardan kurtulmamış olanlar delik taştan geçirilir. İkinci ve akşam vakti komşudan acı yiyecek alınıp verilmez. Soğan sarımsak kabukları çiğnenmez ve yakılmaz. Köpek uluması ve baykuş ötmesi uğursuzluk olarak sayılmaktadır.

"Ağaç Ereni" denen adak yerleri de yaygındır. Yatırın çevresi çaput bağlı ağaçlarla çevrilmektedir. Kumu ağaçların çevresine küçük taşlarla yığınlar oluşturulmaktadır. Uğurlu olduğu ağacın önünden geçilmekte, ağaca çaput ve saç teli bağlanmaktadır. Bunu daha çok çocuğu olmayan kişiler ile uzun süredir hasta olanlar yapmaktadır.

Bahar başlarında yılan görülürse işler akkın gideceğine, kaplumbağa görülürse işlerin yavaş gideceğine inanılır.

Kurak yıllarda yağmur duasına çıkılır. Dini bayramların arifesinde . kandil ve diğer kutsal günlerde ölüler ziyaret edilir. Mezarlara mersin dalları ve çiçekler bırakılır. Ölümün kırkıncı gününde lokma dağıtılır, elliikinci günü mevlüt okutulur. Muharrem ayında aşure pişirilir, komşulara ve fakirlere dağıtılır. Bayramlada büyükler ziyaret edilerek elleri öpülür. Düğünlerde bütün misafirlere yemek yedirilir. Ezan okunurken çalgı kesilir ve bitinceye kadar saygı ile dinlenir.

Ayrıca kapı eşiğinde oturulmaz. Gece aynaya bakılmaz. Kundaklı çocuk üzerinden geçilirse çocuk büyümmez, gece sakız çiğnemenin ölü eti çiğnemekle bir olduğu v.b. gibi inançlarda vardır.

Bunların içinde boş ve yersiz olanları olduğu gibi, yabancı kültürlerin etkisiyle yerleşmiş olanları da vardır. Salı günü yapılan işin uğursuzluğu Hristiyanlarca yayılmıştır. Çünkü İstanbul'un fethi 29 Mayıs 1453 Salı günü olmuştur. Ağaçlara çaput bağlamak eski kültürlerin kalıntılarıdır.

Bazıları da tedbir, dikkat ve saygı için, maddi ceza korkusundan çok, kişiyi vicdaniyla baş başa bırakıp, manevi kontrol amacıyla söylenmiştir. "Kapı eşiğinde oturulmaz" demekle hava akımından sihatin bozulacağı, "gece sakız çiğnememekle" ailenin bütün fertlerinin toplandığı bir saatte aile saygınlığının azalacağı gibi sebeplerle söylenmiştir.

Batıl ve boş inançlar halkın kültür seviyesinin yükselmesiyle beraber, dini bilginin doğru ve sağlam kaynaklardan öğretilmesi ile silinecektir.

3-GELENEKSEL GİYİM VE KUŞAM

Giyim, insan yaşantısında önemli bir yer tutar. Dış tesirlerden insan vücudunu koruduğu gibi süslenme ihtiyacını da karşılar. Bu nedenle sanat değeride taşır. Bu ihtiyaç giyim şekillerinin gelişmesini temin etmiş ve milletlerin içinde yaşadığı iklim ve hayat şartlarına göre özel şekiller almıştır. Geleneksel giysiler yerini günümüzde hazır giysilere bırakmıştır. Eskiden görülen geleneksel giyim günümüzde önemini kaybetmeye yüz tutmuştur. Kıyı kesimlerde çevre etkisinin tesiriyle giyim ve kuşamda görülen değişim hem erken başlamıştır hemde oldukça hızlanmıştır. Efezeybek gelengi ve göçerliği sürdüren yörükler ve toplumsal yapıda, farklı kesimlerin buluşunu, giyim kuşamın çeşitlenmesine yol açmaktadır.

a)Geleneksel Kadın Giyimi : Eski tür, folklorük değeri olan giysiler sahil kesiminde hazır giysilere yerini terketmiştir. Bu tür giysileri Fethiye'ye uzak olan Seki ve çevresindeki köylerinde yaşlı kadınlarımız giymektedirler.

En çok ince ipekli kumaşlar giyilir. Yazma, krep ve yemeni en yaygın başörtüleri arasındadır. Çeşitli desen ve motiflerle işlenmiş olan yazmalar alın ve çehreyi örtecek biçimde ayrı bir şerit bezle sarılır. Ya da köşelerinden başa bağlanır. Bazen başa tepelik denilen takkeler giyilir. Takkenin tepe kısmı yuvarlak gümüştedir. Etrafına sık olarak altın dizilmiş çelgi takılır. Tam ortasında büyük bir "gök boncuk" takılır. Tepeliğe "savruk" denir. Bunun üzerine el tezgahlarında dokunmuş "dastar" örtülür. Veya başa omuzlara inecek şekilde örtülür. Takkenin başta durması için boyun altından bağlanır. Dastarlar desenli kenarları oyali ve işlemelidir.

İç çamaşır olarak, bürümcek, ya da pamuk ipliğinden dokunmuş, uzun kollu geniş beden gömleği giyilir. Bunun üzerine üçetek, üçeteğin üzerine yelek giyilir. Yeleğin kolları ile ön kısımlarının uçları ve üç eteğin kenarları kaytanla

işlemelidir. Bunlar Şamalacası ve kutmudan yapılır. Yeleğin ön ve alt kısmının uçları birbirine düğme ile tutturulur.

Genellikle göğüs çevresi işlemelidir. Düğmeler ve işlemler elbisenin ve kadının derli toplu görünmesini sağlar. İşlemler gümüş sim, sırma ve kaytanladır. Üçeteğin yanında düz entaride yaygındır. Belden aşağı genellikle şalvar giyilir. Şalvar yöreye göre değişmektedir. Genellikle canfes, telli, atlas türü açık renkli basma kumaşlar ve iplikler tercih edilir. Şalvarın bel kısımları beyaz bezden, uçkurları işlemeli olur. Paçası büzmelidir. Yörülme şalvar yerine kıl potur giyilmektedir. Bele şahkuşak denilen ak ve al renklerin ağır bastığı desenli kuşaklar bağlanır.

El örgüsü nakışlı çoraplar, kalın topuklu ayakkabılar, kadın ve erkek giyiminin ortak giyecekleridir. Dağ köylerinde, özellikle yörükler ve çobanlar arasında çarık giyenlerde bulunmaktadır. Günümüzde bu çarıkların yerini ayakkabılar almıştır.

b)Geleneksel Erkek Giyimi : İlçemiz yöresinde folklor özelliği olan erkek giysilerine rastlanmamaktadır. Vara bile çok azdır. 19.y.y. da erkekler daha çok maviye boyanmış bez mintan, pamuk ipliğinden dokunmuş toptan ve demir çivi çakılmış ayakkabı giymişlerdir.

İç çamaşır olarak el tezgahlarında dokunmuş elde dikme, uzun kollu, geniş beden beyaz gömleklerdir. İç donlar topuğa kadar uzun, beyaz, dokuma bezden elde dikilir. Topuğa gelen kısım işlemelidir. Gömlek üzerine zıbın giyilir. Zıbının kolları düğmesiz, ön kısmı açık, kolları ve yakaları işlemelidir. Üstüne cepken giyilir. Cepkenin kolları ve ön kısımları kaytanla işlemelidir. İç don üzerine çakşır giyilir. Çakşır genellikle siyah yünden dokunan kumaştan yapılır. Uçkurlar işlemelidir, Bağlandıktan sonra dışarıdan aşağı doğru sallanır. Ayakta çarık, belde kuşak vardır. Kuşak kalçadan göğüs hizasına kadar sarılır. Bu şekilde sarmak beli sağlam tutması bakımından önemlidir.

Efelerin ve zeybeklerin başlarında fes üzerinde oyalı yazma, sırtlarında kısa cepken, camadan bürümcek gözmelek, bellerine kalbure kuşak, işlek ve renkli kuşağa sokulu bir kama ve belde fişeklik vardır.

c)Süslenmeler : Genç kız ve kadınlar üçetek ve işlemeli yelek giyerler. İpek peştemal gerinirler. Ayaklarında kundura, boyunlarında renkli boncuk ve altın başlarında çelgi bulunur. Ayrıca başta pamuklu veya ipekli dastar yada eşarp ve yazma bulunur. Sağ omuzdan, sol kolun altına kadar çaprazlama karanfil dizisi takılır. Kollarda altın, gümüş bilezik, kulakta altın küpe bulunur. Eller ve saçlara kına vurulur.

Erkeklerde başka kozalı fes , fesin üstünde dolalı şal, sırtta işlemeli yelek vardı. Ayağa kundura giyilir.

4-DÜĞÜNLER :

Genellikle Fethiye ve köylerinde akraba evlilikleri yaygındır. Evlenme geleneklerinde kız-erkek ilişkilerinde belli bir serbestlik vardır. Eskiden oğlanla kızın görüşüp, konuşması ayıp sayılırken, günümüzde normal karşılanmaktadır. Görücülük, usulen yapılmakta, eş seçimi büyük bir ölçüde gençlerin seçimine bırakılmaktadır. Erkeğin beğenisi ağır basmaktadır. Erkeğin beğendiği kızı ailesinin vermemesi takdirde en çok baş vurulan durum kız kaçırmaktır. Daha sonra aracılar vasıtasıyla anlaşılmaktadır.

a)Kız İsteme : Düğün ve bayramlar gibi bir araya gelinilen toplantılar kız beğenme için bir olanak sağlar. Görüp beğendiklerini veya akrabalarından uygun gördükleri kıza beğendiklerini belli ederler. Veya oğlan beğendiği kızı ailesine bildirir. Böylece beğenilen kıza “dünürlüğe” gidilir. Aile arasındaki görüşmeler

gençlere yansıtılır. Anlaşma sağlanırsa takı takılır. Bazen düğünlerde, söz kesilen kıza, erkek tarafından bir kadın eşarp-yazma örter. Bu o kızın kime verildiğinin açıkça görülmesi içindir.

b)Nişan : Belirlenen günde nişan verilmeye gidilir. Nişan gününden önce çarşıya gidilir. “pusat” veya “heybe” denilen giysi alımına gelin ve damat da götürülür. Kıza daha önce kararlaştırılan yüzük, küpe, bilezik ve altın alınır. Alınan giysi ve armağanlar, bir akşam erkek evi yakınlarının katılımıyla kız evine götürülür. Bazı köylerimizde buna “heybe verme” denilir. Kız evinde nişan yüzüğü takılır. Giysiler ve elbiselik kumaşlar verilir. Küpe ve yüzük dışında ziynet eşyasının bir kısmı düğüne bırakılır. Düğünde takılır. Kız evi ise gelen misafirlere birer mendil verir. Şerbet ikram edilir.

c)Düğün : Düğün gününü kız-oğlan evi birlikte kararlaştırır. Düğünler Cuma veya Pazartesi günü başlar. Pazar ve Perşembe günü biter. Düğünden bir hafta önce “oku” dağıtılır. Fethiye ve yakın köylerinde “oku” yerine davetiye gönderilmekte, dağ köyleri ile Seki çevresi köylerinde “oku” gönderme devam etmektedir. Okuyu iki tarafta ayrı ayrı veya birlikte dağıtmaktadırlar. “oku” olarak, çorap, havlu, дастar, su ve çay bardağı, mendil, lokum, şeker, sabun ve kibrit vs. gönderilmektedir. Düğün evine hediye ile gidilmektedir. Bu arada kız ile oğlanın nikah işlemleri tamamlanır.

Oku dağıtımı ile birlikte “tahıl çıkar”. Tahıl çıkması ekmeklik buğdayın değirmene gönderilmesidir. Bir kısım gençlerde dağa düğün odununa çıkmaktadır. Düğünden bir gün önce gençler geniş bir meydana davul-zurna eşliğinde keşkeklik buğdayı döverler. Keşkeklik buğday dövme adeti Çobanisa köyünde daha belirgindir. Keşkeklik döven iki genç karşılıklı dibeğin başına geçerler. Davul-zurna eşliğinde keşkek döverler. Tokmağın inişleri tokmağın ritmine uyar.

Kına gecesi için kız evine giderek odun, çıra, yağ, tuz, un bir takım yatak ayırılır ve yük verme töreni ile kız evine gönderilir.

İlk gün oğlan evinde öğle yemeği yenilir. İkinci günü kız evinde yenir. Akşam kızın el ve ayaklarına, başına kına vurulur. Akşamları hem oğlan evinde, hem kız evinde eğlenceler düzenlenir. Üçüncü gün oğlan evinden kız evine gelin alınmaya gidilir. Gelinin çeyizi evden dışarıya çıkarılarak hayvanlara veya arabaya yüklenir. Daha önceden hazırlanmış olan gelin ata veya arabaya bindirilmeden önce dua okunur. Oğlan evine gelindiğinde oğlanın anne-babası ve diğer akrabaları çağırılarak “indirmelik” denen, civcivli tavuk, köklü ağaç, inek, tarla ve para gibi armağanlar istenir. Genellikle bunlar çoğalan türdendir.

Gelini arabadan yanında gelen yengeleri indirir. Kayın baba karşılar. Kapı önünde geline yağ sürdürülür. Sofra bezi toplatılır. İçeride yengelerce karşılanan gelin odasına götürülür. Damat arkadaşlarının yanına döner.

Damadın yanında sağdıç olur. Evliliğin gereklerini anlatır. Yatsı namazından sonra, sağdıç ve arkadaşları güveyi yumruklayarak gerdek odasına sokarlar. Ertesi günü duvak açma günüdür. Kadınlar gelir kızın çeyizini görürler. Bir hafta sonra erkek tarafı gelin ve damat ile birlikte komşulara ve kız tarafına gezmeye giderler. Öbür haftada kız tarafı erkek tarafına gezmeye giderler. Buna kız ardı gezmesi denilir.

Düğünler çalgı veya dua ile olur. Düğün süresi son zamanlar ekonomik nedenlerden dolayı üç günden iki veya bir güne indirilmiştir.

5-GELENEKLER :

Doğum : Doğan çocuk yıkanıp tuzlanır. Tuzun içine 7-11 çeşit baharat katılır. Bal ile karıştırılarak çocuğun vücuduna sürülür. Yedinci günü çocuğun kulağına ezan okunur.

Ölüm : Hasta konuşuyorsa helallaşılır. Hastanın vasiyeti varsa söyler. Ölümün yaklaştığı anlaşıncı, ağzına pamukla su damlatılır. Kuruyan dudakları silinir. Ölmek üzereyken başının altından yastık alınır. Hastanın eşi dışarı çıkarılır. Ölüm gerçekleşince , elleri, ayakları ve çenesi bağlanır, gözleri kapatılır. Üzerine ince bir örtü örtülür. Ayakları kibleye doğru uzatılır. Bulunduğu odada buhar yakılır.

Cenaze kabre konulduktan sonra cenaze sahiplerine baş sağlığında bulunulur.

Diş Köllesi : Çocuğun ilk dişi çıkmaya başladığında nohut, fasulye, mısır ve buğdaydan yapılan biber ve ekşi katılarak yenen bir yemektir.

6-FESTİVALLER VE EĞLENCELER :

İlçemizde düzenlenen şenlikler, festivaller ilçe turizmne bir canlılık getirmektedir. Şenlikler ve anma günleri ile yerli yabancı halk kaynaştırılmakta, kültürel bağın devamını sağlamakta ve Anadolu'yu yabancı turistlere tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Fethiye'de 7 Mayıs 1967 tarihinde ve 30 Haziran 1-2 Temmuz 1968 tarihlerinde düzenlenen Akdeniz Şenlikleri Fethiye Festivali oldukça yoğun ilgi görmüştür. 1970 de tekrarı olan şenlikler sonradan çeşitli nedenlerden dolayı devam ettirilememiştir.

Ayrıca her yıl Kemer, Seki ve Çaltılar köyünde yağlı pehlivan güreşleri yapılmakta ve oldukça ilgi görmektedir. Yörede üreticiliği teşvik anlamıyla yarışmalar düzenlenmektedir. Her yıl Mayıs ayında düzenlenen Kumluova domates festivali bu tür yarışmalardandır. Yarışmalarda çeşitli gösterilerin yanı sıra yetiştiricilere bilgi verilmekte ve en iyi yetiştiriciler ödüllendirilmektedir.

7-YEMEKLER VE BESLENME :

Akdeniz ve Ege bölgesinde tanınmış olan yemekler ilçemizde de yer almaktadır. İlçemiz her türlü sebze ve meyvenin yetiştirildiği bir yer olduğu için beslenme işi, önemli bir yer teşkil etmez. Sebze ve zeytinyağlılar önemli bir yer tutar. Yörükler arasında et ve süt önemli bir beslenme ögesidir. Sebze kurutma, pekmez ve reçel yapımı, tarhana, keşkek yapımı gibi geleneksel usuller halen devam etmektedir. Seracılığın yöremizde yaygınlaşması sebebiyle meyve ve sebze üretimi artmış ve sebze, meyve tüketimi de bu düzeyde artmıştır. Fakat yemek çeşitleri bu oranda artmamıştır. Halkın büyük çoğunluğunun yediği yemek türü, tarhana, fasulye, bulgur pilavı, patlıcan çeşitli sebze peynir ve zeytindir. Proteinli gıdalar olarak tavuk, Yumurta ve fasulye tercih edilir. Kızartma, salata, patlıcan ve tatlılarda yaygın olarak kullanılır.

Salatalarda semizotu, deve tabanı, gelin gülü ebegümeci gibi doğal bitliler kullanılır. Ot kavurması adıyla bilinen, tekesakalı, ebegümeci, turpotu, kuş yüreği, sığır dili, dereotu, şalgam, deve tabanı, ıspanak, kişkiş ve kuzu kulağı gibi bitkiler değişik şekillerde kullanılır. Bunlar soğan, salça, zeytinyağıyla kavrulup limon sıkılıp yenir. Bazıları da salatalarda kullanılır. Pazı ve arapsaçı süt ve kaymakla pişirilir.

Sebze yemeklerinden bamya, börülce, karnıkara, nohut ve fasulye yaygındır. Bunlar genelde zeytinyağlı olarak hazırlanır. Yumurtalı ıspanak, melemen, biber kızartma ve pırasa yemekleri de yaygındır.

Kuzu ve oğlak kebabı yaygındır. Tavuk, ciğer, et kavurması başlıca etli yemeklerdir. Evde hiç yemek bulamayan kişi Nasrettin Hoca'nın helvası misali, zeytinyağı, zeytin ve limonu karıştırınca başka yemek aramaz.

Tatlılardan, zerde, hoşmerim, sütlü kabak, bal kabağı, baklava, kadayıf ve yoğurt tatlısı yaygındır.

Şurupyar, koruk, gül, vişne, pekmez, kardal ve hoşaf şurubudur. Reçeller, kayısı, erik, vişne, elma, turunç kabuğu ve patlıcan reçelidir.

Ayrıca bakla yaprağı, kayazak, gerdime, domates ve marul garnitürü yaygındır.

8-YÖREMİZDE HALK EDEBİYATI :

Tarihi dönemlerde çeşitli uygarlıkların etkisi altında kalan yöremiz, eski bir Türkmen yerleşim yeridir. Zengin bir kültür birikimiyle dolu olan Türkmenler, yöre kültürünü etkilemişlerdir. Turizmin canlanması sonucu değişik yörelerden gelen insanların kültürleri de buranın insanını önemli ölçüde etkilemiştir. Seki yayla köylerinde daha çok Burdur yöresinin etkileri görülür. Anadolu kaynaklı bazı efsanelerle birlikte Yunan Mitolojisinin kaynaşması sonucu zengin bir bilgi dağarcığı doğmuştur. Zamanla masalımsı bir anlatım kazanarak çeşitli değişikliklere uğramıştır.

Halk Efsaneleri ve Halk Hikayeleri : Her köyün, derenin, tepenin, kayanın ayrı ayrı efsanesi ve hikayesi vardır. En önemlileri Kızgölü ve Ölüdeniz ile ilgili anlatılan hikayelerdir.

Yelkenli devrinde, geçimlerini balıkçılıktan veya yük taşımakla sağlayan bir baba oğul, günün birinde Belceğiz açıklarında fırtınaya tutulur. Oğul oraları iyi bildiği için gemiyi önce Belceğiz koyuna oradan da Ölüdeniz'e sokup fırtınanın geçmesini bekler. Baba ise kayalara çarpmaktan korkup, orada bir koy olmadığını savunur. Aralarında sert bir tartışma çıkar ve mal ve can korkusu ile bir anda oğlunun üzerine atılır, oğlunu denize düşürür. Dümene geçer ve bir bakar ki Deniz

doksan derecelik bir dönemeçle dümdüz bir koya açılmaktadır. Koya girer fakat oğlunu kaybetme acısıyla kendiside canına kıyar. Anlatılan efsaneye göre Ölüdeniz'in çevresinde insan yüzünü andıran bir kaya vardır. Bu kaya oğlanın taşlaşmış başıdır. Fırtınalı havalarda "buraya gelin" diyerek gemicilere yol göstermektedir.

İşte bu olaydan sonra Belceğiz koyunun batı kısmındaki sığ, dalgasız, ancak dar bir boğazla denize açılan göl şeklindeki denizin adı, Ölüdeniz olarak kalmıştır.

9-GELENEKSEL ŞENLİKLER VE ARAÇLARI :

İlçemiz ve ilimiz Muğla yöresinin kendisine has zengin bir müzik ve folklor yapısı vardır. Zeybek bölgesi olması nedeniyle daha çok zeybek havaları vardır. Zeybek tek ve ağır zeybek biçimindedir. Ezgiler genellikle dokuz zamanlıdır. Bununla beraber Fethiye Muğla'nın diğer ilçelerinden daha zengin bir müzik kültürüne sahiptir. Teke yöresi oyun ve müziğin etkisiyle kıvrak havalar yaygındır. Ezgilerde birdenbire değişen karar seslerine rastlanır. Çeşitli bölümlerden oluşan semah havalarında bölüm aralarında geçişler yapılır.

Yöremizde bir çok halk sanatçısı yetişmiştir. Bazıları Mustafa Coşkun (Köçek Mustafa), Ramazan Güngör, Ahmet Günday, Tuğrul Yılmaz, Recep Erkul ve Hamdi Özbay'dır. Bunlardan Mustafa Coşkun ve Ramazan Güngör bağlamayı tezene kullanmadan çalarlar. Hamdi Özbay bağlama sanatçısı olarak yöreyi temsil etmektedir. Bir çok derlemesi İstanbul radyosunda okunmuştur. Kendisi burada çalışmaktadır. Ahmet Günday da derlediği yöre halk ezgileri ile yurt dışında yurt içinde ülkemizi ve yöremizi tanıtmakta ve temsil etmektedir. 1979 da Sicilya da yapılan Uluslararası Folklor yarışmasında Fethiye'den çaldığı bir parça ile birincilik almıştır.

Zengin bir müzik folkloruna ve kültürüne sahip olan yöremizde hayatın her alanına girmiştir. İlçemiz köyleri geniş bir toprak üzerine yayılmış ve halkın çoğu

çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Sahil köyleri yazın yaylaya göçerler. Müziğimizde ve folklorumuzda bu uğraşların ve göçlerin etkisi çoktur. Sünnet düğünlerinde, kına gecelerinde türküler söylenir, oyunlar oynanır, göçler türküler eşliğinde yapılır. Çiftçi çiftini sürerken, kadın gergef işlerken ağızlarda hep türküler vardır. En çok gurbet havaları, gelin ağlatma, ağıtlar, Avşar beyleri, uzun yol havaları, kabardış havaları, tarımla ilgili hasat havaları ve dozlak dizisi içindeki ezgiler çalınır, söylenir.

İlçemizde değişik bir bağlama şekli vardır. Yörede cura boyunda üç telli saza bağlama denmektedir. La-re-mi aralıkları ile düzenlenen sağ elin işaret parmağıyla çekiç gibi vurup çekerek sesler gezinir. Bu saz, ayrıca göğüs üzerinde tüm parmakların elde sıyrılması , ya da bir parmakla bir teli çekerek de çalınabilmektedir. Bu nedenle bu tür küçük bağlamalara parmak curası da denir. Bu bağlama ile söylenen türküler yöremizde ve Antalya-Burdur illerinde çok yaygındır.

a)Yörenin Başlıca Türküleri : Yayla Yolları, Gargı Deresi, Yardan Ayrılan, Ferayi, Bir Kız ile Bir Gelin, Alıda Verin, Bir Tepeden Bir Tepeye Ün Olur, İrmeden Gel İrmeden, İğneleri Düğmeleri, Yaylanın Gülü, Ortacadır Evimiz, Bahçalarda Kum Darı, Mendil Serdim Urgana, Eminem Dedikleri, Ktarlamış, Bağlamam Var Üç Telli, Kerem, Şu Çavdırın, Şu Köyceğiz Yolları, Yüce Dağ Başında (semah) Buhurcular, Demirciler, Bazar Bal Var, Kamil Bey, Kırık Oyun, Sabah Namazı, Satı, Soğuk Kuyu, Çörtlen Bağıza.v.s.

“Ferayi (Ferahi) yörenin en sevilen türküsüdür. Bu türkünün bir öyküsü de vardır. Menteşe beyi güzelliği, cesaretiyle dillere destan Türkmen Kızı Ferahiye sevdalanır. Kızın babası Türkmen demircisidir. Bey Ferahiyi isteyince “Hay hay beyim ama gönül kızın birde ona sorun” der. Kız “Sen bir beysin bense (yörük Türkmen)...” deyip razı olmaz. Beyin aşkını dile getiren türkü dilden dile telden tele yayılır.

Ferayidir.Kızın adı Ferayi
Yar yandım aman
Esmer yarime yandım aman Ferayi

Ferayidir kızın adı Ferayi
Yar yandım aman
Esmer yarime yandım aman Ferayi
Türkmen kızı katarlamış mayayı
Yar yandım aman esmer yarime
Aman da Ferayi
Demirciler demir döğer tunç olur
Aman da tunç olur
Sevip sevip ayrılması güç olur
Yar yandım aman esmer yarime

b)Halk Müziği Araçları : Yörede iki telliden dokuz telliye kadar değişik boylarda tezeneli sazlar çalınır. Bağlama ve cura yöreye has bir çalgı ve Fethiye'ye has bir çalma tekniği vardır. Üflemeli sazlardan sipsi, dilli vedilsiz küçük boy kavallar, zurna, en yaygın olanlarıdır. Yaylı sazlar kabak kemane ve dırnak kemanesidir. Dırnak kemane, Türk sanat müziği sazlarından kemençeye benzer. Yalnız yörede yay ve kemaneyi tutuş şekli değişiktir. Davul, tef, toprak darbuka, kaşık, zil en yaygın vurmali sazlardır.

OYUNLAR :

Çalgısız oyunlar, çardak, altüst, çatalmatal, halat bağlaması, hamamkızdı , saklambaç v.b. dir.

Eski kentten bugün ayakta kalan mezarlardır. Ve bunlar dönemin en güzel örnekleridir. Başlıca mezarlar doğuda kentin hemen dışındaki tepelerin kuzey ve batısındaki kayaların yüzlerine oyulmuştur. En önemli mezar Amintos mezarıdır. Uzaktan tapınak tipindedir. Bitişik sütunlu sahana dört basamakla çıkılır. Soldaki sütunun orta kısmında M.Ö 4. Yüzyıl alfabesi ile “Hermapias oğlu Amintas” yazılıdır. Esas odaya giren kapının dört köşesinde taştan oyulmuş eklemler vardır. Eskiden kayan bir taşla açılıp kapanıyordu. Odanın tavanı düz ve biraz kabaca oymalıdır. Amintas mezarının solunda daha bir çok mezara rastlanır. Bunların ikisi tapınak mezarıdır. Daha aşağıda küçük iki üç katlı ev tipi mezarlar vardır. Diğer mezarlar kartal yuvası tipindedir.

Şehrin içinde ve çevresinde, kimi kesme kaya, kimi lahit tipi daha bir çok mezar vardır. Lahit tipindekinin en güzeli hükümet konağının doğusundakidir. Yüzyıllar önce bu mezarın denizin içinde olduğu sanılıyor. Depremler veya deniz suyunun alçalması sonucu tekrar açıkta kalmış olduğu söyleniyor.

Şehrin (Telmessos) gerisinde Aziz Jonh’un şövalyelerine ait olduğu sanılan bir ortaçağ kalesi vardır. Duvarlara oyulmuş birkaç belirsiz yazı ve tarihi belirsiz bir sarnıç dışında başka bir kalıntıya rastlanmaz. Tepenin doğu yüzünde Amintos mezarına benzer küçük, bir çift kaya mezarı göze çarpar. Kuzeyinde tiyatro vardır. Ancak burası çok kazılıp tahrip edilmiş olduğundan tiyatro ile ilgili hiçbir belirti kalmamıştır.

Ancak kesikkapı mahallesindeki İn sokağında uzunluğuna birbirine bağlı çok enteresan mezarlar gerçekten görülmeğe değer eski şehir kalıntılarıdır.

c)Tlos-Yaka Köyü : Fethiye’den başlayan yolculuk Kemer bucağını geçer ve 42 km. sonra antik Tlos kentine ulaşır. Bugünkü Yaka köyü yakınlarında bulunan tarihi kent kalıntıları görülmeğe değer özelliktedir. Komşu Döğer Köyü de Tlos yöresi içindedir. Burada hakim bir tepede Türk Kalesi vardır.

d)Sidyma-Dodurga / Hisar Mahallesi : Ulaşımı en zor olan antik kentlerdendir. Fethiye'den başlayarak , asfalt karayolu, toprak yol ve bir sürede yayan dağa tırmanarak 70 km.lik zorlu yolculuktan sonra Sidyma'ya ulaşılır.

Fethiye Antalya sahil yolunu 45 km. takip ettikten sonra dağ yoluna sapılarak bugünkü Dodurga Köyünün Hisar Mahallesiine ulaşılır. Antik kent bu mahalle çevresindedir. Sidyma antik kentinin bir rehber eşliğinde gezilmesi gerekir.

e)Pınara-Minare Köyü : Likya dilindi yuvarlak anlamına gelen pınara, Cragus dağının yuvarlak tepesinde kurulan Likya kentine ad olarak konmuştur. Likyalılar yuvarlak olan her şeye pınara derlerdi.

Pınara'ya Fethiye Antalya sahil yolunu 38 km. kat ettikten sonra sağa ayrılan toprak yola ayrılıp 12 km. daha devam ettikten sonra varılır. Fethiye'den 50 km. uzaklıktadır. Kentin kurulduğu yuvarlak tepeye 450 km. patika yoldan tırmanarak çıkılır.

f)Leeton-Kumluova Köyü : Fethiye Antalya sahil karayolundan Xanthos'a varmadan 5 km. önce anayoldan sağa ayrılarak 6 km. gittikten sonra ünlü Leto tapınağına ulaşılır. Fethiye'den 70 km. uzaklıktadır.

Xanthos Irmağının iki yakasında Xanthos, Patara ve Letoon antik kentleri ırmağın iki yakasında birbirlerini görürler.

g)Xenthos-Kınık Köyü : Fethiye'den başlayarak 70 km.lik karayolu ile Xanthos'a ulaşılır. Fethiye Antalya karayolu üzerindedir. Muğla Antalya yakasında kurulmuştur. Xanthos'un birçok tarihi değerleri İngilizler tarafından Londra'ya kaçırılmıştır. Bugün geriye taşınamayan değerler kalmıştır. Yinede

geriye kalan değerler Xantoshun antik değeri hakkında çok şeyler sergilemektedir. Şu anda ayakta duran Harpy Anıtı en belirgin özelliklerinden birisidir.

h)Patara-Gelemiş : Fethiye Antalya sahil yolu üzerinden 75 km. kat ettikten sonra anayoldan 8 km. güneye gidilerek Pataraya ulaşılır. Bu Likya kenti Antalya il sınırı içerisinde. Xanthos ırmağının sağında ve solunda Xanthos-Letoon ve Patara bir üçgen oluştururlar. Patara Likya'nın en gelişmiş , en büyük ve bugün en az yıpranmış , görülmeğe değer antik kentidir.

l)Karymlessos-Kaya Köyü : Fethiye'nin güneyinde 5 km. uzaklıktadır. Rumca adı Lövissidir. Kentin güney sahilinde San Nikola adası vardır. San Nikola adasında kilise, zahire ambarları, sarnıçlar ve tepede gözetleme kulesi vardır. Cumhuriyet öncesi bir Rum kenti olan Kaya köyü, Rumların Türkiye'den ayrılmaları sonucu 2500 nüfuslu kent boşaltılmış hayalet şehir görünümündedir. Tüm yapılar ayakta durmaktadır. Görülmeğe değer bir görünümü vardır.

i)Cadianda-Üzümlü (Tekirlik) : Fethiye'nin kuzeyinde Fethiye Denizli karayolu üzerinden 1 km. ayrılıp dağa tırmanılarak kentin kurulduğu Tekirlik tepesine çıkılır. Fethiye'den 21 km. uzaklıkta olan Cadiarda'ya Üzümlü bucağından çıkılır.

Üzümlü bucağından 300m. Fethiye'den 600m. yükseklikteki Tekirlik tepesinde kurulmuş Cadianda çevreye hakim çok eski bir Likya kentidir.

k)Akarsu-Ören Köyü : Likyanın en eski şehirlerindendir. Kemer'e 5 km. uzaklıktaki Eşen çayının kıyısındaki Ören köyündedir. Burada bulunan kale harçsız duvarlarla çevrilmiştir. Kaya mezarı Lahitler ve hamamı vardır. Hristiyanlık zamanında Pisikoposluk merkezi olmuştur.

l)Gavur Ağılı (Karadere Köyü) : Çok güzel taş işçiliğiyle yapılmış kale duvarları vardır. Doğuda bir kilise kalıntısı göze çarpar.

m)Keçiler Köyü : Kayalara oyulmuş silindir şeklinde kornişli olarak işlenmiş içinde sedirli Likya mezarları vardır.

Seki bucağına bağlı Ceylan köyünde de 2 m. çapında 15 cm. kalınlığında kalkan taşı vardır.

Bu tarihi yerlerden başka İnlice ve Seki yaylasında Çaltılar köyü sınırlarında da eski şehir kalıntıları vardır. İnlice de ki kalıntıların olduğu yere gitmek zordur. Fethiye Antalya yolu üzerindeki Çaltılar köyünde bulunanları görmek ise mümkündür. Köyün güneyindeki dağın kuzeyinde ve yol kenarında bulunan dikdörtgen prizma şeklindeki tek gözlü taş odanın tarihi belirlenememiştir. Roma devrine ait olduğu tahmin edilmektedir. Yine köyün çıkışında bulunan mesirelik kaynak suyunun bulunduğu kayanın yüzünde kabartma resimler ve çevresinde bulunan eski evlerin duvar temelleri bulunmaktadır. Düzgün bir işçilik örneği olan taşlar sökülerek ev yapımında kullanılmıştır. Ayrıca köyün kuzeyinde bulunan yüksek bir tepenin birden bire dikleşen güney yüzünde kabartma insan figürleri ve yazı kitabeleri bulunmaktadır. Kayanın dibinde kapısı güneye bakan derin bir mağara (in) bulunmaktadır. Dar bir girişten sonra genişleyen odanın içinde sarkıt ve dikitler vardır. Odaların kireç kuyusu olarak kullanıldığı biliniyor. Fakat Roma ve Bizans devrinde burası suçlular için zindan olarak kullanılmış. Giriş kısmı ve içerisi zaman zaman define avcılarının tahribatına uğramıştır.

2-FETHİYE ARKEOLOJİ MÜZESİ :

İlçemiz ve yöresi tarihi kalıntılar yönünden oldukça zengindir. Çok eski bir yerleşimi olması nedeniyle sık sık define avcılarının saldırısına uğramaktadır. Her yıl define avcılarıyla ilgili olaylar mahkemeye ve basına aksetmektedir. Bunlardan yakalananların değeri paha biçilemeyecek kadar yüksektir. Kaçırılanların değeri ise çok daha yüksektir. Kaçırılanlar arsında özellikle altın ve gümüş sikkeler, kılıçlar, heykeller ve süs eşyaları gelmektedir. Yurdumuz için paha biçilemeyecek değerdeki bu tarihi eserlerin kaçırılmasını önlemek ve toplamak amacıyla çevrili olarak bir açık hava müzesi şeklinde bir müze açılmıştır. Daha sonra 1966 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünce müzenin açılışı yapılmıştır. Fethiye Arkeoloji Müzesi , ilçe merkezinde, Atatürk İlkokulunun arkasında , çocuk ve halk kütüphanesi ile aynı çatı altındadır.

Burada Likya, Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinden kalma eserler, heykeller, minyatürler, kaplar, kitabeler ve takılar sergilenmektedir. Kucağında güvercin tutan genç kız heykeliyle, Kaya köyünde ki bir kiliseden alınmış ahşap oyma kapı, önemli eserler arasındadır. Ayrıca Kumluova köyü Letoon mabedinde yapılan kazılarda çıkarılan ilginç eserlerde buradaki müze deposunda saklanmaktadır. Letoon tapınağından kaçırılan birçok eser de British Museum müzesinde ve diğer Avrupa müzelerindeki kaçırılan eserler gibi geri getirilmeyi beklenmektedir.

3-DİNİ ESERLER :

İlçemiz, Fethiye, günümüze kadar sayısız deprem felaketi geçirmiştir. Bu nedenle Tapu-Evkaf (Tapu Kayıt Defteri) defterlerinden tespit ettiğimiz dini eserlerin hiç birisine rastlamadık. 1856 ve 1957 senesi depremleri her şeyi alt üst etmesi nedeniyle, Fethiye yeniden yapılmıştır. Bugünkü şehir 1957'den sonra kurulmuştur. Dini eserler (camiler) Cumhuriyet dönemi-1957 sonrasına aittir.

Bugünkü tek ayakta kalan Fethiye'nin içerisindeki Menteşe oğlu İbrahim Bey oğlu Gazi Ahmet Bey türbesidir. Günlükbaşındaki türbenin ise Menteşe beyin, Moğol saldırısında yaralandığı ve kanının aktığı yer veya annesine ait olduğu söylenmektedir.

Fethiye-Seki yolu üzerinde yakın zamana ait olan ve bazıları hala ayakta olan sarnıç ve hanlar vardır.

4-İLÇEMİZDE TURİZM :

Fethiye Muğla'nın turizm bakımından en önemli ilçelerinden biridir. İlçenin turistik açıdan gelişme potansiyeli en yüksek yerleri, Şövalye adası, Çalış burnu, Küçük Kargı, Katrancı Köyü ve Belceğiz-Ölüdenizdir.

Fethiye, Türk-İslam uygarlığının belirgin özelliğiyle tarihi şehirlerin kalıntıları, doğa güzellikleri, iklimi, kaplıca ve içmeleri her türlü su sporlarının yapılmasına elverişli yerleriyle, plajları, hotel, motel ve kampingleriyle piknik alanları, koyları, kıyıları, burun, körfez ve limanlarıyla konuksever insanlarıyla dikkat çeken bir turizm merkezidir. İlçemizin doğa güzelliği, kaplıca ve içmeleri, Yüksek yaylaları ve açık temiz havası, spor eğlence ve dinlenmeye uygun yerleriyle turiste iyi bir dinlenme yeri olmaktadır.

Tarihi özelliği itibarıyla dünyanın önemli tarihi ve kazı merkezleri olan Tlos, Pınara ve Telmessos gibi kentleri, kiliseleri, su kemerleri, sarnıçlar, kral ve kaya mezarları, mağaraları, türbe-kitaba ve müzeleriyle geçmiş ve geleceği birbirine bağlayan önemli bir köprü, değerli bir merkez, iyi bir tarih koleksiyonu ve bir tabiat şaheseridir.

Tarihi Eserler : Likya, Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait heykel minyatür kaya mezarları, kilise, kale sarnıç ve kitabelerdir.

a)Turizm Gelişimi-Doğal Şartları :

İlçemizde turizm 1960 yılından sonra gelişmeye başlamıştır. 1957 yılında Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı kurulmuş ve turizm etkinlikleri artmaya başlamıştır. İstanbul be Bursa dışına taşmaya başlayan turizm etkinlikleri önce Marmara ve Ege kıyılarında yeni merkezler oluşturmuştur.

Fethiye ve yöresinde turizmin gelişmesini sağlayan başlıca etkenler ; karayolu ulaşımının gelişmesi, ilçenin diğer ilçe ve illerle ilişkisinin artması, yöre halkının turizme istekli olmalarıdır. Cumhuriyet döneminde İstanbul-İskenderun seferini yapan gemiler Bodrum, Marmaris, Fethiye, Güllük gibi iskelelere uğrarlardı. Fethiye'yi Muğla-Aydın üzerinden İzmir'e, Kaş-Kalkan ve Korkuteli üzerinden Antalya'ya, Burdur üzerinden Ankara'ya bağlayan karayollarının açılmasıyla yörenin denize olan bağımlılığı ortadan kalktı. Bu yeni karayolları ilçenin dışa açılmasını sağladı. Mavi Yolculukta dar bir çevreden, daha geniş bir kitleye yaygınlaşmaya başladı. Bodrum Sualtı Arkeoloji müzesinin açılması da yöremizde turizmin gelişmesine yol açtı.

Bakanlıklar arası Turizm Komitesinin 1970 yılında bodrum, Marmaris ve Fethiye'yi 1. Derece de , Datça'yı 2. , Köyceğiz'i 3. Derecede öncelikli turistik bölge ilan etmesi projeleri ve çevre düzeni planları hazırlandı.

Akdeniz de yaygın olan yat turizminin Fethiye'ye ulaşması ile birlikte 1982 yılında Dalaman Havaalanının hizmete açılmasıyla yöre turizmine yeni bir canlılık gelmiştir.

Fethiye, Ege ve Akdeniz'i birleştiren bir noktadır. Kıyıları çok girintili çıkıntılıdır. Bu kıyılar bir dantel gibi işlenmiştir. Plajlar, koylar, limanlar, burunlar, yarımadalar ve küçük adalarla süslenmiştir.

Fethiye'de deniz ve tabiat iç içedir. Bir tarafta 45C dereceyi bulan sıcaklık diğer tarafta başı dumanlı karlı dağlar. Kışın yaşanmadığı Fethiye kıyılarında, kışın iklim ılıman, yazın serinlenebilecek yaylalar bulmak mümkündür. Seki yaylası soğuk suları ve temiz havasıyla insana başka bir rahatlık verir. Kızıl ve sarı çamları, ilaç ve parfüm endüstrisinde kullanılan sığla yağının elde edildiği günlük ağaçlarıyla kaplı ormanları kara avcılığı içinde elverişlidir. "Günlük Ağaçları" oriyental tür olup , yalnız Muğla ilinde Fethiye-Marmaris arasında yetişmektedir. Sığla yağı çıkarılan ve bir çok hastalıklara deva olan bu ağaç yörenin turistik önemini artırmaktadır. Bir çok yerden tabiat araştırmacıları bu ağaçları görmeğe ve incelemeye gelmektedir. Bu ağaçların gölgeliklerinde piknik ve kampingler için mesire, dinlenme ve eğlenme yerleri vardır.

Fethiye'de Eylül-Ekim aylarında yaşanan, halk arasında "sarı yaz" denen ikinci bir yaz mevsimi daha yaşanır. Ağustos sıcağına dayanamayanlar, kalabalıktan dinlenme ve konaklama yeri bulamayanlar, tarımla uğraşan kişiler hasadı kaldırınca, Eylül-Ekim aylarında gelir. Bu aylarda deniz suyu birazcık ılınmış, aşırı sıcaklıklar biraz azalmıştır. Kısaca turizm için ideal bir iklim ve doğa güzelliği hakimdir yörede.

b)Yat Turizmi :

Yat turizmi gün geçtikçe gelişmektedir. Bodrum yat limanından sonra Fethiye'ye yat yanaşma yeri yapılmıştır. 45 tek demirleyebilmektedir. Genişletilmesi ve gelişmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Yat ve deniz motorlarıyla 12 ada ve koyları gezip görmek mümkündür.

c)Konaklama Tesisleri :

İlçede turiste hizmet vermek için birçok kuruluş ve tesis vardır. Fethiye Turizm bürosu , pansiyon, otel, lokanta ve konaklama tesisleriyle turizm için üstün bir hizmet yürütülmektedir. İlçemizde kültür ve turizm bakanlığından belgeli bazı tesisler şunlardır.

Dedeoğlu Oteli-İskele Mey.-4. Sınıf

Likya Oteli-Karagözler Mah.-4. Sınıf

Sema Oteli-Cumhuriyet Cad.-4. Sınıf

Meri Moteli-Ölüdeniz 1-1. Sınıf

Seketur motel-Çalış Günlükbaşı-1. Sınıf

Dostlar Pansiyon-Dolgu Sahası-

Deniz Kamp-Ölüdeniz-

Bu tesislerin dışında belediyenin denetiminde ve turisti ağırlayacak nitelikte çok sayıda konaklama tesisi vardır.

Ayrıca unutmayalım ki turizm bir kültür olayıdır. Dinlenme, eğlenme, gezmenin yanında turist gittiği yerin kültürünü, folklorunu, örf ve adetlerini, yaşayışlarını, kısaca o insanlara ait olan şeyleri görmek isteyecektir. Bu nedenle ülkemize gelen insanlara kendimize ait olanları sunmaya çalışmalıyız.

5-İLÇEMİZİN DOĞAL GÜZELLİKLERİ, PLAHLAR VE KOYLAR :

Fethiye, eşsiz güzelliğe sahip koyları, doğal plajları, kumsalları, vadi ve yaylaları, ovaları, ormanları ve dağları ile dikkati çeken bir ilçedir. Tarihi zenginliğe sahiptir. Fethiye körfezinin hemen hemen bütün kıyıları koylarla, plajlarla kaplıdır. Deniz banyosu ve kum banyosu yönünden de bir çok turistin

ilgisini çekmektedir. Hastalar için kum banyoları tavsiye edilecek bir ilçedir. Bilhassa romatizma ve eklem ağrılarına iyi gelmektedir.

a)Şövalye Adası : Fethiye'ye deniz dolmuşları ile 20dakika uzaklıktadır. İç körfez ile dış körfezi birbirinden ayıran bir sayfiye yerleşim alanıdır. Adada belediye plajı gazino, duş, su, soyunma kabinleri ve piknik alanları vardır. Her an deniz dolmuşları Fethiye Şövalye Adası arasında sürekli sefer yaparak rahat bir ulaşım sağlanmaktadır. Günübirlik gezi ve plaj yeridir.

b)Çalış Plajları : Fethiye'ye 5 km uzaklıkta adeta şehirle bütünleşmiş durumdadır. Göz alabildiğince uzanan nefis kumu masmavi denizi özlem duyulan bir görünümdür. Her an şehir içi dolmuşlar ve Belediye ulaşım araçları Çalış-Fethiye arasında ulaşımı sağlamaktadır.

c)Belceğiz-Ölüdeniz : Türkiye'nin belki de dünyanın en güzel doğa yapıtlarından biridir. Masmavi deniz, bembeyaz göz alabildiğince kum gerçekten nefis bir tablo oluşturmuştur. Fethiye'den 15 km.lik asfalt karayolu ile ulaşmak mümkündür. Önce Belceğize ulaşır. Bu bölümde Jandarma Karakolu, PTT, Çetin Kamp, Deniz Kamp, Sun Kamp, Derya Kamp, Belcekız Kamp ve bazı yeni kurulmakta olan tesisler belceğiz sahiline dizilmişlerdir. Belceğizden sola doğru devam edildiğinde Kıdrak Koyuna varılır. Burası Orman Genel Müdürlüğünce Milli Park olarak düzenlenmiş çadır turizmi ve günübirlik piknik yeri olarak kullanılmaktadır. Çadır yerleri, banklar, su, WC, duşlar ve soyunma kabinleri vardır.

Belceğiz koyunun sağ yönünde kum burnunun oluşturduğu dar boğazla ayrılmış adeta göl görünümünde Ölüdeniz gözlenir. Kumburnu Kıdrak koyu gibi Milli Park alanıdır. Her tür Günlük gereksinimleri karşılayacak tesisler bulunmaktadır. Çadır kurulmaz yalnız günübirlik piknik ve plaj yeri olarak

değerlendirilmektedir. Şahane güzelliği ve nefis deniz kumu ile dünyanın doğa harikasıdır.

d)Katrancı-Çamlık Köy : Fethiye'den 17 km. uzaklıktadır. Muğla karayolu üzerinden 16 km. gidildikten sonra 1 km. içeri gidilerek ulaşılır. Katrancıda milli parktır. Tamamen çam ağaçları ile örtülü bu şirin koya Çamlık Koy da denir. Çadır turizminin en çarpıcı örneği burada yaşanır. Gününbirlik piknik yeri ve deniz gereksiniminin en rahat karşılanacağı yer burasıdır. Spor alanı, piknik yerleri, çadır yerleri, su, duş, WC, soyunma kabinleri ile tam bir dinlenme yeridir.

e)Küçük Kargı-Günnük Koyu : Fethiye Muğla karayolu üzerinde Fethiye'den 22 km. gidildikten sonra anayoldan sola girilerek 2 km. devam edilir ve Günnük koyuna varılır. Burası milli park niteliğindedir. Dünyada ve Türkiye de çok az yerde bulunan günnük ağaçları tarafından kaplı bu koy çadır turizmine açık ve bu yönde değerlendirilmektedir. Girişler biletlidir. Çadır yerleri ve spor alanları ayrılmıştır. Elektrik, su, WC, duşlar, soyunma kabinleri ve piknik alanları vardır. Oldukça fazla yerli ve yabancı turist in yaz sezonunu geçirdiği bir yerdir.

f)Gıdrak : Belceğiz körfezinin güneyinde, yeşil çam ormanları arasında, denizi temiz, kumu beyaz bir dinlenme yeridir. Burası milli park yeri haline getirilmiştir. Kamp kurulacak niteliktedir.

g)Mavi Yolculuk : Yaz sezonu boyunca Fethiye'den her gün sabah saat 08.00 den başlayarak akşam saat 20.00 ye kadar Fethiye körfezindeki 12 adalar ve koylar Belirli bir program içerisinde deniz dolmuşları ile gezilir. Gün boyunca süren bu geziler Akdeniz'in mavi sularının kah içinde kah üstünde unutulmayacak anılar yaşatır.

h)Bunların dışında, Fethiye-Eşen-Kaş karayolu ile gidilen, Eşen çayının denize döküldüğü Çayağzından, Karadere köyünün kuzeyindeki denize dik inen dağlara kadar, geniş ve uzun bir kumsal vardır. Deniz sığ, kum incedir. Kamp kurulacak özelliktedir. Kumluova tarafları orman işletmesi tarafından ağaçlandırılmıştır. Serin bir dinlenme yeridir.

Göcek körfezi, kıyıları, Büngüş ve Günnüklü koyunda gezilip görülecek, plaj, koyları ve dinlenme tesisleri vardır.

Yeni mesire ve piknik için Değirmen başı,Karapınar, Aksazlar, Boncuklu, Dekiltaş, Çamlıkköy, Malazgirt, Üzümlü, Arpacık, Samanlık, Kamelye, Turunçpınarı koyları vardır. İçme suları, doğal plajları, ince kumu ve güneşi boldur.

Diğer mesire yerleri arasında Seki yaylası, Yayla Dont, Yayla Karaçulha, Yayla Eldirek, Yayla Patlangıç, Zorlar, Kayabaşı, Doğanlar, Bekçiler, Çaltılar, Çobanisa, Temel köyleri ile Eşen çayı kıyısındaki Ören köyüdür. Buraların temiz ve serin havası ve soğuk suyu insana ayrı bir ferahlık verir.

5. BÖLÜM

E)KÜLTÜR VE FOLKLÖR BÖLÜMÜ

1-İLÇEMİZDE FOLKLÖR

Bir milleti diğerlerinden ayıran en önemli unsur, sahip olduğu kültür ve değerlerdir. Hayata ve dünyaya bakış tarzını kültür yönlendirir. Adet, gelenek, yaşayış, inanç ve her türlü hastalıkları iyileştirme yolları , halk oyunları, yemekler, sanat, müzik ve edebiyat halkın kültür durumuna göre şekillenir. Anadolumuz, çok eski ve köklü bir yerleşime sahip olması nedeniyle, bir çok medeniyete beşiklik etmiştir. Bu nedenle çok zengin bir halk kültürüne sahiptir. Asırlar içinden süzülüp gelen bir kültür birikimi vardır.

Folklör, halk bilgisi anlamına gelmektedir. Kültürü meydana getiren unsurları inceleyen bir bilim dalıdır. Sadece halk oyunları olarak düşünülmemelidir. Bir millete özellik veren, fertleri birbirine bağlayan, kaynaştırıp toplum yapan millet olarak tasada ve kıvançta birleştiren müzik, oyun, sö, inanç, sanat, tekerleme, edebiyat, adet, gelenek, görenek ve şekil birliğidir. İnsanların ruh gelişiminde en önemli faktör folklördür. Gelenek ve göreneklerimiz, oyunlarımız, müziğimiz, geçmişimizle bu günümüzü birleştiren ve geleceğimizin teminatıdır.

İlçemizin günümüzdeki nitelikleri Türk-İslam kültürünün, egemenliği ile ortaya çıkmaya ve gelişmeye başlamıştır. Gelenek ve görenekler islamın etkisiyle şekillenmiştir. Kapalı toplum özelliğinden , pazar ekonomisine geçiş süresince geleneksel kültür öğelerinin bir bölümü değişime uğramış, bir bölümü tamamen bırakılmıştır. Kültürel yapının geleneksel ölçülere çok bağlı olması, kültür değerlerinin diri kalmasını sağlamıştır. Ancak son yıllarda turizm nedeniyle çevre

ilçe ve illerdeki toplumsal yapının hızlı değişimi ilçemiz toplumunu da etkilemekte ve hızlı bir değişim sürecine girmektedir.

2-DİNSEL YAPI VE İNANÇLAR

İlçemizin her yanında müslümanlığın izlerine rastlanır. Nüfusun tamamına yakını müslümandır. Yöremizin zengin kültürel geçmişi inançlarada yansımıştır. Çok tanrılı dinlerden, büyü kökenli inançlara kadar çeşitlilik gösterir. Turizm nedeniyle çevre iletişiminin yoğunlaşması ilçemiz toplumsal ve geleneksel yapısını etkilemiştir. İç kesimlerde ve yörükler arasında gelenekler sürdürülmekteyse de, kıyı kesimlerde hızlı bir değişim gözlenmektedir.

İnanç ve geleneklerde eski kültürlerin izlerini görmek mümkündür. Kimi inançlar daha önceki dönemlerde yaşamış ve yöre kültürüne derin izler bırakmış, çok tanrılı dinlerin, uygarlıkların kalıntılarıdır. Söylence ve boş inanışlarda çokca rastlanan ağaç, taş, yer kültürü bunun belirgin özelliklerindendir.

Fethiye Lidyalıları döneminde Kahin ve Falcılarıyla ünlü bir şehirdir. Günümüzde de fal, büyü, rüya, uğurlu-uğursuz günler, muska yazmak, sıtma bağlamak hayvanların hareket ve seslerinden anlam çıkarma gibi inançlar vardır. Bazı köylerde çeşitli şekillerde fala bakan kişiler bulunur. Örneğin bakla, kahve, ip ve kağıt falı gibi.. Büyü ve muska ile hastaları iyileştirme, iki sevgiliyi ayırma, kayıpları bulma işlemleri yapılır. Bunlara inanılır. Salı günü uğursuz cuma günü uğurlu sayılır. Salı günü çamaşır yıkanmaz, cuma günü ev süpürülmez, pazartesi günü yola çıkılmaz. Çamaşır ve bulaşık suyu her yere dökülmez. Küçük çocuklara nazar değmemesi için gök boncuk nazarlık, üzerlik tohumu, sarımsak başı takılır. Hastalık ve yaralardan kurtulmamış olanlar delik taştan geçirilir. İkinci ve akşam vakti komşudan acı yiyecek alınıp verilmez. Soğan sarımsak kabukları çiğnenmez ve yakılmaz. Köpek uluması ve baykuş ötmesi uğursuzluk olarak sayılmaktadır.

"Ağaç Ereni" denen adak yerleri de yaygındır. Yatırın çevresi çaput bağlı ağaçlarla çevrilmektedir. Kumu ağaçların çevresine küçük taşlarla yığınlar oluşturulmaktadır. Uğurlu olduğu ağacın önünden geçilmekte, ağaca çaput ve saç teli bağlanmaktadır. Bunu daha çok çocuğu olmayan kişiler ile uzun süredir hasta olanlar yapmaktadır.

Bahar başlarında yılan görülürse işler akkın gideceğine, kaplumbağa görülürse işlerin yavaş gideceğine inanılır.

Kurak yıllarda yağmur duasına çıkılır. Dini bayramların arifesinde . kandil ve diğer kutsal günlerde ölüler ziyaret edilir. Mezarlara mersin dalları ve çiçekler bırakılır. Ölümün kırkinci gününde lokma dağıtılır, elliikinci günü mevlüt okutulur. Muharrem ayında aşure pişirilir, komşulara ve fakirlere dağıtılır. Bayramlada büyükler ziyaret edilerek elleri öpülür. Düğünlerde bütün misafirlere yemek yedirilir. Ezan okunurken çalgı kesilir ve bitinceye kadar saygı ile dinlenir.

Ayrıca kapı eşiğinde oturulmaz. Gece aynaya bakılmaz. Kundaklı çocuk üzerinden geçilirse çocuk büyümmez, gece sakız çiğnemenin ölü eti çiğnemekle bir olduğu v.b. gibi inançlarda vardır.

Bunların içinde boş ve yersiz olanları olduğu gibi, yabancı kültürlerin etkisiyle yerleşmiş olanları da vardır. Salı günü yapılan işin uğursuzluğu Hristiyanlarca yayılmıştır. Çünkü İstanbul'un fethi 29 Mayıs 1453 Salı günü olmuştur. Ağaçlara çaput bağlamak eski kültürlerin kalıntılarıdır.

Bazıları da tedbir, dikkat ve saygı için, maddi ceza korkusundan çok, kişiyi vicdaniyla baş başa bırakıp, manevi kontrol amacıyla söylenmiştir. "Kapı eşiğinde oturulmaz" demekle hava akımından sihatin bozulacağı, "gece sakız çiğnememekle" ailenin bütün fertlerinin toplandığı bir saatte aile saygınlığının azalacağı gibi sebeplerle söylenmiştir.

Batıl ve boş inançlar halkın kültür seviyesinin yükselmesiyle beraber, dini bilginin doğru ve sağlam kaynaklardan öğretilmesi ile silinecektir.

3-GELENEKSEL GİYİM VE KUŞAM

Giyim, insan yaşantısında önemli bir yer tutar. Dış tesirlerden insan vücudunu koruduğu gibi süslenme ihtiyacını da karşılar. Bu nedenle sanat değeride taşır. Bu ihtiyaç giyim şekillerinin gelişmesini temin etmiş ve milletlerin içinde yaşadığı iklim ve hayat şartlarına göre özel şekiller almıştır. Geleneksel giysiler yerini günümüzde hazır giysilere bırakmıştır. Eskiden görülen geleneksel giyim günümüzde önemini kaybetmeye yüz tutmuştur. Kıyı kesimlerde çevre etkisinin tesiriyle giyim ve kuşamda görülen değişim hem erken başlamıştır hemde oldukça hızlanmıştır. Efezeybek gelengi ve göçerliği sürdüren yörükler ve toplumsal yapıda, farklı kesimlerin buluşunu, giyim kuşamın çeşitlenmesine yol açmaktadır.

a)Geleneksel Kadın Giyimi : Eski tür, folklorük değeri olan giysiler sahil kesiminde hazır giysilere yerini terketmiştir. Bu tür giysileri Fethiye'ye uzak olan Seki ve çevresindeki köylerinde yaşlı kadınlarımız giymektedirler.

En çok ince ipekli kumaşlar giyilir. Yazma, krep ve yemeni en yaygın başörtüleri arasındadır. Çeşitli desen ve motiflerle işlenmiş olan yazmalar alın ve çehreyi örtecek biçimde ayrı bir şerit bezle sarılır. Ya da köşelerinden başa bağlanır. Bazen başa tepelik denilen takkeler giyilir. Takkenin tepe kısmı yuvarlak gümüştedir. Etrafına sık olarak altın dizilmiş çelgi takılır. Tam ortasında büyük bir "gök boncuk" takılır. Tepeliğe "savruk" denir. Bunun üzerine el tezgahlarında dokunmuş "dastar" örtülür. Veya başa omuzlara inecek şekilde örtülür. Takkenin başta durması için boyun altından bağlanır. Dastarlar desenli kenarları oyali ve işlemelidir.

İç çamaşır olarak, bürümcek, ya da pamuk ipliğinden dokunmuş, uzun kollu geniş beden gömleği giyilir. Bunun üzerine üçetek, üçeteğin üzerine yelek giyilir. Yeleğin kolları ile ön kısımlarının uçları ve üç eteğin kenarları kaytanla

işlemelidir. Bunlar Şamalacası ve kutmudan yapılır. Yeleğin ön ve alt kısmının uçları birbirine düğme ile tutturulur.

Genellikle göğüs çevresi işlemelidir. Düğmeler ve işlemler elbisenin ve kadının derli toplu görünmesini sağlar. İşlemler gümüş sim, sırma ve kaytanladır. Üçeteğin yanında düz entaride yaygındır. Belden aşağı genellikle şalvar giyilir. Şalvar yöreye göre değişmektedir. Genellikle canfes, telli, atlas türü açık renkli basma kumaşlar ve iplikler tercih edilir. Şalvarın bel kısımları beyaz bezden, uçkurları işlemeli olur. Paçası büzmelidir. Yörülmede şalvar yerine kıl potur giyilmektedir. Bele şahkuşak denilen ak ve al renklerin ağır bastığı desenli kuşaklar bağlanır.

El örgüsü nakışlı çoraplar, kalın topuklu ayakkabılar, kadın ve erkek giyiminin ortak giyecekleridir. Dağ köylerinde, özellikle yörükler ve çobanlar arasında çarık giyenlerde bulunmaktadır. Günümüzde bu çarıkların yerini ayakkabılar almıştır.

b)Geleneksel Erkek Giyimi : İlçemiz yöresinde folklor özelliği olan erkek giysilerine rastlanmamaktadır. Vara bile çok azdır. 19.y.y. da erkekler daha çok maviye boyanmış bez mintan, pamuk ipliğinden dokunmuş toptan ve demir çivi çakılmış ayakkabı giymişlerdir.

İç çamaşır olarak el tezgahlarında dokunmuş elde dikme, uzun kollu, geniş beden beyaz gömleklerdir. İç donlar topuğa kadar uzun, beyaz, dokuma bezden elde dikilir. Topuğa gelen kısım işlemelidir. Gömlek üzerine zıbın giyilir. Zıbının kolları düğmesiz, ön kısmı açık, kolları ve yakaları işlemelidir. Üstüne cepken giyilir. Cepkenin kolları ve ön kısımları kaytanla işlemelidir. İç don üzerine çakşır giyilir. Çakşır genellikle siyah yünden dokunan kumaştan yapılır. Uçkurlar işlemelidir, Bağlandıktan sonra dışarıdan aşağı doğru sallanır. Ayakta çarık, belde kuşak vardır. Kuşak kalçadan göğüs hizasına kadar sarılır. Bu şekilde sarmak beli sağlam tutması bakımından önemlidir.

Efelerin ve zeybeklerin başlarında fes üzerinde oyalı yazma, sırtlarında kısa cepken, camadan bürümcek gözmelek, bellerine kalbure kuşak, işlek ve renkli kuşağa sokulu bir kama ve belde fişeklik vardır.

c)Süslenmeler : Genç kız ve kadınlar üçetek ve işlemeli yelek giyerler. İpek peştemal gerinirler. Ayaklarında kundura, boyunlarında renkli boncuk ve altın başlarında çelgi bulunur. Ayrıca başta pamuklu veya ipekli dastar yada eşarp ve yazma bulunur. Sağ omuzdan, sol kolun altına kadar çaprazlama karanfil dizisi takılır. Kollarda altın, gümüş bilezik, kulakta altın küpe bulunur. Eller ve saçlara kına vurulur.

Erkeklerde başka kozalı fes , fesin üstünde dolalı şal, sırtta işlemeli yelek vardı. Ayağa kundura giyilir.

4-DÜĞÜNLER :

Genellikle Fethiye ve köylerinde akraba evlilikleri yaygındır. Evlenme geleneklerinde kız-erkek ilişkilerinde belli bir serbestlik vardır. Eskiden oğlanla kızın görüşüp, konuşması ayıp sayılırken, günümüzde normal karşılanmaktadır. Görücülük, usulen yapılmakta, eş seçimi büyük bir ölçüde gençlerin seçimine bırakılmaktadır. Erkeğin beğenisi ağır basmaktadır. Erkeğin beğendiği kızı ailesinin vermemesi takdirde en çok baş vurulan durum kız kaçırmaktır. Daha sonra aracılar vasıtasıyla anlaşılmaktadır.

a)Kız İsteme : Düğün ve bayramlar gibi bir araya gelinilen toplantılar kız beğenme için bir olanak sağlar. Görüp beğendiklerini veya akrabalarından uygun gördükleri kıza beğendiklerini belli ederler. Veya oğlan beğendiği kızı ailesine bildirir. Böylece beğenilen kıza “dünürlüğe” gidilir. Aile arasındaki görüşmeler

gençlere yansıtılır. Anlaşma sağlanırsa takı takılır. Bazen düğünlerde, söz kesilen kıza, erkek tarafından bir kadın eşarp-yazma örter. Bu o kızın kime verildiğinin açıkça görülmesi içindir.

b)Nişan : Belirlenen günde nişan verilmeye gidilir. Nişan gününden önce çarşıya gidilir. “pusat” veya “heybe” denilen giysi alımına gelin ve damat da götürülür. Kıza daha önce kararlaştırılan yüzük, küpe, bilezik ve altın alınır. Alınan giysi ve armağanlar, bir akşam erkek evi yakınlarının katılımıyla kız evine götürülür. Bazı köylerimizde buna “heybe verme” denilir. Kız evinde nişan yüzüğü takılır. Giysiler ve elbiselik kumaşlar verilir. Küpe ve yüzük dışında ziynet eşyasının bir kısmı düğüne bırakılır. Düğünde takılır. Kız evi ise gelen misafirlere birer mendil verir. Şerbet ikram edilir.

c)Düğün : Düğün gününü kız-oğlan evi birlikte kararlaştırır. Düğünler Cuma veya Pazartesi günü başlar. Pazar ve Perşembe günü biter. Düğünden bir hafta önce “oku” dağıtılır. Fethiye ve yakın köylerinde “oku” yerine davetiye gönderilmekte, dağ köyleri ile Seki çevresi köylerinde “oku” gönderme devam etmektedir. Okuyu iki tarafta ayrı ayrı veya birlikte dağıtmaktadırlar. “oku” olarak, çorap, havlu, дастar, su ve çay bardağı, mendil, lokum, şeker, sabun ve kibrit vs. gönderilmektedir. Düğün evine hediye ile gidilmektedir. Bu arada kız ile oğlanın nikah işlemleri tamamlanır.

Oku dağıtımı ile birlikte “tahıl çıkar”. Tahıl çıkması ekmeklik buğdayın değirmene gönderilmesidir. Bir kısım gençlerde dağa düğün odununa çıkmaktadır. Düğünden bir gün önce gençler geniş bir meydana davul-zurna eşliğinde keşkeklik buğdayı döverler. Keşkeklik buğday dövme adeti Çobanisa köyünde daha belirgindir. Keşkeklik döven iki genç karşılıklı dibeğin başına geçerler. Davul-zurna eşliğinde keşkek döverler. Tokmağın inişleri tokmağın ritmine uyar.

Kına gecesi için kız evine giderek odun, çıra, yağ, tuz, un bir takım yatak ayırılır ve yük verme töreni ile kız evine gönderilir.

İlk gün oğlan evinde öğle yemeği yenilir. İkinci günü kız evinde yenir. Akşam kızın el ve ayaklarına, başına kına vurulur. Akşamları hem oğlan evinde, hem kız evinde eğlenceler düzenlenir. Üçüncü gün oğlan evinden kız evine gelin alınmaya gidilir. Gelinin çeyizi evden dışarıya çıkarılarak hayvanlara veya arabaya yüklenir. Daha önceden hazırlanmış olan gelin ata veya arabaya bindirilmeden önce dua okunur. Oğlan evine gelindiğinde oğlanın anne-babası ve diğer akrabaları çağırılarak “indirmelik” denen, civcivli tavuk, köklü ağaç, inek, tarla ve para gibi armağanlar istenir. Genellikle bunlar çoğalan türdendir.

Gelini arabadan yanında gelen yengeleri indirir. Kayın baba karşılar. Kapı önünde geline yağ sürdürülür. Sofra bezi toplatılır. İçeride yengelerce karşılanan gelin odasına götürülür. Damat arkadaşlarının yanına döner.

Damadın yanında sağdıç olur. Evliliğin gereklerini anlatır. Yatsı namazından sonra, sağdıç ve arkadaşları güveyi yumruklayarak gerdek odasına sokarlar. Ertesi günü duvak açma günüdür. Kadınlar gelir kızın çeyizini görürler. Bir hafta sonra erkek tarafı gelin ve damat ile birlikte komşulara ve kız tarafına gezmeye giderler. Öbür haftada kız tarafı erkek tarafına gezmeye giderler. Buna kız ardı gezmesi denilir.

Düğünler çalgı veya dua ile olur. Düğün süresi son zamanlar ekonomik nedenlerden dolayı üç günden iki veya bir güne indirilmiştir.

5-GELENEKLER :

Doğum : Doğan çocuk yıkanıp tuzlanır. Tuzun içine 7-11 çeşit baharat katılır. Bal ile karıştırılarak çocuğun vücuduna sürülür. Yedinci günü çocuğun kulağına ezan okunur.

Ölüm : Hasta konuşuyorsa helallaşılır. Hastanın vasiyeti varsa söyler. Ölümün yaklaştığı anlaşıncı, ağzına pamukla su damlatılır. Kuruyan dudakları silinir. Ölmek üzereyken başının altından yastık alınır. Hastanın eşi dışarı çıkarılır. Ölüm gerçekleşince , elleri, ayakları ve çenesi bağlanır, gözleri kapatılır. Üzerine ince bir örtü örtülür. Ayakları kibleye doğru uzatılır. Bulunduğu odada buhar yakılır.

Cenaze kabre konulduktan sonra cenaze sahiplerine baş sağlığında bulunulur.

Diş Köllesi : Çocuğun ilk dişi çıkmaya başladığında nohut, fasulye, mısır ve buğdaydan yapılan biber ve ekşi katılarak yenen bir yemektir.

6-FESTİVALLER VE EĞLENCELER :

İlçemizde düzenlenen şenlikler, festivaller ilçe turizmüne bir canlılık getirmektedir. Şenlikler ve anma günleri ile yerli yabancı halk kaynaştırılmakta, kültürel bağın devamını sağlamakta ve Anadolu'yu yabancı turistlere tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Fethiye'de 7 Mayıs 1967 tarihinde ve 30 Haziran 1-2 Temmuz 1968 tarihlerinde düzenlenen Akdeniz Şenlikleri Fethiye Festivali oldukça yoğun ilgi görmüştür. 1970 de tekrarı olan şenlikler sonradan çeşitli nedenlerden dolayı devam ettirilememiştir.

Ayrıca her yıl Kemer, Seki ve Çaltılar köyünde yağlı pehlivan güreşleri yapılmakta ve oldukça ilgi görmektedir. Yörede üreticiliği teşvik anlamıyla yarışmalar düzenlenmektedir. Her yıl Mayıs ayında düzenlenen Kumluova domates festivali bu tür yarışmalardandır. Yarışmalarda çeşitli gösterilerin yanı sıra yetiştiricilere bilgi verilmekte ve en iyi yetiştiriciler ödüllendirilmektedir.

7-YEMEKLER VE BESLENME :

Akdeniz ve Ege bölgesinde tanınmış olan yemekler ilçemizde de yer almaktadır. İlçemiz her türlü sebze ve meyvenin yetiştirildiği bir yer olduğu için beslenme işi, önemli bir yer teşkil etmez. Sebze ve zeytinyağlılar önemli bir yer tutar. Yörükler arasında et ve süt önemli bir beslenme ögesidir. Sebze kurutma, pekmez ve reçel yapımı, tarhana, keşkek yapımı gibi geleneksel usuller halen devam etmektedir. Seracılığın yöremizde yaygınlaşması sebebiyle meyve ve sebze üretimi artmış ve sebze, meyve tüketimi de bu düzeyde artmıştır. Fakat yemek çeşitleri bu oranda artmamıştır. Halkın büyük çoğunluğunun yediği yemek türü, tarhana, fasulye, bulgur pilavı, patlıcan çeşitli sebze peynir ve zeytindir. Proteinli gıdalar olarak tavuk, Yumurta ve fasulye tercih edilir. Kızartma, salata, patlıcan ve tatlılarda yaygın olarak kullanılır.

Salatalarda semizotu, deve tabanı, gelin gülü ebegümeci gibi doğal bitliler kullanılır. Ot kavurması adıyla bilinen, tekesakalı, ebegümeci, turpotu, kuş yüreği, sığır dili, dereotu, şalgam, deve tabanı, ıspanak, kişkiş ve kuzu kulağı gibi bitkiler değişik şekillerde kullanılır. Bunlar soğan, salça, zeytinyağıyla kavrularak limon sıkılıp yenir. Bazıları da salatalarda kullanılır. Pazı ve arapsaçı süt ve kaymakla pişirilir.

Sebze yemeklerinden bamya, börülce, karnıkara, nohut ve fasulye yaygındır. Bunlar genelde zeytinyağlı olarak hazırlanır. Yumurtalı ıspanak, melemen, biber kızartma ve pırasa yemekleri de yaygındır.

Kuzu ve oğlak kebabı yaygındır. Tavuk, ciğer, et kavurması başlıca etli yemeklerdir. Evde hiç yemek bulamayan kişi Nasrettin Hoca'nın helvası misali, zeytinyağı, zeytin ve limonu karıştırınca başka yemek aramaz.

Tatlılardan, zerde, hoşmerim, sütlü kabak, bal kabağı, baklava, kadayıf ve yoğurt tatlısı yaygındır.

Şurupyar, koruk, gül, vişne, pekmez, kardal ve hoşaf şurubudur. Reçeller, kayısı, erik, vişne, elma, turunç kabuğu ve patlıcan reçelidir.

Ayrıca bakla yaprağı, kayazak, gerdime, domates ve marul garnitürü yaygındır.

8-YÖREMİZDE HALK EDEBİYATI :

Tarihi dönemlerde çeşitli uygarlıkların etkisi altında kalan yöremiz, eski bir Türkmen yerleşim yeridir. Zengin bir kültür birikimiyle dolu olan Türkmenler, yöre kültürünü etkilemişlerdir. Turizmin canlanması sonucu değişik yörelerden gelen insanların kültürleri de buranın insanını önemli ölçüde etkilemiştir. Seki yayla köylerinde daha çok Burdur yöresinin etkileri görülür. Anadolu kaynaklı bazı efsanelerle birlikte Yunan Mitolojisinin kaynaşması sonucu zengin bir bilgi dağarcığı doğmuştur. Zamanla masalımsı bir anlatım kazanarak çeşitli değişikliklere uğramıştır.

Halk Efsaneleri ve Halk Hikayeleri : Her köyün, derenin, tepenin, kayanın ayrı ayrı efsanesi ve hikayesi vardır. En önemlileri Kızgölü ve Ölüdeniz ile ilgili anlatılan hikayelerdir.

Yelkenli devrinde, geçimlerini balıkçılıktan veya yük taşımakla sağlayan bir baba oğul, günün birinde Belceğiz açıklarında fırtınaya tutulur. Oğul oraları iyi bildiği için gemiyi önce Belceğiz koyuna oradan da Ölüdeniz'e sokup fırtınanın geçmesini bekler. Baba ise kayalara çarpmaktan korkup, orada bir koy olmadığını savunur. Aralarında sert bir tartışma çıkar ve mal ve can korkusu ile bir anda oğlunun üzerine atılır, oğlunu denize düşürür. Dümene geçer ve bir bakar ki Deniz

doksan derecelik bir dönemeçle dümdüz bir koya açılmaktadır. Koya girer fakat oğlunu kaybetme acısıyla kendisinde canına kıyar. Anlatılan efsaneye göre Ölüdeniz'in çevresinde insan yüzünü andıran bir kaya vardır. Bu kaya oğlanın taşlaşmış başıdır. Fırtınalı havalarda "buraya gelin" diyerek gemicilere yol göstermektedir.

İşte bu olaydan sonra Belceğiz koyunun batı kısmındaki sığ, dalgasız, ancak dar bir boğazla denize açılan göl şeklindeki denizin adı, Ölüdeniz olarak kalmıştır.

9-GELENEKSEL ŞENLİKLER VE ARAÇLARI :

İlçemiz ve ilimiz Muğla yöresinin kendisine has zengin bir müzik ve folklor yapısı vardır. Zeybek bölgesi olması nedeniyle daha çok zeybek havaları vardır. Zeybek tek ve ağır zeybek biçimindedir. Ezgiler genellikle dokuz zamanlıdır. Bununla beraber Fethiye Muğla'nın diğer ilçelerinden daha zengin bir müzik kültürüne sahiptir. Teke yöresi oyun ve müziğin etkisiyle kıvrak havalar yaygındır. Ezgilerde birdenbire değişen karar seslerine rastlanır. Çeşitli bölümlerden oluşan semah havalarında bölüm aralarında geçişler yapılır.

Yöremizde bir çok halk sanatçısı yetişmiştir. Bazıları Mustafa Coşkun (Köçek Mustafa), Ramazan Güngör, Ahmet Günday, Tuğrul Yılmaz, Recep Erkul ve Hamdi Özbay'dır. Bunlardan Mustafa Coşkun ve Ramazan Güngör bağlamayı tezene kullanmadan çalarlar. Hamdi Özbay bağlama sanatçısı olarak yöreyi temsil etmektedir. Bir çok derlemesi İstanbul radyosunda okunmuştur. Kendisi burada çalışmaktadır. Ahmet Günday da derlediği yöre halk ezgileri ile yurt dışında yurt içinde ülkemizi ve yöremizi tanıtmakta ve temsil etmektedir. 1979 da Sicilya da yapılan Uluslararası Folklor yarışmasında Fethiye'den çaldığı bir parça ile birincilik almıştır.

Zengin bir müzik folkloruna ve kültürüne sahip olan yöremizde hayatın her alanına girmiştir. İlçemiz köyleri geniş bir toprak üzerine yayılmış ve halkın çoğu

çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Sahil köyleri yazın yaylaya göçerler. Müziğimizde ve folklorumuzda bu uğraşların ve göçlerin etkisi çoktur. Sünnet düğünlerinde, kına gecelerinde türküler söylenir, oyunlar oynanır, göçler türküler eşliğinde yapılır. Çiftçi çiftini sürerken, kadın gergef işlerken ağızlarda hep türküler vardır. En çok gurbet havaları, gelin ağlatma, ağıtlar, Avşar beyleri, uzun yol havaları, kabardış havaları, tarımla ilgili hasat havaları ve dozlak dizisi içindeki ezgiler çalınır, söylenir.

İlçemizde değişik bir bağlama şekli vardır. Yörede cura boyunda üç telli saza bağlama denmektedir. La-re-mi aralıkları ile düzenlenen sağ elin işaret parmağıyla çekiç gibi vurup çekerek sesler gezinir. Bu saz, ayrıca göğüs üzerinde tüm parmakların elde sıyrılması , ya da bir parmakla bir teli çekerek de çalınabilmektedir. Bu nedenle bu tür küçük bağlamalara parmak curası da denir. Bu bağlama ile söylenen türküler yöremizde ve Antalya-Burdur illerinde çok yaygındır.

a)Yörenin Başlıca Türküleri : Yayla Yolları, Gargı Deresi, Yardan Ayrılan, Ferayi, Bir Kız ile Bir Gelin, Alıda Verin, Bir Tepeden Bir Tepeye Ün Olur, İrmeden Gel İrmeden, İğneleri Düğmeleri, Yaylanın Gülü, Ortacadır Evimiz, Bahçalarda Kum Darı, Mendil Serdim Urgana, Eminem Dedikleri, Ktarlamış, Bağlamam Var Üç Telli, Kerem, Şu Çavdırın, Şu Köyceğiz Yolları, Yüce Dağ Başında (semah) Buhurcular, Demirciler, Bazar Bal Var, Kamil Bey, Kırık Oyun, Sabah Namazı, Satı, Soğuk Kuyu, Çörtlen Bağıza.v.s.

“Ferayi (Ferahi) yörenin en sevilen türküsüdür. Bu türkünün bir öyküsü de vardır. Menteşe beyi güzelliği, cesaretiyle dillere destan Türkmen Kızı Ferahiye sevdalanır. Kızın babası Türkmen demircisidir. Bey Ferahiyi isteyince “Hay hay beyim ama gönül kızın birde ona sorun” der. Kız “Sen bir beysin bense (yörük Türkmen)...” deyip razı olmaz. Beyin aşkını dile getiren türkü dilden dile telden tele yayılır.

Ferayidir.Kızın adı Ferayi
Yar yandım aman
Esmer yarime yandım aman Ferayi

Ferayidir kızın adı Ferayi
Yar yandım aman
Esmer yarime yandım aman Ferayi
Türkmen kızı katarlamış mayayı
Yar yandım aman esmer yarime
Aman da Ferayi
Demirciler demir döğer tunç olur
Aman da tunç olur
Sevip sevip ayrılması güç olur
Yar yandım aman esmer yarime

b)Halk Müziği Araçları : Yörede iki telliden dokuz telliye kadar değişik boylarda tezeneli sazlar çalınır. Bağlama ve cura yöreye has bir çalgı ve Fethiye'ye has bir çalma tekniği vardır. Üflemeli sazlardan sipsi, dilli vedilsiz küçük boy kavallar, zurna, en yaygın olanlarıdır. Yaylı sazlar kabak kemane ve dırnak kemanesidir. Dırnak kemane, Türk sanat müziği sazlarından kemençeye benzer. Yalnız yörede yay ve kemaneyi tutuş şekli değişiktir. Davul, tef, toprak darbuka, kaşık, zil en yaygın vurmali sazlardır.

OYUNLAR :

Çalgısız oyunlar, çardak, altüst, çatalmatal, halat bağlaması, hamamkızdı , saklambaç v.b. dir.

Çalgılı Oyunlar : Düğünlerde ve bayramlarda saz ve söz eşliğinde oynanır. Ağır ve kıvrak tipleri vardır. Zeybek oyunları çalgılı oyunların ağır olanına en güzel örnektir. Ritimler çok ağırdır. Tek veya birkaç kişi ile oynanır. Daha çok erkek oyunudur. Kimi yerlerde kadın edası eklenerek yumuşatılmış şekliyle kadınlarda oynamaktadır. Bütün zeybeklerin figürleri hemen hemen aynıdır. Oyuncu önce terini kurutuyormuş gibi ellerini yere sürter ve silkeler. Ezgiye uyarak kısa kısa adımlar atar. Ezginin belirli bir yerinde kollarını havaya kaldırır, parmaklarını çıtlattır. Alanı ağır ağır döner. Kendi çevresinde dönüşler yapar. Her dönüşün sonunda dizlerini ağır ağır yere vurur, ellerini toprağa değdirir. Tüm vücudun ve ayakların hareketleri sert ve kendine güvenir tavırlarla çalınan havaya uydurulur. Bazen ellerin birisi göbeğe veya kalçanın üzerine konularak oyundaki kudret gösterilmeye çalışılır.

Gün Görünmez : Ağır bir zeybeektir. Melengeç ağacının altında uyuya kalan aşıkların yakalanışını anlatır. Sözleri şöyledir.

Gün görünmez aman
Melengecin dalından man
Kimse bilmez ben fakirin halinden
Yattım yarimin dizine
Baktım ela gözüne
Kollar basmış uyanamadım
Ufacıkta tefecik fidan boylum
Yosmam senden ayrılamadım

Kıvrak oyunlarda vücudun bütün organları hareket halindedir. Çevrede en çok oynanan oyundur. Figürleri hiç bir bölgenin figürüne benzemez. Pazarda Bal Var, Beşkaza, Aşağı Yol, Ay Yazma Deveci, Mendil Serdim Urgana, Eli Elekli Gelin, gibi türküler kıvrak oyunlara örnektir.

Seyirlik Oyunlar :

Günümüzde seyirlik oyunlar bazı köylerimizde düğünlerde ve kış gecelerinde evlerde oynanmaktadır. Ancak televizyonun köylerimize kadar girmesiyle gittikçe azalmaktadır ve kaybolmaktadır. Düğünlerde en çok oynanan Arap oyunudur. Ateş yakılan bir alanın çevresinde toplanılır. Eli yüzü, kömürle karartılmış, ceketini ters giymiş ve sırtına bir tül torbası eline uzunca bir değnek almış birisi alana girer ve çalgıcıları susturur. Oyun havası çalmalarını ister. Çalınan havaları beğenmez. İstedığı Arap oyunu havasıdır. Bununla coşar, oynar. Bir yandan da sevgilisini aramaktadır. Kadın kılığına girmiş bir oyuncu alana gelir. Beraber oynarlar. Sağa sola aldırıp efelik yaparken,kızı kaybeder. Aramaya başlar. Muhtar ve köyün ileri gelenleriyle beraber kızı bulur, kıvrak bir oyun havası eşliğinde oynayarak sevincini belirtir. Bunun dışında Alicik'in evlenmesi, Değirmenci, Demirciler (Körügün Bağlanması) ve Suçluların Yargılanması gibi oyunlarda vardır. Evlerde Sekili isimli saklama oyunları yaygındır.

Çocuklar arasında ise birdirbir, güvercin taklası, beş taş, göcek, kuyu kazma, seksek, körebe ve çelik-çomak oyunları ile saklambaç, esiralmaca, yağ satarım bal satarım, bilmece,kim vurdu, evcik ve aydede oyunları oynanır.

YÖRE TÜRKÜLERİNDEN BİR DEMET BEŞKAZA TÜRKÜSÜ

Çekirgenin kanadı
Nedir bunun inadı
Kör olası çekirge
Arpa Buğday komadı

Çekirgenin uçkunu
Gelinlerin coşkunu
Beşkaza'nın kızları
Kendi bilir uçkunu

Pazar Bal Var

Pazarda bal var gelinim
Sende bir hal var gelinim
Ağana yalvar gelinim
Paşana yalvar gelinim

Ah leylim kıymatlım
Gelinim güzelim
Kınan kutlu olsun
Hem orda hem burda
Dilin tatlı olsun

Deveci

Çek deveci develeri engine

Şimdi rağbet güzel ile zengine

Devam vardır densiz

Ak gerdanın bensiz

Ben edemem sensiz

Sen edemen bensiz

Çek deveci develeri örüme
Yük vurmışlar altı aylık doruma

Deven yüksek atamadım yorganı
Üşüdükçe çek başına yorganı

Çek deveci develeri yokuşa
Gül memeler ak gerdana tokuşa

Devem vardır cansız
Gerdanın vardır bensiz
Ben olamam sensiz
Sen olaman bensiz

Tütüncüler

Tütün fidanı ince naziktir
Kızların parası ballı börektir

Kızların başına tasmak geriktir
Tatan parası ballı börektir

Haydin kızlar çalışalım tütün dikelim
Parasını alınca düğün adelim

Tütün yaprağı altın sarısı
Kızlar gider kırmaya gece yarısı
Zengin olur tütüncünün kızı, karısı

Haydin kızlar çalışalım tütün dikelim
Parasını alınca düğün edelim

İrmeden Gel

İrmeden gel irmeden a yarım aman
Hiç kimseler görmeden aman aman
Fistan çamur olmadan aman aman

Kız seni alır kaçarım a yarım aman
Şu kamayı yemeden aman aman

Dut yedim tuttu beni ay yarım aman
Aşkın kuruttu beni aman aman
Gitti de gurbeti a yarım aman

Ne tez unuttu beni aman aman

İrmeler mor çiçek a yarım aman
Altımız kaba döşek aman aman
Mahna bulmayın komşular a yarım aman
Hepimiz deli fişek aman aman

(İrme-İreme : Taş döşeli dar yol)

Bahçelerde Kum Darı

Bahçelerde kum darı

Ben istemem ol ayrı

Olursa gız olsun

O parmağı kınalı

Aman aman aman

Ben dayanamam

Sen küücüksünde

Ben dayanamam

Saç üstünde kavurma

Kız saçlarını savurma

Kollarından tutunca

Ana diye bağırma

Aman aman aman

Ben dayanamam

Sen küücüksünde

Ben dayanamam

Göç Türküsü

Köyümüzün kervanı

Yüke sardık yorganı

Getirin de yatalım

Al çiçekli yorganı

Hani hani benim güzelim
Nerde kaldı sevgilim

Uzak da yollar gideriz
Çamlı da beller gideriz
Soğuk da sular içeriz
Yaylalara da göçeriz

Hani hani benim güzelim
Nerde kaldı sevgilim

10-AĞITLAR :

Yöremizde , ayrılıklar, ölümler ve acılar üzerine ağıt yakma geleneği yaygındır. Göç sırasında çekilen sıkıntılar, acılar ve kayıplar, dile getiren yayla yolları, iki sevgilinin birbirinden ayrılışını anlatan Akdağ türküsü ile 24 Nisan 1957 de Fethiye’de olan depremi anlatan bir çok ağıt vardır. İsmi bilinmeyen ozanımızın söylediği ağıt şöyledir.

Kan ağlıyor Fethiye’nin Mendos dağları
Viran oldu mor sümbüllü bağları
Çalıcı’ya gitti kalan sağları

Şikayetim kime, ne diyeyim Fethiye
Sağ olsun dostlar gönderdi bütün hediye
Kordonun başında kalmadı dikili taş
Bütün analar babalar döktü kanlı yaş

Dutluhan, Kesikkapı hep viran oldu
Gül yüzlü şavnuyan bananrı boyru
Sana ne olduysa güzel Fethiye’ m haktan oldu

11-YEREL AĞIZ ÖZELLİKLERİ :

Yöremiz yerel ağzı, Batı Anadolu Ağızları içinde yer alır. Orta Anadolu ağızlarıyla da ilişkisi vardır. Yöremiz ağzında Oğuz, Türkmen, Nogay ve Kırım kıyı kesiminin dillerinin etkileri belirgindir. Ünlü ve ünsüz değişimleri komşu ve uzak il ağızlarında görülen özellikleri taşımaktadır. Asıl Fethiye ve Muğla ağzına özellik kazandıran öge fiil çekimlerinde, şimdiki zaman ekinin aldığı biçimlerdir. Şimdiki zaman eki-yor-, Batı Anadolu ağızlarında, yom-yon-yo- ile belirtilir. Yerel ağzın en belirgin özelliklerinden biri Türkmen kökenli yatmak- yardımcı fiilinden yararlanılmasıdır. Bu yardımcı fiil kendinden önceki temel fiille birleşerek, - -batıbatırı- şeklini almaktadır. Deyipbatırı (diyor), şaşıpbatı (şaşıyor), urupbatırı (duruyor), gelipbatı (geliyor), gidipbatı (gidiyor) gibi.

Yine şimdiki zaman için kullanılan parlepdu (parlıyor) sorupdurun (soruyorsun), verip durusunuz (veriyorsunuz), satıdu (satıyor), deyip durula (diyorlar), durup duru (duruyor) şekilleri Türkmence deki varlığını, Fethiye yerel ağzda da aynen korumuştur.

Fethiye'ye ait yerel ağız sözlüğünde halen kullanılan sözcüklerden bazıları şunlardır : daha daha (başka başka), hısımsıramak (akraba olmak), yalık (geveze), yalavuş (sırnaşık), akcam (kıymetlim), öte yaka (karşı taraf), aş (yemek), ene (hayret etmek), pürsüz (yapraksız), oba (misafirliğe gitmek), gari (artık), fıstan (entari), emişme (kuzuları annelerine emzirtmek veya süt kardeş) gibi.

Ayrıca Fethiye köylerinde, kişilerin hangi köyden oldukları ipucunu veren yöre içinde dar anlamda, köylere özgü kelime ve söyleyiş farklılıkları vardır. Bunlardan ola, barak, garnioğlu, ebigala, küllü olasıca, vıyy, voyn, gibi kelime ve deyimler ayrı ayrı köylere aittir.

12-ATASÖZLERİ VE DEYİŞLER :

Anadolu'ya yerleşen ve burayı Türkleştiren Türkler, aynı zaman da bir kültür birliği meydana getirmişlerdir. Bu nedenle bölgemiz de söylenen atasözleri ve deyimler Anadolu'nun müşterek malıdır. Bir yere veya ile ait olduğu söylenemez. Çünkü atasözleri ve deyimler uzun deney ve tecrübelerin birkaç cümle ile özetlenmesidir. Bu nedenle yöremizde çok kullanılan ve anlamı herkesçe bilinen atasözleri ve deyimler şunlardır.

a)ATASÖZLERİ :

Ak dona gök yama vurulmaz
Acıyan yer başka, acıkan yer başka
Aç ile tokun arası yarım yufka
Aç köpek fırın deler, Aç ayı oynamaz
Açın karnında çörek durmaz
Aç esner, tok geçirir
Aslan yatağından belli olur
Ayıya kovan ısmarlanmaz
At ile avrat yiğidin bahtına
Ayağa hizmetçi oldum, eli hamur, karnı aç çıktım
Bayramda köpek canlanmaz
Bel başının otu, bel dibinde belli olur
Bir develi ile bir oğlanın yüreğinde yağ olmaz
Bal tutan parmağını yalar
Borç sattırır, harç aldırır
Bir ağaçtan oklukta çıkar, boklukta
Çatal kazık yere gitmez
Çatılı öküz arasına girilmez

Çingen çingene çatmayınca kasnak boynuna geçmez
Can çıkmayınca huy çıkmaz
Çürüksüz koz olmaz
Delikli taş yerde kalmaz, deli kız evde kalmaz
Dek duran danayı canavar yemez
Deveye oyna demişler dokuz çadır yıkmış
Emanet eşeğin kuskunu yokuşta kırılır
Ele verir öğüdü, kendi yutar söğüdü
Elin ağzı torba değil ki büzesin
Eden kurtulmuş diyen kurtulamamış
Eşeğe cilve yap demişler, çifte atmış
Eşeginden alamayan, semerinden alır
Gelin ata binmiş ya nasip demişler
Garip kuşun yuvasını Allah yapar
Gelin irmedik ev olur, ölü girmedik ev olmaz
Gurbette taş a yaslanmayan, evde hasırın kıymetini bilmez
Güvenme dayına ekmek al yanına
Hastaya kar sorulmaz
Her akıllı bir olsa, sürüye çoban bulunmaz
İki ayaklı güdülmez. İmamdan evvel camiye girilmez.
İnsanın başında ottan gayrisi biter. İyi iş yılında belli olur.
Kızın gönlüne kalsa, ya davulcuya varır, ya zurnacıya
Kadının saçlısı, tarlanın taşlısı
Kem söz, kem akçe sahibinindir
Kızını seven kocaya, oğlunu seven hocaya vermez
Kız evi naz evi
Kargı yavrusunu pamuğum diye severmiş
Kork Nisanın beşinden, öküzü ayırır eşinden
Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer
Saç düzene girer, hamur tükenir, iş düzene girer, ömür tükenir
Su alırken çaydan, kız alırken soydan al
Soğuk ile soysuzdan kork

Tembele kapıyı kapa demişler, yel eser örter demiş
Tencere kapağı ile kaynar
Sahilde yaylası olanın yaylada garısı olmaz
Uykudan tavşan bile onmamış
Yağar eser yolcu havası
Yanmış harmanın öşürü olmaz
Zahmetsiz rahmet olmaz
Zengin horozu bile yumurtlar.

b)ÖZLÜ DEYİŞLER :

Akarı yok, kokarı yok. Akmış durulmuş.
Aferin delisi. Ağanın ala danası gibi dolaşma.
Aykırı söbü konuşmak. Ay doğdu yol belli oldu. Az yede uşak tut.
Boş kile, boş ambar, neylesin garip Ömer
Baltayı taşa vurduk
Biri verdim ikiye ister. İkiyi verdim çakıyı ister
Bıçağı kestiren suyu, kadını sevdiren huyu
Bilmez ağrısını, döğer sağrısını. Boynuz kulaktan sonra çıkar
Bir gözü aya, bir gözü çaya bakar
Buçuk kile zahire ile değirmeni kalaba etmek
Düğün evine bilmez, manlığa keşkek taşır
Düğününde elek ile su taşımak
Ceviz sıırığı gibi uzamak
Her gördüğü dastarlıyı , anası sanır
İki yüzlü bal bıçağı, Isıracak köpek dişini göstermez
Kürek emzirmek (küreğe yaslanmak, işi savsaklamak)
Kılığı adam kılığı, yediği ekmek kırığı
Kulpsuz gördün de çuvala benzetemedin mi ?
Kuru ağaç kadar gölgesi olmamak
Ocağa girdi kül oldu, değirmene girdi un oldu

Öküzün trene baktığı gibi bakma
Önünü cici, arkasını acı görmek
Sen yumurta soyuyorsun, ben fol arıyorum
Cami dururken, mescit haram
Çüş eşeğin canına minnet
Çulluyu da bilirler, çulsuzu da
El malı ile dost gönüllemek
Eteğindeki taşı silkmek
Genç bir kalem
Gökte düğün var deseler merdiven sorar
Gidişmedik yer kaşıma
Kol kırılır yen içinde, kol kırılır boyuna asılır
Köpeğin ayağından diken alınmaz
Köpeğin götürdüğü kelle köpeğindir. (Kız kaçıran için söylenir)
Öküz öldü ortaklık ayrıldı
Paranın turfandası geçmez
Sütten ağzım yandı, yoğurdu üfleyerek içiyorum
Suya düşmüş tavuk gibi
Senin erkeğin eşek olsun
Soğanın seyreği, sıkısından iyidir
Tattığı yere darı ekmek
Yediğin senin olsun, gördüğünü anlat
Yedi yünmüş beze çevirmek
Yörük gücü yolda düzelir
Yıkık değirmende altı ay yatmak
Yıldız saydırmak
Zelvesi kırık sabana dönmek.

13-MANİLER :

Düğünlerde ve şenliklerde söylenen Fethiye yöresine ait mani örnekleri.

Penceresi perdeli
Çiçek açtı zerdalı
Onbeşinde yar sevdim
O da benden sevdalı

Denizlerin kumuyum
Bende Allah kuluyum
Sarılalım yatalım
Bende Allah kuluyum

Tütün diktim söküldü
Yaprakları döküldü
Eller yarım dedikçe
Benim boynum büküldü

Bahçeye gelmedin mi?
Güllerden almadın mı?
Neden küstün kaynana
Sen gelin olmadın mı?

Arbada buğdayım
Sereyim kurutayım
Geçme gayrı buradan
Ben seni unutayım

Bahçelerde börülce
Aklım gitti görünce
Zehir etti bu evi
Şu görgüsüz görümce

Mektup yazdım acele

Çiğ bal yedim tabaktan
Yarı gördüm sabahtan
Bunlar benim olmazsa
Ölüm isterim Allah'tan

Bahçede hasırım var
Üstünde mısıрім var
Yar üstüme yar sevmiş
Benim ne kusurum var

Çekirgenin taburu
Her tarlayı batırı
Benim burda duruşum
Nazlı yarin hatırı

Hava bozuk değil mi?
Güller nazik değil mi?
Bu kadar emek çektim
Bana yazık değil mi?

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar

Kaşık saldım ayrana
Üç gün kaldı bayrama
Selam söylen Ümmiye
Binekoysun hayvana

Ortaca da evimiz

Al eline hecele
Mektup benim vekilim
Al koynuna gecele

Suya düştü sevgimiz
Bu sevginin yoluna
Şehit düştü birimiz.

14-TEKERLEMELER :

Çocuk oyunlarında, masallarda kullanılan tekerlemeler vardır. Tekerlemelerin çoğu kafiyeli, söz ustalığına dayanan halkın ağzında çokca söylenenleridir.

Leylek leylek lekirdek
Hani bana çekirdek
Çekirdeğin içi yok
Koca kızın saçı yok

Memedi med med
Tavşanı kat kat
Öküzü benli
Devesi canlı

Hasan Üsen'in tarlasında
İki tane kel kör kirpi gördüm
Biri dişi kel kör kirpi
Öteki erkek kel kör kirpi
Erkek kel kör kirpinin
Kürkünü aldım

Erkek kel kör kirpiye
Kürkümü ver dedi
Erkek kel kör kirpi
Dişi kil kör kirpiye
Dah ih cuk cuk
İh dah cuk cuk .. dedi

Dişi kel kör kirpiye giydirdim
Dişi kel kör kirpinin
Kürkünü aldım
Erkek kel kör kirpiye giydirdim
Dişi kel kör kirpi

Allah yaparsa işini
Mermere geçirir dişini
Allah yapmazsa işini
Muhallebi yerken kırar dişini

15-DUA VE BEDDUALAR :

a)Dualar: Halkın inanç ve töreleri doğrultusunda iyilik gördüğü yada iyi olmasını istediği insanların ardından yaptıkları iyi dileklerdir. İyi dilekte bulunmadır. Bazı örnekler:

Allah gönlüne göre versin- Allah selamete kavuştursun.

Allah muradını versin. Allah nasibini artırsın.

Allah açıklıkla terbiye etmesin .Allah dirlik düzenlik versin .

Allah geride kalanlara sabır versin, ömür versin.

Allah hasretine kavuştursun. Allah oğul , uşak sahibi etsin.

Allah döner taş sahibi etsin. Başınıza gün doğsun.

El öpenlerin çok olsun. Verenlerin bol olsun.

Bir tuttuğun altın, bir tuttuğun gümüş olsun .

Gelen giden evleri olsun.

Allah adımınıza bin sevap versin. Var evleri olsun.

Eviniz ocağınız şen olsun.

b)Beddualar: Beddualar (ilençler) kötü dilekte bulunmak. İntizar etmek maksadıyla kullanılan sözlerdir. Bir kaç örnek.

Allah belanı versin, Lanet olsun.

Dilini eşek arısı soksun. Kör şeytanından bul.

Kara yılan sokacısı, Gidipte gelmeysesice, Gelipte görmeyesice

Ceddine lanet olsun. Yerine yurduna başkuşlar dünesin

Uyur uykunda tatlı canından olasin. Yüyücüler görsün yüzünü.

Soyu kuruyasica, Sırtı teneşire gelesice.

İki gözü kör olasıca. Onma Allahından bulasıca

Sürüm sürüm sürünecise. Boynun altında kalsın

Gözüne dizine dursun. Kıçında çibanlar çıksın

Bulutsuz havada başına yıldırımlar düşsün.

Kaşın kalkıp da yüzün gülmesin. Adı batasıca

Vurucular vursun. İki yakan bir araya gelmesin.

Yediğin zehir zıkkım olsun. Yağlı kurşunlardan gidesice.

16-BİLMECELER :

Abdest alır namaz kılmaz , cemaatten geri kalmaz. (ölü)

Ak cam içinde dik durur. (lamba fitili)

Alçacık tepe şingir mıngır küpe (nohut)

Altı kaya üstü kaya, içinde bir yeşil ova. (börek)

Aşağı iner takır tukur, yukarı çıkar ağlaya ağlaya. (kova)

Başı topuz saçı otuz. (süpürge)

Beyazdır tarlası, siyahtır tohumu, elle ekilir, dille biçilir. (mektup)

Bir dalda beş elma, ikisi güneş görür üçü görmez. (namaz)

Binbir çiçek ve bir lale. (ay ve yıldızlar)

Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, bundan tatlı bir şey olmaz. (uyku)

Dam başında sıra deve. (kiremit)

Dam başında çiçekli yorgan. (yıldız)

Dağda tak tak. (oduncu) suda şıp şıp (balık) dizgin ayak (tavşan) pisi bıyık
(kedi)

Dışı var içi yok, dayak yer suçu yok (davul)

Gök öküz göğe bakar, altından ayran akar. (çam ağacı)

İki çocuğum var gelen öper giden öper (çeşme, testi)

Kapkara kazan, dünyayı bozan (sabun)

Karşıdan bir ay doğdu

Onu görenler oldu

Anası kundaktayken

Kızının kızı oldu (gül)

Kuyruklu kumbara zahire çeker ambara (kaşık)

Kara kara bakar, düşerim diye korkar (zeytin)

Küçük başlar, dağlarda inler, kendi yapar, ele bağışlar (balarısı)

Sarı kızım sarkıyor, düşerim diye korkuyor. (portakal)

Saksağan yuvada, kuyruğu tarada (cezve)

Varma güzel yanına
On parmağın bal olur
Tutarsan yavaş tut
İki elin kan olur (karadut)

17-NİNNİLER :

Yöremizde ninni folklörü çok zengindir. Bunlardan bazıları şunlardır.

Oğlum oğlum hop oğlum
İpek getir sat oğlum
Kızlar gergef işlesin
Sen altında yat oğlum

Ninni çocuğum ninnice
Bol soğanlı börülce
Uyusun çocuğum doyunca
Ninni yavrum ninni

Uyu desem dağlar uyur
Dağlarda laleler büyür
Benim yavrum şimdi uyur
Ninni yavrum ninni

Bahçeye kurdum salıncak
Eline verdim oyuncak
Uyumadı hale yumurcak
Ninni yavrum ninni

Dandin dandin danalı bebek
Elleri ayakları kınalı bebek

Heç ayannan gezmeyo
Arabalı paytonnu bebek

Nenni nenni yavrum nenni
Nenni nenni kuzum nenni

Gül dibine yatag ettim
Senin sesinnen sabah ettim
Bülbülleri haber ettim

Nenni nenni yavrum nenni
Nenni nenni kuzum nenni

Uyu desim uyurmola
Uyuduğunda büyür mola
Nenni yavrum nenni

Ak oğlum nenni
Kaymak oğlum nenni
Nenni yavrum nenni

18-İLÇEMİZDE HALK TABABETİ :

Fethiye yöresinde, özellikle kırsal kesimde güç şartlar altında hayatlarını devam ettiren halk kendi hastalarını ve hastalanan hayvanlarını iyileştirmek için bir takım ilaçlar bulmuştur. Bunlar boş inançlar değildir. Ancak günümüzde halkın yaptığı ilaçlar yeniden ele alınıp çağdaş bilimin süzgecinden geçirilmesi ve ıslah edilmesi gerekir. Nesilden nesile aktarılan gelen ve hastaları iyileştirilmede kullanılan bitkisel ilaçlar ve iyileştirme yöntemlerinden bazıları şunlardır : Böbrek taşlarının düşürülmesi için bakla çiçeğinin yada ayırık otunun kökü kaynatılır, soğuk olarak aç karnına içilir. Yoğurt suyu da böbrek taşlarını düşürür. İshali

kesmek için deniz kenarında yetişen ince küçük otları kaynatıp suyu içilir, veya sıcak külde pişirilmiş patates, karabiberle yenir. Akrep sokmasında ve yılan ısırmasında yara kanatılır. Üstüne sütleğen otu, incir, elma veya ayva yaprağı döğölerek sarılır. Eklem ve kemik ağrılarında ağrıyan yere keçi kılı veya koyun yünü sarılır. Uyuzu iyileştirmek için kükürt, zeytinyağı ve sarıkatran karıştırılarak sürülür. Soğuk algınlığında hatanın dilinin altına göbeğine ve tabanlarına kekik yağı sürülür. Yine ardıç ağacının yaş pürleri (yaprak) ateş üstünde ısıtılarak üzerine oturulur. Veya göbek üzerine konulur. Vücudu yakmaması için beze sarılır. Sancısı olan büyüklere ve çocuklara anason kaynatılarak içirilir. Mide rahatsızlıklarında sıla yağı balla karıştırılıp yenir.

Hastalanan hayvanlara da değişik yöntemler kullanılır. Örneğin vuruk hayvana burçak suyu içirilir. Yılan ısırmasına karşı yılanın ısırıldığı yer dağlanır. Kekik oyuyla zehirlenmiş koyun ve keçilerin gözünün alt kısmından veya kulağından kan alınır. Sabahın erken vaktinde suya atılarak ısıtılır.

SAZ VE SES SANATÇILARI

MUSTAFA COŞKUN (1895-1962) :

Mustafa coşkun 1895 yılında Fethiye'nin Ören köyünde doğmuştur. 10 yaşında Rodos Adasına bir Türk ailenin yanına evlatlık olarak verilmiştir. Rodos'ta balıkçılık öğrenmiş, askerlik çağı geldiğinde Fethiye'ye dönerek Datça ilçesinde askerliğini jandarma çavuşu olarak yapmıştır. Askerde iken küçük yaşta çalmaya başladığı üç telli bağlamasını geliştirmiştir. Askerlik dönüşü Zehra hanımla evlenerek, Çalış kıyılarındaki evinde yaşamını sürdürmüştür. 1940-1955 yılları arasında zaman zaman Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarının canlı yayınlarında Fethiye'nin otantik türkü ve oyun havalarını seslendirerek yurda duyurmuştur. Böylelikle, radyo repertuarlarına otuza yakın türkü ve oyun havası kazandırmıştır. Bunların en tanınmışları şunlardır : Kadioğlu Zeybeği, Beş

parmaktan inmem ben, Yayla yolları, Gargı deresinin pıynar odunu, Altı aydır dağda gezerim, Yardan ayrılan bir günde kavuşur, Bahçalarda kum darı vb.

Mustafa Coşkun'un diğer bir adı da Köçek Mustafa'dır. Bu ad çok güzel zeybek ve teke oyunu oynadığı için kendisine verilmiştir. Oldukça sert mizaçlı ve efelerde görülen, vakur davranışlarla akıllardan silinmeyen Mustafa Coşkun 1962 yılında Çalış plajlarındaki evinde hayata gözlerini yummuştur. Mustafa Coşkun, Fethiyelilerin çok sevdiği bir sanatçı idi. İzmir radyosuna bir gelişinde , üç tellisi ile canlı yayında bir zeybek çalarken, curanın alt teli kopmaz mı?.. “hay anasını sattığımın teli kopacak zamanı mı buldun” demiş.. Coşkunun bu sözleri canlı yayın münasebetiyle dinleyenlere ulaşmış bile... İki erkek , beş kız olmak üzere beş çocuğu olan Mustafa Coşkun'un eşi Zehra hanım da 1982 yılında vefat etmiştir. Kızlarını ve torunu Filiz Erkul'un çok iyi bağlama çaldığını burada ifade etmek isterim. Mustafa Coşkun ve eşinin mezarları Fethiye mezarlığındadır.

RAMAZAN GÜNGÖR :

Ramazan Güngör çağımızın en büyük üç telli ustasıdır. Avrupa'nın bir çok ülkesinde tanınmaktadır. Kültür bakanlığı araştırmacısı Savaş Ekinci tarafından “RAMAZAN GÜNGÖR ve ÜÇ TELLİSİ” adında bir kitap yayınlanmıştır.

Ramazan Güngör 1924 yılında Kadıköy'ünde doğmuştur. Asıl soyadı YANATMA'dır. Bu soyadını beğenmediği için GÜNGÖR olarak değiştirmiştir. Okula gidememiş ama kendi kendine okuma yazmayı öğrenmiştir. Askerlik dönüşü marangoz olmuş fakat bir kaza geçirerek sakat kalmıştır.

Saz çalmaya daha 6 yaşındayken annesinin beş kuruşa aldığı üç telliyle başlamıştır. İlk hocaları : Kadıköy'den Mehmet Fırtına ve Ömer Ali Memicidir. Üç telli sazı altı perdelidir. Sazını kendi kendine yapmakta ve özel bir akortla çalmaktadır.

Ramazan GÜNGÖR için 14 Ekim 1995 tarihinde bir sanat gecesi düzenlenmiştir. Şehir stadında gerçekleştirilen geceye ; ARİF SAĞ, MEHMET ERENLER, EROL PARLAK, ERDAL ERZİNCANLI, SÜMER EZGÜ, HALE GÜR, AHMET GÜNDAY HAMDİ ÖZBAY, BAYRAM SALMAN VE TAHSİN DURU katılmıştır.

53 yaşında evlenen Ramazan Güngör'ün çocuğu yoktur. Fethiye belediyesince kendisine bir ev hediye edilmiştir.

HAMDİ ÖZBAY :

10.05.1934 yılında Fethiye'de doğdu. Küçük yaşta bağlama çalmaya başladı. 19 yaşına kadar Fethiye'de amatörce müzikle uğraştı. 1953 yıllarında yolu Fethiye'ye düşen ünlü halk ozanı Davut Suları, Özbay'ın yeteneğini keşfetti. İzmir ve İstanbul'a gitmesini önerdi. Bir yıl Muğla da bağlama hocalığı yapan Hamdi Özbay , daha sonra İzmir radyosuna girdi. Yılmaz İpek ,Fahrettin Çelik, Ayhan Yılman gibi sanatçılarla programlar yaptı. 1954 yılında İstanbul'a gitti. Radyo programlarına katılmaya başladı. 1955 yılında İstanbul Belediye Konservatuarına sanatçı olarak girdi. 1955 yılında İskenderun da askerlik hayatı başladı. 1960 yılında İstanbul Radyosunca açılan sınavı, binlerce kişi arasından birinci olarak kazandı.

Askerlik dönüşünde radyo ve sahne çalışmalarını İstanbul'da devam ettirdi. Muzaffer Akgün, Ahmet Sezgin, Nuri Sesigüzel, Sevdâ Alpay, Hülya Süer, gibi sanatçılarla yurt içi ve yurt dışı konserlerine katıldı. "Şahinler plak" ta uzun yıllar müzik direktörlüğü yaptı. 10yıl İstanbul radyosunda koro şefliği yaptı. 1960-1985 yılları arasında sözleşmeli olarak çalıştığı radyoda , 1996 yılına kadar kadrolu olarak çalıştı. İstanbul Belediye konservatuarında da uzun yıllar hocalık yaptı.

Hamdi Özbay 500 plakta bağlama çalmıştır. Yüzden fazla derlemesi vardır. TRT'nin birçok kurulunda jüri üyeliği yapmıştır. 1 Temmuz 1996 da emekli olan Özbay şimdi Fethiye'ye yerleşmiştir. Fethiye Güzel Sanat ve Kültür Derneği-T.H.M. korosunu çalıştıran Özbay, evli olup bir erkek evlat ve dört torun sahibidir.

AHMET GÜNDAY :

1944 yılında Fethiye-Günlükbaşı Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Fethiye'de okudu. İzmir-Askeri Hava Lisesi ve Nazilli öğretmen okullarından diploma aldı. Buca Eğitim fakültesi müzik bölümünü bitirdi. İlkokul öğretmenliği, E.Ü. Devlet Türk Müziği konservatuarı öğretim üyeliği yaptı.

Küçük yaşta Halk Müziğine ilgi duydu. İlk okul sıralarında cura çalmaya başladı. Okul müsamerelerinde konserler verdi. Askeri Lise de öğretmenlik yıllarında birçok öğrenci yetiştirdi. Bağlama kursları açtı.

1966 yılında İzmir radyosu sınavını kazandı. Günümüze kadar sanatını sürdürülmüştür. Birçok derlemesi, iki kaseti ve 5 plağı vardır. Yurt içi ve yurt dışında çok konserlere katılmıştır. "Bağlama metodu-türküler ve Öyküleri" isimli kitabı 13000 adet satıldı.

İzmir radyosunda ses sanatçılığının yanı sıra, Koro şefliği de yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır. Renkli kişiliği, yardım severliği ve sevecenliği ile tanınır.

SAADETTİN ŞAHİN :

Saadettin Şahin 1936 yılında (meseniz) Söğütlü köyünde doğdu. Aksu köy enstitüsünde okuduğu yıllarda saz tutkusu başlamış ve 4. Sınıfta okurken, okulu

terkederek (1954) İzmir de çalışmaya başlamıştır. Daha sonra halk Türküleri sanatçısı Gönül hanımla evlenmiş, “Şahinler Topluluğu)nu kurmuştur. Anadolu turnelerine çıkmışlar, radyolarda çalıp söylemişler, 10 kadar plağa imza atmışlardır.

Saadettin Şahin’in 1968 de ölümünden sonra topluluk dağılmıştır. “Köyün sesi dergisinde Cemile türküsü ile ilgili bir incelemesi yayınlanmıştır.

VEYSEL VE ALİ YELKEN KARDEŞLER : (FETHİYE-1940)

Muzaffer SARISÖZEN, derleme gezi sırasında Fethiye’ye geldiğinde, Mustafa Coşkun, Veysel ve Ali Yelken kardeşlerden türküler almıştır. Yelken kardeşlerin çalıp okudukları “Bir kız ile bir gelinin bahsi var” isimli samah havası TRT repertuarına girmiştir.

AŞIK HÜSEYİN HANÇER :

MERHUM Aşık Hüseyin Hançer’in yaşam öyküsünü kendi ağzından dinleyelim :

1930 yılında Günlükbaşında doğmuşum. Küçük yaşta Yatağan’da , Kemancı Ömer Altuğdan , Türk müziği makam bilgilerini aldım. Sadi Yaver Ataman, Muzaffer Sarısözen, Aşık Veysel, Hasan Hüseyin, Fahri Kayahan, Refik Başaran, Bayram Aracı gibi sanatçılarla tanışmak fırsatını buldum. Yapmadığım iş kalmadı.. Aşçı yamaklığı, kahveci çıraklığı, vs. birçok iş yaptım. Altı yaşında iken babam öldü. Annem başka biri ile evlendi. Beni köyümüzde yaşayan “Mühacir Elif” diye bir kadın okuttu. İlkokulu Günlükbaşı’nda okudum. Ana baba şefkatinden yoksun olduğum için bana bir merak düştü. Bir lira aylıkla çalışarak, beş liraya bir saz aldım. Akordunu satan adam yaptı. Sonra akort tutturamadım. Yürek köyüne giderek “Topal Sadık” diye bir adama akort yaptırdım. Alman

savaşı sırasında ekmek sıkıntısı çıktı. Çok az ekmek veriliyor , halk çok çalıştırılıyordu. 1945 yılına kadar savaş devam etti. 15 yaşına gelmiştim. Dalaman Devlet Üretme Çiftliğine gittim. Orada sazıma rağbet ettiler. Yarı açık ceza evinde aşçı çıraklığı yaptım. Bu arada üvey babam asker oldu. Bir çocuğu vardı. Bir de dayım vardı. Dayım askerden dönünce evdeki bütün eşyaları sattı.

Annem mağdur olmuştu. Anneme bakma görevi bana düştü. Yevmiyem zaten 1 lira idi. Mahkumlardan artan ekmek-yemek artıklarını toplayarak eve getiriyor annemlere veriyordum. Yine de bu hayattan mutluluk duyuyordum. Çünkü bana “oğlum” diyen bir annem vardı.

1949 yılında üvey babam askerden geldi. Tabii ki adam çok mağdurdu. Ona da çalıştığım yerde bir iş buldum.

Askerliğim de yaklaşmıştı. “Muğla Halk Evi”nin düzenlediği bir yarışmaya gittim. Orada Mahsun Sünnetçi adlı bir avukat beni himaye etti. Beni, “Muğla Yaşatma Cemiyeti”ne kaydettirdi. Orada saz çalmaya başladım. Ankara’ya götürdüler. Radyoda bağlama çaldık. Bornova’da askerliğe başladım. Asker de bir binbaşı elimden tuttu. İstanbul radyosu , mahalli sanatçılığı sınavı için dilekçe yazdık. 1953-1960 yılları arasında mahalli sanatçı olarak programlar yaptım. 1960 yılından bu yana , yurdun birçok köyünü ve kentini sazımla dolaştım. Şimdi hastalığım nedeniyle köyüme dönmüş durumdayım. Köylülerimin yardımıyla yaşamımı sürdürüyorum.

Aşık Hüseyin Hançer, 1980 yılında Günlükbaşı kasabasında yaşamını yitirdi. Onun söylediği türküler ve ölüm ağıtları, köylülerce ses bantlarından devamlı dinlenmektedir. “Sürmelim Çaydan Geçmiş” isimli türküsü TRT repertuarındadır.

TAHSİN DURU :

1966 yılında Ören köyünde doğdu. Kemer ortaokulu ve Fethiye lisesinden mezun oldu. Lise yıllarında, öğretmen Mehmet Saçan'dan ders aldı. 1985 yılında , Ege Ün. Devlet Türk Müziği Konservatuarı Temel Bilimler Bölümünü kazandı. Öğrencilik yıllarında İzmir'in bir çok folklor derneğinde ses sanatçısı olarak görev yaptı. Ege Ün. Ziraat fakültesi korosu ile yurt içi ve yurt dışı konserlerine katıldı. Denizli belediyesi korosunda şeflik yaptı. İzmir, fakülteler arası THM yarışmasında birincilik aldı. 1990 yılında Kültür Bakanlığının açmış olduğu sınavı kazanarak, "Sivas Devlet Korusu"na ses sanatçısı olarak atandı. 1994 yılında evlendi. Cemre isminde bir kız evladı vardır.

BAYRAM SALMAN :

1960 yılında Yaka köyünde doğdu. 9 yaşında babasından tırnak kemane (Hegit) öğrenmeye başladı. Fethiye ortaokuluna girdi. Öğrenimini sürdürürken bir yandan da Fethiye Folklor ekibinin çalışmalarına katıldı. Ramazan Güngör'den faydalanma imkanı buldu. Fethiye lisesini bitirdikten sonra Halk eğitim merkezinde müzik çalışmalarını yönetti. 1981 yılında TRT sınavlarını kazandı. Askerlik görevini İzmir Bornova da tamamladı. TRT Erzurum Radyosunda dört yıl kabak kemane sanatçısı olarak görev yaptı. Daha sonra İzmir radyosuna tayin oldu. Şu anda bu görevini sürdürmekle beraber , Ege Ün. Devlet Müzik Konservatuvarında kabak kemane derslerine girmektedir.

Bayram Salman yurt dışında ki konser ve festivallere katılmaktadır. Fethiye yöresinden, TRT'ye derlemeler kazandırmıştır. Şimdiki konumu , İzmir Radyosu , Çalar-söyler kabak kemane sanatçısıdır.

Salman evli olup "Tuğba ve Saygın" isimlerinde iki çocuğu vardır.

SONER OLGUN :

1959 yılında Fethiye’de Kesikkapı mahallesi , Çarşı caddesi , 186 numaralı evde doğdu. İlk öğrenimini Fethiye Atatürk İlkokulunda tamamladı. İlk öğretmeni Armağan hoca (Güngör Odabaşı) idi.

Orta öğrenimini şimdiki adı Bornova Anadolu Lisesi olan İzmir Maarif Kolejini bitirdikten sonra Ankara üniversitesi hukuk fakültesine devam etti. Üç yıl süren hukuk macerasından sonra “İzmir Güzel Sanatlar Fakültesi”ne devam etti. Bu okulun tiyatro bölümünden mezun oldu. Olgun’un uzmanlık alanı , Dramatik yazarlıktır.

Üniversite öğrencisi olduğu yıllardan başlayarak gazetecilik yapan Soner Olgun bu meslekte muhabirlik yaparak başlayan serüvenini önce Yazı İşleri Müdürü, sonrada Genel Yayın Yönetmeni olarak sürdürdü.

1990 yılında gazetecilik hayatını bırakarak profesyonel müzik piyasasına girdi.

Çocukluğundan itibaren babası Osman Şevki Olgun annesi Vecihe Olgun , ağbeyleri Ahmet Cahit Olgun ve Temel Olgun’un müzikle yakın ilişkilerinden etkilenererek büyüyen Soner Olgun’un özellikle kolej ve Üniversite yıllarında müziğe ilgisi giderek arttı. 13 yaşından itibaren usta şairlerin dizelerini ve kendi yazdığı şiirleri bestelemeye başladı. Hiç bir akademik müzik eğitimi görmeyen Soner Olgun , bu süreçten sonra kendi kendine müzik öğrenmeye başladı.

Üniversite dönemi yıllarında , 6 tiyatro oyunu müziği yaptı. Profesyonel müzik yaşamına başlamadan , 100’ün üzerinde bestelenmiş şarkısı vardı.

Profesyonel müzik yaşamı bir anlamda bir müzikal ortaklığı ile başladı. 1991 yılında müzikal işbirliği yaptığı Nükhet Duru’nun “Aç Gözünü Adamım” adlı albümünü hazırladı. Bu albümle Türkiye’de ilk kez müzik editörlüğü kavramını geliştirdi. Bu albümde yer alan besteleri : Mahmure, Aç Gözünü Adamım, Memleketim, Beni Unutma , kısa sürede geniş kitlelerin beğenisini

kazandı. Soner Olgun 1992 de kendi ilk albümünü piyasaya çıkardı : Letafet, Bu Albüm , 1995'lerde Türkiye'de denenmeye çalışılan "unplugged" tarzın ilk denemelerinden biriydi. Letafet'in tamamı canlı çalındı ve parçalar anında söylendi. Bu Albümde yer alan Mahmure ,Aç Gözünü Adamım gibi tanınmış şarkıların dışındaki Kırlangıç, Letafet, Beyaz Yalanlar gibi şarkılarda giderek artan müziksever kitlelerince yeniden keşfedilmeyi sürdürüyorlar. Letafet'te yer alan şarkıların tümünün bestesi kendine ait olan Soner Olgun , bu albümden sonra ulusal ve uluslararası basın tarafından "Türkiye'nin Bob Dylan'ı" , "Türkiye'nin Eric Clapton'ı" , "Türkiye'nin bağlamacı rocker'i" gibi tanımlarla anılmaya başlanmıştır.

Bu arada 1992 den itibaren düzenli sahne çalışmalarına başlayan Soner olgun , son beş yılda Türkiye'nin en çok sahne çalışmaları yapan sanatçısı oldu. En popüler sanatçıların yılda 30-40 bilemediniz 60-70 program yapmakla iftihar ettikleri bir ortamda Soner Olgunun son dört yıldaki yıllık ortalaması 150 sahnedir.

1994 yılının son günlerinde "Herşey Değişmeli" adlı yine kendi şarkılarından oluşan albümünü çıkaran Soner Olgun , bu albümüyle günlük tüketim anlayışının dışında durduğu ve ciddi müzikseverlere yönelik bir çizginin sanatçısı olduğunu kanıtladı.

Yayımlanmış ve yayımlanmamış tüm şarkılarında gerek klasik Türk müziğinin gerekse otantik halk müziğinin zengin birikiminden yararlanmaya çalışan Olgun, tüm dünya müzik birikiminin değerlerine de sürekli açık olmaya çalışmaktadır.

1994 yılında hiç ara vermeksizin 10 saat boyunca sahnede çalıp söyleyerek , canlı performansa sahtecilik getiren playback , disket vb. anlayışlarını protesto eden Olgun , bu arada uzun süreli performans konusunda da bir rekorun sahibi olmuştur.

Soner Olgun halen İstanbul da sahne çalışmalarını düzenli olarak sürdürmektedir.

TUĞRUL YILMAZ :

1947 yılında Köyceğiz-Çöğmen köyünde doğdu. Turizm-Ticaret yüksek okulunu bitirdi. Okulun "Halk Oyunları Ekibi" nin başkanlığını yaptı. Türk halk oyunları konusunda araştırmalar yaptı. Fethiye Ticaret Lisesi müdürlüğü sırasında, okulunda hazırladığı halk oyunları ekibi, Fethiye oyunları ile Ege bölgesi birincisi ve Türkiye ikincisi olmuştur.

Tuğrul Yılmaz, yöre türkülerini çok iyi okuyan bir sanatçıdır. Fethiye Turizm-Meslek lisesi öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir.

RECEP ERKUL :

1935 yılında Fethiye'de doğdu. Küçük yaşta bağlama çalmaya başladı. Hamdi Özbay ile İstanbul'da sahne çalışmalarına katıldı. Yöre tavrını çok iyi icra eden bir sanatçıdır. Halen Fethiye "Güzel Sanatlar ve Kültür Derneği" korosunda bağlama çalmaktadır.

HASAN YÜCEL :

1931 yılında Günlükbaşı köyünde doğdu. 15 yaşında bağlama çalmaya başlamış, saz çalmayı babasından öğrenmiştir. Askerliğini sıhhiye çavuşu olarak Adana'da tamamlamıştır. Şiirlerinin çoğunu askerliği sırasında yazmıştır. Adana'da asker iken birde plak doldurmuştur. Bu plağın ismi "Askerliği bizim için yapmışlar"dır.

Hasan Yücel askerliğini bitirip Fethiye'ye döndüğünde, bir süre sıtma mücadele teşkilatında memur olarak çalışmıştır. Sonra istifa ederek Almanya'ya giderek 2 yılda orada çalışmıştır. Orada kaldığı süre içinde şenliklerde saz çalmıştır.

Yurda döndüğünde , seracılıkla uğraşmış, Seracılığın Fethiye'de ilklerinden olmuştur.

HASAN YÜCEL'İN İKİ DEYİŞİ

GURBET DUYUŞLARI

Acep guguk kuşu gene mi öter?
Sılanın buhuru burnumda tüter,
Tesbih çiçekleri burnumda tüter,
Kokar kokar, sen sılana gel deyi.

Çayırılı çimenli yerimiz bizim,
Yeni çiçek açmış narımız bizim,
Ezelden bulanık deremiz bizim,
Akar akar, sen sılana gel deyi.

Karalar giyerim istemem alı,
Ağzımın tadı yok neyleyim balı,
İhtiyar babamın bükülmüş beli,
Bakar bakar, sen sılana gel deyi.

Gurbette kişinin bitmiyor işi,
Ne kadar kaynatsa pişmiyor aş,ı,
Bir garip anam var her an göz yaşı,

Döker döker sen sılana dön deyi,

SAZIM İLE BERABER

Sazımı alırım elime,
Türkü, beyit gelir dilime,
Çok uğraştım kendi halime,
Sazım ile beraber.

Benim ilgim bütün sazda,
Aşkım, gelinde değil kııda,
Nabzım doksan dokuz yüzde,
Sazım ile beraber.

Hasan Yücel akıp çağlayım,
Destanımı sona bağlayım,
Düşersen de kendim ağlayım
Sazım ile beraber...

FETHİYE YÖRESİNDE KULLANILAN HALK ÇALGILARI

Yörede kullanılan halk çalgılarının başlıcaları şunlardır :

Üç telli bağlama-Tambura curası-Bağlama curası-Cura bağlama tambura-
Bağlama-Divan bazı-Meydan sazı-Kabak kemane-Sipsi-Delbek-Darbuka-Kaşık-
Kaval-Davul ve Zurna.

Bu algıların tümü , başka bölgelerde alınmakla beraber, Fethiye yöresine ait olanları da vardır. Örneğın delbek, Fethiye yöresinin karakteristik algısıdır. Bir nevi , zilsiz def görünümündedir. Yalnızca hanımlar tarafından çalınır. Fethiye Yeni mahalle hanımları , delbek ustasıdırlar. Türkiye'nin batı kesiminde , davul, zurna, ve delbek alanların en yoğın olduğu merkez , Yeni Mahalledir. Tüm Teke yöresinin düğünlerini bu insanlar yapar.

Su kamışından yapılan ve dolmakalem büyüklüğünde ki SİPSİ ise, yine yörenin en karakteristik algısıdır. Araştırmalarımız bir gerçeği ortaya çıkarmıştır ki , en kaliteli Sipsi kamışı, Fethiye de yetişmektedir. Teke yöresi sipsicilerinin hepsi , bu gerçeği kabul etmektedir. Bu kamışlar Fethiye-zml yolu zerindeki, Ağaltı deresinde yetişmektedir.

“ Telli Bağlama”nın da en büyük ustaları Fethiye de yetişmiştir. Mustafa COşKUN ve Ramazan GÜNGÖR gibi üç telli virtiozları Fethiyeli olduğuna göre , bu sazın da kaynağının Fethiye olduğunu rahatça savunabiliriz.

BOğAZ HAVALARI :

Teke yöresi diyince akla ilk gelen, tarihi Teke Beyliği ve coğrafi konumuyla da Teke Yarımadasıdır. Adını 1277 de Karamanoğlu Mehmet Bey'in izni ile devleti kuran Teke paşadan alır. Yreyi şöyle sınırlayabiliriz. Fethiye-Ortaca, Acıpayam-Kızılhisar-Honaz, Dinar-Başmakçı, Yalvaç-şarkıkaraağaç, Cevizli-Akseki-Manavgat ve Alanya ile çevrili yöre. Bu yörenin kültürü de aynı adla anılmaktadır. Bilhassa müzik ve oyunlardaki geleneksellik ve bağlılık, bu alanlarda, eşitlemelerle çok canlı olarak devam etmektedir. Boğazlar, zortlatmalar ve gurbet havaları bunlardan birer parçadır. Bu yörede çokça bulunan Karadavarların erkeği Teke'nin , Teke katımı mevsiminde, dişilerine yaklaşma döneminde bedensel ve ruhsal olarak gösterdikleri siygin ve sinirsel hareketlerinden simgelenen oyuna Teke Zortlatması denilir.

Dünyanın hiç bir ülkesinde ve toplumunda rastlanmayan bir form gösteren boğaz havaları insan vücudunun boğazında, gırtlak kısmında , icra edilmesiyle orijinal bir karaktere sahiptir. Boğaz havaları genç kız ve erkeklerin baş ve işaret parmaklarını gırtlaklarına dayayarak, çıkardıkları ezgilerdir.

6.BÖLÜM

F) SOSYAL HAYAT

1)SOSYAL HAYAT : İlçemiz toplumunun yaşantısında belli farklılıklar görmek mümkündür. Nüfusun yoğun olduğu kıyı kesimlerinde turist ve turizm etkisiyle bir değişimin yaşandığı görülür. İç kısımlarda geleneksel yapının korunduğu kırsal kesimin yaşantısı belirginleşir. Değişimi meydana getiren olay kıyı kesimlerin yaşantısı ile iç kesimlerin geleneksel yapısı olmaktadır.

Fethiye'nin Antalya ve Burdur'a yakın komşuluğu nedeniyle, yörük yerleşiminin de yaygınlaştığı izlenir. Konar-göçer geleneksel hayvancılık, çalışmalarının yanında, orman köylerinde yerleşen tahtacılar da yöre yaşamının farklı öğelerini oluşturmaktadır. Ayrıca sepet örüp satmakla geçimlerini sağlayan , sığır ve hayır kamçıların bol olduğu yerlerde bulunan konar-göçer çingenelerde yaşamın bir başka farklılıklarını oluşturur.

Diğer taraftan, yerleşik düzendeki halkın çalışma ve dinlenme niteliğinde yaylalara ve toroslara göçme geleneği eskiden beri sürdürülmektedir. Göçler mayıs ayında yaylaya , Eylül ayı sonunda yayladan sahile alır. eskiden göçler at ve deveyle toplu halde olurdu. Günümüzde ulaşımın kolaylaşması nedeniyle araba ile olmaktadır. Göçme geleneğini devam ettiren köyler başlıca şunlardır. Karaçulha, Çobanisa, Gökben, Esenköy (Dont), Atlıdere, Zorlar, Kınık ve Pallangçıtır.

Bahçelikle uğraşan aileler, Nisan-Mayıs aylarından, Kasım aylarına kadar yaylalarda kalıyorlar, kış döneminde daha sıcak yerlere çekiliyorlar. Toplum

hayatında bir değişime yol açan turizm yaylacılık geleneği de etkilemiştir. Bağ, bahçe işleri azalmaya ve eski önemini yitirmeye başlamış, yazlık yaylaların yerini, Fethiye-Dalaman ve Antalya gibi turistik kıyı yerleşimleri almaya başlamıştır. Son dönemlerde hayvancılık ve sele-sepet yapımıyla uğraşan yörükler ve çingenelerde yerleşik hayata geçerek yaylalara göçmez olmuşlardır. Bunlar fabrika veya turistik tesislerde işçi veya kendi namına çalışan kişiler durumuna gelmişlerdir.

İlçe ekonomisi genelde tarıma dayalıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında geleneksel tarım aletleri kullanılırken, 1950 den sonra tarıma modern aletlerin ve traktörün girişi halkın yerleşimi üzerinde de bir değişim meydana getirmiştir. Ekonomik durumu iyileşen halkın yaşayışında da düzenli bir gelişim görülmüştür. Tarım alanında gelişmeler ve ilçemiz karayolu ulaşımının sağlanması yaşıntıya yeni bir canlılık getirmiştir. At sırtında gezginci satıcılık yapan bezirgan (bezzaz) lar yerleşik ticarete yönelmiş, yörede tüketim eğilimi ve pazara açılım başlamıştır.

İlçemizde halkın çoğu tarımla uğraştığından, esnaf ve sanatkarlık ; çiftçilik hayatıyla doğrudan doğruya ilgilidir. Tarımla uğraşan halk özellikle tütün, pamuk, turuncgiller ve zeytin gibi endüstriyel bitkiler ve turfanda sebzeciliğe yönelmişlerdir. Son yıllarda zaman zaman halkı zorluklar içinde bırakmaktadır.

Tütün, zeytin ve sebzecilik yöre halkının hayatına girmiştir. İlçe merkezinde ve köylerde halkın geçimini bunlardan sağlar olması, alım-satım, şehir ilişkileri, evlenmeler hep bu ürünlerin toplanma ve satım dönemlerine denk getirilmektedir. Tütün ve zeytin mevsimi, alım-satım mevsimi olmuştur. Esnaf ve köylü ilişkilerini ürünler düzenler ve yönlendirir.

Ülke genelinde yaşanan toplumsal değişim , insan ilişkilerinde, yaşama biçimlerinde belirli sarsıntılar yaratmıştır. Toplum geleneksel yaşama biçimi ile modern yaşama biçimi arasında bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Ülkemizin çeşitli büyük şehirlerinden gelen yerli turistlerle birlikte Avrupa'dan gelen yabancı turistlerin birbirinden farklı değerleri, kültürleri ve yaşam biçimleri yöre halkı

üzerinde yoğun bir kültür karmaşasına yol açmıştır. Temel geçim kaynaklara turizmde eklenmiş olması, halkı bu yöne sevketmektedir.

Toplum hayatında görülen geleneksel Türk aile tipinin özelliğine bağlı olarak babanın özel bir yeri vardır. Baba ailenin hem büyüğü hem de sorumlusudur. Ailede, kadında, çalışma hayatına katılmıştır. Zaten varolan Türk köylü geleneğinde kadın da tarım işlerinin yürütücüsü olmuştur. Son yıllarda kadınlar orman ağaçlandırma işlerinde de çalışmaya başlamıştır. Ailede yükün çoğunu kadın yüklenmiştir. İlimiz Muğla'da yaygın olan evlat edinme , ilçemizde de yoğundur. Çocuğu olmayan aileler evlat edinme şartıyla çocuk sahibi olmaktadırlar. Kimsesiz ve yetim çocukların himaye ve korunması sağlanmakta, baba ve annenin yokluğu çocuğa hissettirilmemektedir. Çocuk topluma kazandırılmakta, aileler çocukları kendi evlatları gibi büyüterek bir yuva kurmalarını sağlamaktadırlar. Aynı zaman da bu çocukların iş ve mal sahibi olmalarını da sağlamaktadırlar.

2)EV TİPİ VE MİMARİ ÖZELLİKLERİ : Fethiye'de kıyı kesimleri ile iç kesimlerdeki yerleşme yerleri birbirinden değişik özellikler gösterir. Kıyı kesimlerde Akdeniz mimarisi egemendir. Güneşe ve sığağa karşı korunaklı taş duvarlı beyaz badanalı, ahşabın çokça kullanıldığı geniş avlulu oluklu kiremit örtülü veya düz toprak damlı yapılar yaygındır. Çoğunlukla yerleşim yerleri tarım alanlarının dışında az eğimli yamaçlara kurulmuştur. Ancak yeni yerleşimlerde bu özelliğe dikkat edilmeyerek ovaya, tarım alanlarına yayılmış, yerleşik yapı tipi olan bir iki katlılık terk edilerek doğal şartlara uymayan apartman tipi yapılaşma yaygınlaşmıştır.

İç kesimlerde bilhassa Seki yayla köylerinde evlerin ön yüzlerini boydan boya kaplayan ve önden merdivenle çıkılan geniş hayatlar vardır. Bu türdeki evlerde odalar arkaya sıralanmıştır. Kapı ve pencereler hayata açılmıştır. Alt katlar genellikle ahır ve depo olarak kullanılmaktadır. Kimi evlerde odalarda ocak yanına gömülmüş veya çevrili yıkanma yerleri vardır. Çoğunlukla hamam ve hela

ana yapının dışında, avlunun bir köşesindedir. Odalar mutfak olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle her odada ve hayatın yan duvarlarında bacalar bulunur. Ön kısmında üstü örtülü çıkmalı “ayazlık” vardır. Evler çoğunlukla avluya ve doğaya açıktır. Odalarda bacaların yanında günlük gereksinimleri karşılayan yüklükler, dolaplar, döşeklik, musandıra, duvarlarda boşluklar-kandillik, çiçeklik gibi küçük oymalı nişler vardır. En güzel örneklerini Çaltılar, Bekçiler, Çobanisa ve Doğanlar köylerinde görmek mümkündür.

Geçmişte çokça görülen düz toprak damlar, günümüzde azalmıştır. Örtü düzeni oluklu yerli kiremit kaplı “kuşkuyruğu” denilen kırma çatı biçimindedir. Çatı örtüsü kiremitlerin değişik biçimlerde düzenlenişiyle ilginç bir görünüm almaktadır. Bacalar bu görünüme ayrı bir görünüm kazandırır.

Düz toprak damlı evlerde köşeler eğimli yapılır ve suyun uç kısımlardan dışarı atılması sağlanır. Bu köşelerde su künkü biçiminde çörtenler vardır. Duvarlar içten ve dıştan sıvanır. Dış sıvada taş yüzeyler açıkta bırakılır. Duvarlar ak badanalıdır. Ahşaplar ise kahverengidir. Bu Akdeniz yapı tipleri güneş ışınlarını yansıttığı için de evler yazın serin kışın sıcak olur.

1957 de meydana gelen depremde Fethiye evlerinin tamamı yıkılmıştır. Yenisi İmar ve İskan bakanlığının ev tiplerine uygun günümüz mimarisi ile yapılmaktadır. Yeni yapıların çoğu betonarme ve kağırdır.

Belediyelik olan dört yerleşim yerinde evler yeni imar planına göre yapılmaktadır. Bu Fethiye'nin İmar planı 1968 de Seki'nin imar planı ise 1970 de yapılmıştır.

3)SOYAL GÜVENLİK VE TOPLUMSAL ÖĞÜTLENME ÇALIŞMALARI :

Fethiye tarımında küçük üreticilik egemendir. Bu nedenle güçlü bir toplumsal örgütlenme yoktur. Dalaman kağıt fabrikasının açılması ve Krom

maden işletmesi nedeniyle burada çalışan işçiler arasında sendikalaşma varsa da bu belli başlı sendikaların şubeleri durumundadır.

1884 yılında Muğla'da kurulan ticaret odasına bağlı olarak 1901 de Fethiye'de kurulan Fethiye Ticaret Odasının 1983 de 700 üyesi bulunmakta idi.

Fethiye Ziraat Odasının 1980'de 13920 üyesi bulunuyordu.

Kooperatifler : Kooperatifçilik yeterince gelişmemiştir. Ancak küçük üreticiliğin yaygınlığı, tarımsal üretimde sanayi bitkilerinin (pamuk, zeytin, tütün, anason) ağırlık taşınması ve ormancılığın ilçe tarımının önde gelen uğraş alanlarından biri olması kooperatifleşmeyi yaygınlaştırmıştır. Kooperatif çeşitleri arasında Tarım Satış, Tarım Kredi ve Köy Kalkınma Kooperatifleri sayılabilir.

Tarım Satış Kooperatifleri pamuk ve zeytinyağı ile ilgili olan İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliğine bağlıdır.

Tarım Kredi Kooperatifi İzmir'e bağlıdırlar. İlçemizde yedi tane Tarım Kredi Kooperatifi vardır.

İlçemizde çeşitli dallarda faaliyet gösteren 24 tane Köy Kalkındırma Kooperatifi vardır. Faaliyet alanları arasında süt toplama, su ürünleri üretimi, balıkçılık, zeytinyağı üretimi ve orman ürünleri üretimi vardır. Ayrıca iki tane Orman ürünlerini kalkındırma kooperatifi ile bir tanede Toprak-Su kooperatifi vardır.

parmaktan inmem ben, Yayla yolları, Gargı deresinin pınar odunu, Altı aydır dağda gezerim, Yardan ayrılan bir günde kavuşur, Bahçalarda kum darı vb.

Mustafa Coşkun'un diğer bir adı da Köçek Mustafa'dır. Bu ad çok güzel zeybek ve teke oyunu oynadığı için kendisine verilmiştir. Oldukça sert mizaçlı ve efelerde görülen, vakur davranışlarla akıllardan silinmeyen Mustafa Coşkun 1962 yılında Çalış plajlarındaki evinde hayata gözlerini yummuştur. Mustafa Coşkun, Fethiyelilerin çok sevdiği bir sanatçı idi. İzmir radyosuna bir gelişinde , üç tellisi ile canlı yayında bir zeybek çalarken, curanın alt teli kopmaz mı?.. “hay anasını sattığımın teli kopacak zamanı mı buldun” demiş.. Coşkunun bu sözleri canlı yayın münasebetiyle dinleyenlere ulaşmış bile... İki erkek , beş kız olmak üzere beş çocuğu olan Mustafa Coşkun'un eşi Zehra hanım da 1982 yılında vefat etmiştir. Kızlarını ve torunu Filiz Erkul'un çok iyi bağlama çaldığını burada ifade etmek isterim. Mustafa Coşkun ve eşinin mezarları Fethiye mezarlığındadır.

RAMAZAN GÜNGÖR :

Ramazan Güngör çağımızın en büyük üç telli ustasıdır. Avrupa'nın bir çok ülkesinde tanınmaktadır. Kültür bakanlığı araştırmacısı Savaş Ekinci tarafından “RAMAZAN GÜNGÖR ve ÜÇ TELLİSİ” adında bir kitap yayınlanmıştır.

Ramazan Güngör 1924 yılında Kadıköy'ünde doğmuştur. Asıl soyadı YANATMA'dır. Bu soyadını beğenmediği için GÜNGÖR olarak değiştirmiştir. Okula gidememiş ama kendi kendine okuma yazmayı öğrenmiştir. Askerlik dönüşü marangoz olmuş fakat bir kaza geçirerek sakat kalmıştır.

Saz çalmaya daha 6 yaşındayken annesinin beş kuruşa aldığı üç telliyle başlamıştır. İlk hocaları : Kadıköy'den Mehmet Fırtına ve Ömer Ali Memicidir. Üç telli sazı altı perdelidir. Sazını kendi kendine yapmakta ve özel bir akortla çalmaktadır.

Ramazan GÜNGÖR için 14 Ekim 1995 tarihinde bir sanat gecesi düzenlenmiştir. Şehir stadında gerçekleştirilen geceye ; ARİF SAĞ, MEHMET ERENLER, EROL PARLAK, ERDAL ERZİNCANLI, SÜMER EZGÜ, HALE GÜR, AHMET GÜNDAY HAMDİ ÖZBAY, BAYRAM SALMAN VE TAHSİN DURU katılmıştır.

53 yaşında evlenen Ramazan Güngör'ün çocuğu yoktur. Fethiye belediyesince kendisine bir ev hediye edilmiştir.

HAMDİ ÖZBAY :

10.05.1934 yılında Fethiye'de doğdu. Küçük yaşta bağlama çalmaya başladı. 19 yaşına kadar Fethiye'de amatörce müzikle uğraştı. 1953 yıllarında yolu Fethiye'ye düşen ünlü halk ozanı Davut Suları, Özbay'ın yeteneğini keşfetti. İzmir ve İstanbul'a gitmesini önerdi. Bir yıl Muğla da bağlama hocalığı yapan Hamdi Özbay , daha sonra İzmir radyosuna girdi. Yılmaz İpek ,Fahrettin Çelik, Ayhan Yılman gibi sanatçılarla programlar yaptı. 1954 yılında İstanbul'a gitti. Radyo programlarına katılmaya başladı. 1955 yılında İstanbul Belediye Konservatuarına sanatçı olarak girdi. 1955 yılında İskenderun da askerlik hayatı başladı. 1960 yılında İstanbul Radyosunca açılan sınavı, binlerce kişi arasından birinci olarak kazandı.

Askerlik dönüşünde radyo ve sahne çalışmalarını İstanbul'da devam ettirdi. Muzaffer Akgün, Ahmet Sezgin, Nuri Sesigüzel, Sevdâ Alpay, Hülya Süer, gibi sanatçılarla yurt içi ve yurt dışı konserlerine katıldı. "Şahinler plak" ta uzun yıllar müzik direktörlüğü yaptı. 10yıl İstanbul radyosunda koro şefliği yaptı. 1960-1985 yılları arasında sözleşmeli olarak çalıştığı radyoda , 1996 yılına kadar kadrolu olarak çalıştı. İstanbul Belediye konservatuarında da uzun yıllar hocalık yaptı.

Hamdi Özbay 500 plakta bağlama çalmıştır. Yüzden fazla derlemesi vardır. TRT'nin birçok kurulunda jüri üyeliği yapmıştır. 1 Temmuz 1996 da emekli olan Özbay şimdi Fethiye'ye yerleşmiştir. Fethiye Güzel Sanat ve Kültür Derneği-T.H.M. korosunu çalıştıran Özbay, evli olup bir erkek evlat ve dört torun sahibidir.

AHMET GÜNDAY :

1944 yılında Fethiye-Günlükbaşı Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Fethiye'de okudu. İzmir-Askeri Hava Lisesi ve Nazilli öğretmen okullarından diploma aldı. Buca Eğitim fakültesi müzik bölümünü bitirdi. İlkokul öğretmenliği, E.Ü. Devlet Türk Müziği konservatuarı öğretim üyeliği yaptı.

Küçük yaşta Halk Müziğine ilgi duydu. İlk okul sıralarında cura çalmaya başladı. Okul müsamerelerinde konserler verdi. Askeri Lise de öğretmenlik yıllarında birçok öğrenci yetiştirdi. Bağlama kursları açtı.

1966 yılında İzmir radyosu sınavını kazandı. Günümüze kadar sanatını sürdürmüştür. Birçok derlemesi, iki kaseti ve 5 plağı vardır. Yurt içi ve yurt dışında çok konserlere katılmıştır. "Bağlama metodu-türküler ve Öyküleri" isimli kitabı 13000 adet satıldı.

İzmir radyosunda ses sanatçılığının yanı sıra, Koro şefliği de yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır. Renkli kişiliği, yardım severliği ve sevecenliği ile tanınır.

SAADETTİN ŞAHİN :

Saadettin Şahin 1936 yılında (meseniz) Söğütlü köyünde doğdu. Aksu köy enstitüsünde okuduğu yıllarda saz tutkusu başlamış ve 4. Sınıfta okurken, okulu

terkederek (1954) İzmir de çalışmaya başlamıştır. Daha sonra halk Türküleri sanatçısı Gönül hanımla evlenmiş, “Şahinler Topluluğu)nu kurmuştur. Anadolu turnelerine çıkmışlar, radyolarda çalıp söylemişler, 10 kadar plağa imza atmışlardır.

Saadettin Şahin’in 1968 de ölümünden sonra topluluk dağılmıştır. “Köyün sesi dergisinde Cemile türküsü ile ilgili bir incelemesi yayınlanmıştır.

VEYSEL VE ALİ YELKEN KARDEŞLER : (FETHİYE-1940)

Muzaffer SARISÖZEN, derleme gezi sırasında Fethiye’ye geldiğinde, Mustafa Coşkun, Veysel ve Ali Yelken kardeşlerden türküler almıştır. Yelken kardeşlerin çalıp okudukları “Bir kız ile bir gelinin bahsi var” isimli samah havası TRT repertuarına girmiştir.

AŞIK HÜSEYİN HANÇER :

MERHUM Aşık Hüseyin Hançer’in yaşam öyküsünü kendi ağzından dinleyelim :

1930 yılında Günlükbaşında doğmuşum. Küçük yaşta Yatağan’da , Kemancı Ömer Altuğdan , Türk müziği makam bilgilerini aldım. Sadi Yaver Ataman, Muzaffer Sarısözen, Aşık Veysel, Hasan Hüseyin, Fahri Kayahan, Refik Başaran, Bayram Aracı gibi sanatçılarla tanışmak fırsatını buldum. Yapmadığım iş kalmadı.. Aşçı yamaklığı, kahveci çıraklığı, vs. birçok iş yaptım. Altı yaşında iken babam öldü. Annem başka biri ile evlendi. Beni köyümüzde yaşayan “Mühacir Elif” diye bir kadın okuttu. İlkokulu Günlükbaşı’nda okudum. Ana baba şefkatinden yoksun olduğum için bana bir merak düştü. Bir lira aylıkla çalışarak, beş liraya bir saz aldım. Akordunu satan adam yaptı. Sonra akort tutturamadım. Yürek köyüne giderek “Topal Sadık” diye bir adama akort yaptırdım. Alman

savaşı sırasında ekmek sıkıntısı çıktı. Çok az ekmek veriliyor , halk çok çalıştırılıyordu. 1945 yılına kadar savaş devam etti. 15 yaşına gelmiştim. Dalaman Devlet Üretme Çiftliğine gittim. Orada sazıma rağbet ettiler. Yarı açık ceza evinde aşçı çıraklığı yaptım. Bu arada üvey babam asker oldu. Bir çocuğu vardı. Bir de dayım vardı. Dayım askerden dönünce evdeki bütün eşyaları sattı.

Annem mağdur olmuştu. Anneme bakma görevi bana düştü. Yevmiyem zaten 1 lira idi. Mahkumlardan artan ekmek-yemek artıklarını toplayarak eve getiriyor annemlere veriyordum. Yine de bu hayattan mutluluk duyuyordum. Çünkü bana “oğlum” diyen bir annem vardı.

1949 yılında üvey babam askerden geldi. Tabii ki adam çok mağdurdur. Ona da çalıştığım yerde bir iş buldum.

Askerliğim de yaklaşmıştı. “Muğla Halk Evi”nin düzenlediği bir yarışmaya gittim. Orada Mahsun Sünnetçi adlı bir avukat beni himaye etti. Beni, “Muğla Yaşatma Cemiyeti”ne kaydettirdi. Orada saz çalmaya başladım. Ankara’ya götürdüler. Radyoda bağlama çaldık. Bornova’da askerliğe başladım. Asker de bir binbaşı elimden tuttu. İstanbul radyosu , mahalli sanatçılığı sınavı için dilekçe yazdık. 1953-1960 yılları arasında mahalli sanatçı olarak programlar yaptım. 1960 yılından bu yana , yurdun birçok köyünü ve kentini sazımla dolaştım. Şimdi hastalığım nedeniyle köyüme dönmüş durumdayım. Köylülerimin yardımıyla yaşamımı sürdürüyorum.

Aşık Hüseyin Hançer, 1980 yılında Günlükbaşı kasabasında yaşamını yitirdi. Onun söylediği türküler ve ölüm ağıtları, köylülerce ses bantlarından devamlı dinlenmektedir. “Sürmelim Çaydan Geçmiş” isimli türküsü TRT repertuarındadır.

TAHSİN DURU :

1966 yılında Ören köyünde doğdu. Kemer ortaokulu ve Fethiye lisesinden mezun oldu. Lise yıllarında, öğretmen Mehmet Saçan'dan ders aldı. 1985 yılında , Ege Ün. Devlet Türk Müziği Konservatuarı Temel Bilimler Bölümünü kazandı. Öğrencilik yıllarında İzmir'in bir çok folklor derneğinde ses sanatçısı olarak görev yaptı. Ege Ün. Ziraat fakültesi korosu ile yurt içi ve yurt dışı konserlerine katıldı. Denizli belediyesi korosunda şeflik yaptı. İzmir, fakülteler arası THM yarışmasında birincilik aldı. 1990 yılında Kültür Bakanlığının açmış olduğu sınavı kazanarak, "Sivas Devlet Korusu"na ses sanatçısı olarak atandı. 1994 yılında evlendi. Cemre isminde bir kız evladı vardır.

BAYRAM SALMAN :

1960 yılında Yaka köyünde doğdu. 9 yaşında babasından tırnak kemane (Hegit) öğrenmeye başladı. Fethiye ortaokuluna girdi. Öğrenimini sürdürürken bir yandan da Fethiye Folklor ekibinin çalışmalarına katıldı. Ramazan Güngör'den faydalanma imkanı buldu. Fethiye lisesini bitirdikten sonra Halk eğitim merkezinde müzik çalışmalarını yönetti. 1981 yılında TRT sınavlarını kazandı. Askerlik görevini İzmir Bornova da tamamladı. TRT Erzurum Radyosunda dört yıl kabak kemane sanatçısı olarak görev yaptı. Daha sonra İzmir radyosuna tayin oldu. Şu anda bu görevini sürdürmekle beraber , Ege Ün. Devlet Müzik Konservatuvarında kabak kemane derslerine girmektedir.

Bayram Salman yurt dışında ki konser ve festivallere katılmaktadır. Fethiye yöresinden, TRT'ye derlemeler kazandırmıştır. Şimdiki konumu , İzmir Radyosu , Çalar-söyler kabak kemane sanatçısıdır.

Salman evli olup "Tuğba ve Saygın" isimlerinde iki çocuğu vardır.

SONER OLGUN :

1959 yılında Fethiye’de Kesikkapı mahallesi , Çarşı caddesi , 186 numaralı evde doğdu. İlk öğrenimini Fethiye Atatürk İlkokulunda tamamladı. İlk öğretmeni Armağan hoca (Güngör Odabaşı) idi.

Orta öğrenimini şimdiki adı Bornova Anadolu Lisesi olan İzmir Maarif Kolejini bitirdikten sonra Ankara üniversitesi hukuk fakültesine devam etti. Üç yıl süren hukuk macerasından sonra “İzmir Güzel Sanatlar Fakültesi”ne devam etti. Bu okulun tiyatro bölümünden mezun oldu. Olgun’un uzmanlık alanı , Dramatik yazarlıktır.

Üniversite öğrencisi olduğu yıllardan başlayarak gazetecilik yapan Soner Olgun bu meslekte muhabirlik yaparak başlayan serüvenini önce Yazı İşleri Müdürü, sonrada Genel Yayın Yönetmeni olarak sürdürdü.

1990 yılında gazetecilik hayatını bırakarak profesyonel müzik piyasasına girdi.

Çocukluğundan itibaren babası Osman Şevki Olgun annesi Vecihe Olgun , ağbeyleri Ahmet Cahit Olgun ve Temel Olgun’un müzikle yakın ilişkilerinden etkilenererek büyüyen Soner Olgun’un özellikle kolej ve Üniversite yıllarında müziğe ilgisi giderek arttı. 13 yaşından itibaren usta şairlerin dizelerini ve kendi yazdığı şiirleri bestelemeye başladı. Hiç bir akademik müzik eğitimi görmeyen Soner Olgun , bu süreçten sonra kendi kendine müzik öğrenmeye başladı.

Üniversite dönemi yıllarında , 6 tiyatro oyunu müziği yaptı. Profesyonel müzik yaşamına başlamadan , 100’ün üzerinde bestelenmiş şarkısı vardı.

Profesyonel müzik yaşamı bir anlamda bir müzikal ortaklığı ile başladı. 1991 yılında müzikal işbirliği yaptığı Nükhet Duru’nun “Aç Gözünü Adamım” adlı albümünü hazırladı. Bu albümle Türkiye’de ilk kez müzik editörlüğü kavramını geliştirdi. Bu albümde yer alan besteleri : Mahmure, Aç Gözünü Adamım, Memleketim, Beni Unutma , kısa sürede geniş kitlelerin beğenisini

kazandı. Soner Olgun 1992 de kendi ilk albümünü piyasaya çıkardı : Letafet, Bu Albüm , 1995'lerde Türkiye'de denenmeye çalışılan "unplugged" tarzın ilk denemelerinden biriydi. Letafet'in tamamı canlı çalındı ve parçalar anında söylendi. Bu Albümde yer alan Mahmure ,Aç Gözünü Adamım gibi tanınmış şarkıların dışındaki Kırlangıç, Letafet, Beyaz Yalanlar gibi şarkılarda giderek artan müziksever kitlelerince yeniden keşfedilmeyi sürdürüyorlar. Letafet'te yer alan şarkıların tümünün bestesi kendine ait olan Soner Olgun , bu albümden sonra ulusal ve uluslararası basın tarafından "Türkiye'nin Bob Dylan'ı" , "Türkiye'nin Eric Clapton'ı" , "Türkiye'nin bağlamacı rocker'i" gibi tanımlarla anılmaya başlanmıştır.

Bu arada 1992 den itibaren düzenli sahne çalışmalarına başlayan Soner olgun , son beş yılda Türkiye'nin en çok sahne çalışmaları yapan sanatçısı oldu. En popüler sanatçıların yılda 30-40 bilemediniz 60-70 program yapmakla iftihar ettikleri bir ortamda Soner Olgunun son dört yıldaki yıllık ortalaması 150 sahnedir.

1994 yılının son günlerinde "Herşey Değişmeli" adlı yine kendi şarkılarından oluşan albümünü çıkaran Soner Olgun , bu albümüyle günlük tüketim anlayışının dışında durduğu ve ciddi müzikseverlere yönelik bir çizginin sanatçısı olduğunu kanıtladı.

Yayımlanmış ve yayımlanmamış tüm şarkılarında gerek klasik Türk müziğinin gerekse otantik halk müziğinin zengin birikiminden yararlanmaya çalışan Olgun, tüm dünya müzik birikiminin değerlerine de sürekli açık olmaya çalışmaktadır.

1994 yılında hiç ara vermeksizin 10 saat boyunca sahnede çalıp söyleyerek , canlı performansla sahtecilik getiren playback , disket vb. anlayışlarını protesto eden Olgun , bu arada uzun süreli performans konusunda da bir rekorun sahibi olmuştur.

Soner Olgun halen İstanbul da sahne çalışmalarını düzenli olarak sürdürmektedir.

TUĞRUL YILMAZ :

1947 yılında Köyceğiz-Çöğmen köyünde doğdu. Turizm-Ticaret yüksek okulunu bitirdi. Okulun "Halk Oyunları Ekibi" nin başkanlığını yaptı. Türk halk oyunları konusunda araştırmalar yaptı. Fethiye Ticaret Lisesi müdürlüğü sırasında, okulunda hazırladığı halk oyunları ekibi, Fethiye oyunları ile Ege bölgesi birincisi ve Türkiye ikincisi olmuştur.

Tuğrul Yılmaz, yöre türkülerini çok iyi okuyan bir sanatçıdır. Fethiye Turizm-Meslek lisesi öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir.

RECEP ERKUL :

1935 yılında Fethiye'de doğdu. Küçük yaşta bağlama çalmaya başladı. Hamdi Özbay ile İstanbul'da sahne çalışmalarına katıldı. Yöre tavrını çok iyi icra eden bir sanatçıdır. Halen Fethiye "Güzel Sanatlar ve Kültür Derneği" korosunda bağlama çalmaktadır.

HASAN YÜCEL :

1931 yılında Günlükbaşı köyünde doğdu. 15 yaşında bağlama çalmaya başlamış, saz çalmayı babasından öğrenmiştir. Askerliğini sıhhiye çavuşu olarak Adana'da tamamlamıştır. Şiirlerinin çoğunu askerliği sırasında yazmıştır. Adana'da asker iken birde plak doldurmuştur. Bu plağın ismi "Askerliği bizim için yapmışlar"dır.

Hasan Yücel askerliğini bitirip Fethiye'ye döndüğünde, bir süre sıtma mücadele teşkilatında memur olarak çalışmıştır. Sonra istifa ederek Almanya'ya giderek 2 yılda orada çalışmıştır. Orada kaldığı süre içinde şenliklerde saz çalmıştır.

Yurda döndüğünde , seracılıkla uğraşmış, Seracılığın Fethiye'de ilklerinden olmuştur.

HASAN YÜCEL'İN İKİ DEYİŞİ

GURBET DUYUŞLARI

Acep guguk kuşu gene mi öter?
Sılanın buhuru burnumda tüter,
Tesbih çiçekleri burnumda tüter,
Kokar kokar, sen sılana gel deyi.

Çayırılı çimenli yerimiz bizim,
Yeni çiçek açmış narımız bizim,
Ezelden bulanık deremiz bizim,
Akar akar, sen sılana gel deyi.

Karalar giyerim istemem alı,
Ağzımın tadı yok neyleyim balı,
İhtiyar babamın bükülmüş beli,
Bakar bakar, sen sılana gel deyi.

Gurbette kişinin bitmiyor işi,
Ne kadar kaynatsa pişmiyor aşı,
Bir garip anam var her an göz yaşı,

Döker döker sen sılana dön deyi,

SAZIM İLE BERABER

Sazımı alırım elime,
Türkü, beyit gelir dilime,
Çok uğraştım kendi halime,
Sazım ile beraber.

Benim ilgim bütün sazda,
Aşkım, gelinde değil kızda,
Nabzım doksan dokuz yüzde,
Sazım ile beraber.

Hasan Yücel akıp çağlayım,
Destanımı sona bağlayım,
Düşersen de kendim ağlayım
Sazım ile beraber...

FETHİYE YÖRESİNDE KULLANILAN HALK ÇALGILARI

Yörede kullanılan halk çalgılarının başlıcaları şunlardır :

Üç telli bağlama-Tambura curası-Bağlama curası-Cura bağlama tambura-
Bağlama-Divan bazı-Meydan sazı-Kabak kemane-Sipsi-Delbek-Darbuka-Kaşık-
Kaval-Davul ve Zurna.

Bu algıların tümü , başka bölgelerde alınmakla beraber, Fethiye yöresine ait olanları da vardır. Örneğın delbek, Fethiye yöresinin karakteristik algısıdır. Bir nevi , zilsiz def görünümündedir. Yalnızca hanımlar tarafından çalınır. Fethiye Yeni mahalle hanımları , delbek ustasıdırlar. Türkiye'nin batı kesiminde , davul, zurna, ve delbek alanların en yoğın olduğu merkez , Yeni Mahalledir. Tüm Teke yöresinin düğünlerini bu insanlar yapar.

Su kamışından yapılan ve dolmakalem büyüklüğünde ki SİPSİ ise, yine yörenin en karakteristik algısıdır. Araştırmalarımız bir gerçeği ortaya çıkarmıştır ki , en kaliteli Sipsi kamışı, Fethiye de yetişmektedir. Teke yöresi sipsicilerinin hepsi , bu gerçeği kabul etmektedir. Bu kamışlar Fethiye-zml yolu zerindeki, Ağaltı deresinde yetişmektedir.

“ Telli Bağlama”nın da en büyük ustaları Fethiye de yetişmiştir. Mustafa COşKUN ve Ramazan GÜNGÖR gibi üç telli virtiozları Fethiyeli olduğuna göre , bu sazın da kaynağının Fethiye olduğunu rahatça savunabiliriz.

BOğAZ HAVALARI :

Teke yöresi diyince akla ilk gelen, tarihi Teke Beyliği ve coğrafi konumuyla da Teke Yarımadasıdır. Adını 1277 de Karamanoğlu Mehmet Bey'in izni ile devleti kuran Teke paşadan alır. Yreyi şöyle sınırlayabiliriz. Fethiye-Ortaca, Acıpayam-Kızılhisar-Honaz, Dinar-Başmakçı, Yalvaç-şarkıkaraağaç, Cevizli-Akseki-Manavgat ve Alanya ile çevrili yöre. Bu yörenin kültürü de aynı adla anılmaktadır. Bilhassa müzik ve oyunlardaki geleneksellik ve bağlılık, bu alanlarda, eşitlemelerle çok canlı olarak devam etmektedir. Boğazlar, zortlatmalar ve gurbet havaları bunlardan birer parçadır. Bu yörede çokça bulunan Karadavarların erkeği Teke'nin , Teke katımı mevsiminde, dişilerine yaklaşma döneminde bedensel ve ruhsal olarak gösterdikleri siygin ve sinirsel hareketlerinden simgelenen oyuna Teke Zortlatması denilir.

Dünyanın hiç bir ülkesinde ve toplumunda rastlanmayan bir form gösteren boğaz havaları insan vücudunun boğazında, gırtlak kısmında , icra edilmesiyle orijinal bir karaktere sahiptir. Boğaz havaları genç kız ve erkeklerin baş ve işaret parmaklarını gırtlaklarına dayayarak, çıkardıkları ezgilerdir.

6.BÖLÜM

F) SOSYAL HAYAT

1)SOSYAL HAYAT : İlçemiz toplumunun yaşantısında belli farklılıklar görmek mümkündür. Nüfusun yoğun olduğu kıyı kesimlerinde turist ve turizm etkisiyle bir değişimin yaşandığı görülür. İç kısımlarda geleneksel yapının korunduğu kırsal kesimin yaşantısı belirginleşir. Değişimi meydana getiren olay kıyı kesimlerin yaşantısı ile iç kesimlerin geleneksel yapısı olmaktadır.

Fethiye'nin Antalya ve Burdur'a yakın komşuluğu nedeniyle, yörük yerleşiminin de yaygınlaştığı izlenir. Konar-göçer geleneksel hayvancılık, çalışmalarının yanında, orman köylerinde yerleşen tahtacılar da yöre yaşamının farklı öğelerini oluşturmaktadır. Ayrıca sepet örüp satmakla geçimlerini sağlayan , sığır ve hayır kamçıların bol olduğu yerlerde bulunan konar-göçer çingenelerde yaşamın bir başka farklılıklarını oluşturur.

Diğer taraftan, yerleşik düzendeki halkın çalışma ve dinlenme niteliğinde yaylalara ve toroslara göçme geleneği eskiden beri sürdürülmektedir. Göçler mayıs ayında yaylaya , Eylül ayı sonunda yayladan sahile alır. eskiden göçler at ve deveyle toplu halde olurdu. Günümüzde ulaşımın kolaylaşması nedeniyle araba ile olmaktadır. Göçme geleneğini devam ettiren köyler başlıca şunlardır. Karaçulha, Çobanisa, Gökben, Esenköy (Dont), Atlıdere, Zorlar, Kınık ve Pallangçıtır.

Bahçelikle uğraşan aileler, Nisan-Mayıs aylarından, Kasım aylarına kadar yaylalarda kalıyorlar, kış döneminde daha sıcak yerlere çekiliyorlar. Toplum

hayatında bir değişime yol açan turizm yaylacılık geleneği de etkilemiştir. Bağ, bahçe işleri azalmaya ve eski önemini yitirmeye başlamış, yazlık yaylaların yerini, Fethiye-Dalaman ve Antalya gibi turistik kıyı yerleşimleri almaya başlamıştır. Son dönemlerde hayvancılık ve sele-sepet yapımıyla uğraşan yörükler ve çingenelerde yerleşik hayata geçerek yaylalara göçmez olmuşlardır. Bunlar fabrika veya turistik tesislerde işçi veya kendi namına çalışan kişiler durumuna gelmişlerdir.

İlçe ekonomisi genelde tarıma dayalıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında geleneksel tarım aletleri kullanılırken, 1950 den sonra tarıma modern aletlerin ve traktörün girişi halkın yerleşimi üzerinde de bir değişim meydana getirmiştir. Ekonomik durumu iyileşen halkın yaşayışında da düzenli bir gelişim görülmüştür. Tarım alanında gelişmeler ve ilçemiz karayolu ulaşımının sağlanması yaşıntıya yeni bir canlılık getirmiştir. At sırtında gezginci satıcılık yapan bezirgan (bezzaz) lar yerleşik ticarete yönelmiş, yörede tüketim eğilimi ve pazara açılım başlamıştır.

İlçemizde halkın çoğu tarımla uğraştığından, esnaf ve sanatkarlık ; çiftçilik hayatıyla doğrudan doğruya ilgilidir. Tarımla uğraşan halk özellikle tütün, pamuk, turuncgiller ve zeytin gibi endüstriyel bitkiler ve turfanda sebzeciliğe yönelmişlerdir. Son yıllarda zaman zaman halkı zorluklar içinde bırakmaktadır.

Tütün, zeytin ve sebzecilik yöre halkının hayatına girmiştir. İlçe merkezinde ve köylerde halkın geçimini bunlardan sağlar olması, alım-satım, şehir ilişkileri, evlenmeler hep bu ürünlerin toplanma ve satım dönemlerine denk getirilmektedir. Tütün ve zeytin mevsimi, alım-satım mevsimi olmuştur. Esnaf ve köylü ilişkilerini ürünler düzenler ve yönlendirir.

Ülke genelinde yaşanan toplumsal değişim , insan ilişkilerinde, yaşama biçimlerinde belirli sarsıntılar yaratmıştır. Toplum geleneksel yaşama biçimi ile modern yaşama biçimi arasında bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Ülkemizin çeşitli büyük şehirlerinden gelen yerli turistlerle birlikte Avrupa'dan gelen yabancı turistlerin birbirinden farklı değerleri, kültürleri ve yaşam biçimleri yöre halkı

üzerinde yoğun bir kültür karmaşasına yol açmıştır. Temel geçim kaynaklara turizmde eklenmiş olması, halkı bu yöne sevketmektedir.

Toplum hayatında görülen geleneksel Türk aile tipinin özelliğine bağlı olarak babanın özel bir yeri vardır. Baba ailenin hem büyüğü hem de sorumlusudur. Ailede, kadında, çalışma hayatına katılmıştır. Zaten varolan Türk köylü geleneğinde kadın da tarım işlerinin yürütücüsü olmuştur. Son yıllarda kadınlar orman ağaçlandırma işlerinde de çalışmaya başlamıştır. Ailede yükün çoğunu kadın yüklenmiştir. İlimiz Muğla'da yaygın olan evlat edinme , ilçemizde de yoğundur. Çocuğu olmayan aileler evlat edinme şartıyla çocuk sahibi olmaktadırlar. Kimsesiz ve yetim çocukların himaye ve korunması sağlanmakta, baba ve annenin yokluğu çocuğa hissettirilmemektedir. Çocuk topluma kazandırılmakta, aileler çocukları kendi evlatları gibi büyüterek bir yuva kurmalarını sağlamaktadırlar. Aynı zaman da bu çocukların iş ve mal sahibi olmalarını da sağlamaktadırlar.

2)EV TİPİ VE MİMARİ ÖZELLİKLERİ : Fethiye'de kıyı kesimleri ile iç kesimlerdeki yerleşme yerleri birbirinden değişik özellikler gösterir. Kıyı kesimlerde Akdeniz mimarisi egemendir. Güneşe ve sığağa karşı korunaklı taş duvarlı beyaz badanalı, ahşabın çokça kullanıldığı geniş avlulu oluklu kiremit örtülü veya düz toprak damlı yapılar yaygındır. Çoğunlukla yerleşim yerleri tarım alanlarının dışında az eğimli yamaçlara kurulmuştur. Ancak yeni yerleşimlerde bu özelliğe dikkat edilmeyerek ovaya, tarım alanlarına yayılmış, yerleşik yapı tipi olan bir iki katlılık terk edilerek doğal şartlara uymayan apartman tipi yapılaşma yaygınlaşmıştır.

İç kesimlerde bilhassa Seki yayla köylerinde evlerin ön yüzlerini boydan boya kaplayan ve önden merdivenle çıkılan geniş hayatlar vardır. Bu türdeki evlerde odalar arkaya sıralanmıştır. Kapı ve pencereler hayata açılmıştır. Alt katlar genellikle ahır ve depo olarak kullanılmaktadır. Kimi evlerde odalarda ocak yanına gömülmüş veya çevrili yıkanma yerleri vardır. Çoğunlukla hamam ve hela

ana yapının dışında, avlunun bir köşesindedir. Odalar mutfak olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle her odada ve hayatın yan duvarlarında bacalar bulunur. Ön kısmında üstü örtülü çıkmalı “ayazlık” vardır. Evler çoğunlukla avluya ve doğaya açıktır. Odalarda bacaların yanında günlük gereksinimleri karşılayan yüklükler, dolaplar, döşeklik, musandıra, duvarlarda boşluklar-kandillik, çiçeklik gibi küçük oymalı nişler vardır. En güzel örneklerini Çaltılar, Bekçiler, Çobanisa ve Doğanlar köylerinde görmek mümkündür.

Geçmişte çokça görülen düz toprak damlar, günümüzde azalmıştır. Örtü düzeni oluklu yerli kiremit kaplı “kuşkuyruğu” denilen kırma çatı biçimindedir. Çatı örtüsü kiremitlerin değişik biçimlerde düzenlenişiyle ilginç bir görünüm almaktadır. Bacalar bu görünüme ayrı bir görünüm kazandırır.

Düz toprak damlı evlerde köşeler eğimli yapılır ve suyun uç kısımlardan dışarı atılması sağlanır. Bu köşelerde su künkü biçiminde çörtenler vardır. Duvarlar içten ve dıştan sıvanır. Dış sıvada taş yüzeyler açıkta bırakılır. Duvarlar ak badanalıdır. Ahşaplar ise kahverengidir. Bu Akdeniz yapı tipleri güneş ışınlarını yansıttığı için de evler yazın serin kışın sıcak olur.

1957 de meydana gelen depremde Fethiye evlerinin tamamı yıkılmıştır. Yenisi İmar ve İskan bakanlığının ev tiplerine uygun günümüz mimarisi ile yapılmaktadır. Yeni yapıların çoğu betonarme ve kağırdır.

Belediyelik olan dört yerleşim yerinde evler yeni imar planına göre yapılmaktadır. Bu Fethiye'nin İmar planı 1968 de Seki'nin imar planı ise 1970 de yapılmıştır.

3)SOYAL GÜVENLİK VE TOPLUMSAL ÖĞÜTLENME ÇALIŞMALARI :

Fethiye tarımında küçük üreticilik egemendir. Bu nedenle güçlü bir toplumsal örgütlenme yoktur. Dalaman kağıt fabrikasının açılması ve Krom

maden işletmesi nedeniyle burada çalışan işçiler arasında sendikalaşma varsa da bu belli başlı sendikaların şubeleri durumundadır.

1884 yılında Muğla'da kurulan ticaret odasına bağlı olarak 1901 de Fethiye'de kurulan Fethiye Ticaret Odasının 1983 de 700 üyesi bulunmakta idi.

Fethiye Ziraat Odasının 1980'de 13920 üyesi bulunuyordu.

Kooperatifler : Kooperatifçilik yeterince gelişmemiştir. Ancak küçük üreticiliğin yaygınlığı, tarımsal üretimde sanayi bitkilerinin (pamuk, zeytin, tütün, anason) ağırlık taşınması ve ormancılığın ilçe tarımının önde gelen uğraş alanlarından biri olması kooperatifleşmeyi yaygınlaştırmıştır. Kooperatif çeşitleri arasında Tarım Satış, Tarım Kredi ve Köy Kalkınma Kooperatifleri sayılabilir.

Tarım Satış Kooperatifleri pamuk ve zeytinyağı ile ilgili olan İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliğine bağlıdır.

Tarım Kredi Kooperatifi İzmir'e bağlıdırlar. İlçemizde yedi tane Tarım Kredi Kooperatifi vardır.

İlçemizde çeşitli dallarda faaliyet gösteren 24 tane Köy Kalkındırma Kooperatifi vardır. Faaliyet alanları arasında süt toplama, su ürünleri üretimi, balıkçılık, zeytinyağı üretimi ve orman ürünleri üretimi vardır. Ayrıca iki tane Orman ürünlerini kalkındırma kooperatifi ile bir tanede Toprak-Su kooperatifi vardır.

DERNEKLER : İlçemizde geniş çapta bir dernekleşme yoktur. Kurulan dernekler arasında esnaf ve sanatkarlar, şoförler derneği, Köy Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği ile dini amaçlı Kuran kursuna yardım ve Cami Yaptırma ve Yaşatma dernekleridir. Ayrıca okullarında Okul Koruma Dernekleri vardır.

Bunlardan başka Kızılay, Türk Hava Kurumu, Veremle Savaş Derneği gibi yardımcı dernekler vardır.

7.BÖLÜM

G) EKONOMİ BÖLÜMÜ

1)İLÇEMİZ EKONOMİSİ

a)Tarım : Tarımsal üretim yönünden Muğla'nın en önemli ilçelerinden biridir. Fethiye tarımsal ürün çeşidinin en fazla olduğu yerdir. Ekonominin %95'i tarım, %5'i muhtelif kuruluşlarda çalışanlardan oluşur. turfanda sebzecilik çok gelişmiştir. Fethiye Burdur yolunun genişletilmesi ve asfaltlanması ile Ankara yolu kısalmış ulaşım kolaylaşmıştır. Buda turfanda sebzeciliğin Pazar imkanlarını artırması nedeniyle gelişmesini sağlamıştır. Turizmin gelişmesi de sebzeciliğin artmasını hızlandırmıştır. Sebzeciliğin yanında tütün, pamuk, anason gibi sanayi bitkileriyle zeytin ve turunçgiller gibi fazla gelir getiren bitkiler de yaygınlaşmıştır. Üretilen bitkilerin ekonomik değeri yüksek olduğundan, üreticilerin birikim ve yatırım yapmaları kolaylaşmıştır. Nüfusun kırsal kesiminin ağır basması tarımın ilçe ekonomisine oranını artırmaktadır.

İlçemizde çayır ve meraların azlığı nedeniyle hayvancılık fazla gelişmemiştir. İklimi müsait olmasına rağmen hayvancılığa olan ilgi giderek azalmaktadır.

İlçede tarım yapılan arazi 43192 hektardır. 30926 hektarı ekilen tarla , 5779 hektarı zeytinlik , 1083 hektarı meyve bahçesi, 310 hektarı narenciye sahasıdır. İlçenin başlıca tarımsal ürünleri, tütün, turunçgiller, zeytin , tahıl, pamuk, anason ve turfanda sebzeciliktir.

İlçemizde modern tarım gittikçe artmaktadır. Tarım traktör ve gübre kullanımı yüksek olan ilçelerin başında gelmektedir.

b)SERACILIK : İlçemizde seracılık önemli bir yere sahiptir ve gittikçe gelişme göstermektedir. Türkiye de seracılık 1940'lar da başladıysa da 1960'dan sonra gelişme gösterir ve seracılıkta Antalya ili ve ilçeleriyle aynı gelişme düzeyindedir. İki çeşit seralar vardır. Bunlar cam ve plastiktir. Cam seraların maliyeti yüksek ve uzun ömürlüdür. Plastik seraların ise maliyeti düşük ve daha az ömürlüdür. Bugün Türkiye deki seraların %25'i cam, %75'i plastik seradır. Bu oran Fethiye için de geçerlidir. Seracılığın yaygın olduğu Fethiye ovasının Kuzey tarafı dağlarla çevrili olduğu için, kışın sert soğuklara karşı korunmalıdır. Bu nedenle seralarda ısı için kullanılan yakıt maliyet oranı çok düşüktür. Bazı yıllar hiç yakıt masrafları olmaz.

Seralarda daha çok sebze (domates, sivri ve dolmalık biber, hıyar, taze fasulye, patlıcan, kabak, marul) yetiştirilir. Bu seraların ortalama büyüklüğü 500-1200 metre kare arasındadır. Aile işletmeleri şeklindedir. Son yıllarda ortakçılıkta gelişmiştir. Sera sahibi sermaye ve teknoloji sağlar, emek ortakçıya aittir. Fethiye'de seracılığın gelişmesinde Antalya Sebzeçilik Araştırma Enstitüsünün çok önemli rolü olmuştur.

c)TARIMSAL KURULUŞLAR : Arıcılık üretme istasyonu, Fethiye Merkez, Kemer, Eşen, Üzümlü ve Seki de bulunan Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış, Arıcılık ve Köy Kalkındırma Kooperatifleri, Sebze Üretim ve Pazarlama Kooperatifleridir.

d)İLÇENİN ORMAN VARLIĞI : Fethiye orman varlığı bakımından oldukça zengin durumdadır. İlçede Orman İşletme Müdürlüğü ve bunların yan kuruluşları vardır. Fethiye Orman İşletmesi 285436 hektarlık alana sahiptir. Bu alanın 179706 hektarı ormanlık, 57713 hektarı normal koru ormanı,

519 hektarı normal baltalık orman, 62435 hektarı da kızılâğaç, çınar, güllük, dişbudak, karaağaç, ibreli ve yapraklı ağaç türleri vardır.

İlçede orman içi köy sayısı 49, orman 10 km. olan köy sayısı 3'tür. İlçe dahilinde 1547 km. orman yolu yapılmıştır. İlçede pek çok alanın ağaçlandırılması için, ağaçlandırma çalışmaları sürmektedir. Bugün orman işletmelerinin en büyük sıkıntılarından biri orman yangınlarıdır. İklimin de etkisiyle her yıl binlerce orman yangını çıkmakta ve binlerce hektar yanmaktadır. Böylece milli servet heba olmaktadır. Her Türk vatandaşı bu milli serveti korumak zorundadır. Tarla açmak için veya odun için bilinçsizce kesilen ormanlar ve çıkarılan yangınlar, gerçekte ülkenin yakılmasıdır. Ormansız bir ülkenin çölden hiçbir farkı yoktur. Yangınlara karşı duyarlı ve uyanık olmalıyız.

İlçemiz Akdeniz ve Ege bölgesi orman kavşağı üzerindedir. Orman altı ürünler bakımından da çok zengin olan ilçemizde en çok maki, kızılçam, karaçam, sedir, ardıç, meşe, dişbudak ve sığla günlük ağaçları vardır.

Ormanlarımızdan bazı yan ürünler elde edilmektedir. İlçe ekonomisinde önemli yeri olan bu ürünler, sığla yağı, reçine, defne, yapraklarıdır. Sığla yağı Fethiye Marmaris arasında yetişen günlük ormanlarından elde edilmektedir. İlçemiz ve il ormanlarından yılda 11400 kg. sığla yağı ile, 3 milyon kg. reçine üretilmektedir. Bunların dışında ormanlarımızdan 6 bin alanda yararlanılmaktadır. Ormanlar bir memleketin ekonomisine, iklimine, su kaynaklarının beslenmesine, havanın temizlenmesine büyük katkıları vardır. Bu nedenle ormanlarımızı koruyalım, ağacı sevelim, gelişi güzel kesmeyelim ve kesenlere mani olalım. Kesilen bir ağacın yerine en az birini dikmesini bilelim.

e)HAYVANCILIK : Tarımla uğraşan halk yan bir iş olarak hayvan besiciliği de yapmaktadır. İlçede bazı göçebe köylerinde deve beslenmektedir. Yörüklerin beslediği bu develer tek hörgüçlü Asya ve Afrika develerinin melezleridir. Büyükbaş hayvanlardan inek, katır, at, eşek, öküz, manda

beslenmektedir. İnekler yerli ırktır. Bol süt veren inek ırkları geliştirilmeye çalışılmaktadır.

İlçede kıl keçisi yaygındır. Kabakulak, prit, pavga, çandır, melez ırkları beslenmektedir. Köylerde yaygın olarak beslenen keçinin etinden, sütünden, kılından, boynuzundan, gübresinden yararlanılmaktadır. Koyun ve keçi besleyen birçok köy bulunmaktadır. Ancak sayı olarak azdır. Kendi ihtiyacını karşılamak içindir. 1978 de ilçede 71790 kıl keçisi 55200 koyun vardır. Süt, yağ, peynir, yün ve yapağı üretimi sağlanmaktadır. Giderek bu hayvanların üretimi, çayır ve mera darlığından azalmaktadır.

İlçede kümes hayvanlarından tavukçuluk gelişmektedir. İlçede 1978 de 1316000 tavuk ve horoz beslenmekteydi. 50561169 adet yumurta elde edilmiştir. Tavuk ve yumurta sayısı artmıştır. Yinede köylerde aile tavukçuluğu yapılmaktadır. Ancak bu tavukların yerli ırklarının ıslahı gerekir. Yabancı ırkların bölgeye uyum sağlayamaması durumunda halk arasında “ölüet” denilen hastalığı önleyici tedbirlerin alınmaması bu aile tavukçuluğunu giderek azaltmıştır.

ARICILIK : Fethiye de arıcılık başlı başına bir uğraştır. Eskiden beri arıcılık yöremizde yapılmaktadır. Günümüzde fenni kovanla arıcılık gittikçe yaygınlaşmıştır. Muğla'nın meşhur “Çam Balı” Fethiye'den fazlasıyla elde edilmektedir. 1978 de 10000 kadar küçük 45000 kadar fenni kovan vardır. Bal üretimi 185225 ton, balmumu üretimi de 15-20 ton dolaylarındaydı. İlçe arıcılığını geliştirmek amacıyla Arıcılık Kooperatifi ve Bal üretim merkezleri kurulmuştur. İlçe arıcılığı umut verici olarak devam etmektedir.

AV HAYVANLARI : Çevrede domuz çoktur. Dağlık alanlarda kaplana rastlanır. Tilki, kurt, çakal oldukça fazladır. Sık ormanlarda boz ayıya rastlanır. İlçede geyik sayısı azalmıştır. Tavşan, sincap, kirpi çok görülür. Kuş

çeşidi oldukça fazladır. Keklik, karatavuk, bıldırcın, sarıkuş, yaban güvercini, üveyik, su tavuğu, yaban ördeği, yaban kazı gibi kuş çeşitleri bulunmaktadır.

2)SANAYİ VE MADENCİLİK :

Sanayi küçük sanayi kuruluşlarıdır. Göcek ve Kargedik köylerinde cevher yıkama ve öğütme fabrikaları kurulmuştur. Köylerde zeytinyağı ve sabun elde etmek için küçük atölyeler bulunur.

İlçede zengin orman varlığı nedeniyle, orman ürünleri sanayinin önemli bir yeri vardır. Küçük işyeri niteliğindeki bu atölyelerde sandık, doğramacılık ve mobilyacılık işleri yapılmaktadır.

MADENLER : Fethiye ve çevresi maden bakımından oldukça zengindir. Krom ve manganez çok miktarda çıkarılmaktadır. Maden işletmeciliği ilçede çok gelişmiş olup buna bağlı birçok tesis kurulmuştur. Krom, zımpara ve maden kömürü çıkarılan ilçenin, 14 köyünde krom vardır.

3)TİCARET : Fethiye turizm açısından önemli bir yer olması nedeniyle, ticaret hayatı da gelişmiştir. Karayollarıyla Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgesine bağlanması ile kapalı bir ekonomi yapı özelliğinden kurtulmaya başlamıştır. Başlıca ticaret malları işlenmiş ve işlenmemiş tarım ürünleridir. Fethiye'deki Mart-Haziran aylarında açılan toptancı sebze halinde yörede üretilen sebze ve meyveler pazarlanmaktadır.

Fethiye'den çevre il ve ilçelerde İzmir, Ankara, İstanbul gibi büyük tüketim merkezlerine sevkedilen malların başında, turfanda, sebze, narenciye, zeytin, zeytinyağı, elma, buğday, fasulye, patates ve küçükbaş hayvan gelmektedir. Tütün

İzmir'e, pamuk Aydın, Nazilli ve İzmir'e sevkedilmekte, susamda yerli tüccarlara satılmaktadır. Sırf ticaret amacıyla üretilen ürünlerden biride anasondur.

Türkiye anason ekim alanlarının %7,5'i ilçemizdedir. Son yıllarda anason üretimi düşmüştür. Anason ilaç ve içki yapımında kullanılmaktadır.

4)GELENEKSEL EL SANATLARI :

Fethiye'nin kendine özgü günümüzde de devam ettirilen el sanatları vardır. Bugün daha çok turistler tarafından alınan eşyalar arsında halı, дастar, kilim, kolan ve testisi gelmektedir.

HALI : Daha çok Kaya köy halısı tanınmıştır. Bu halıların özellikleri iplerinin yörede yetişen bitkilerden elde edilen ve halk arasında "kök boya" olarak bilinen boylarla boyanmasıdır. Bu boyların solma özelliği yoktur. İplerin hepsi saf yündür. Halılar el tezgahlarında dokunur ve motifleri yörenin özelliklerini taşır.

KİLİM : Fethiye'nin Seydiler, Atlıdere, Karaçulha, Eldirek ve Çaltılar köylerinde kendilerine özgü desenleri ile dokunur. Boyası bitki boylarıdır. İpleri koyun yününden elde bükülmesi ile elde edilir.

KOLAN : Çeşitli renklerde hakiki yün ipinin boyanmasından sonra dokunarak veya örülerek elde edilir. Yörede çocuğu sırtta sarınmak veya yük taşımak için kullanılır. Taşınması kolay olduğundan turistler tarafından kapışılır.

DASTAR : Üzümlü kasabasına özgü bir iştir. Pamuk ve İpek ipliğinden dokunur. Yöresel kadın giysisidir. Bu ipliklerden aynı tezgahlarda iç çamaşırı da dokunmaktadır.

TESTİCİLİK : İlçenin yalnız Esenköy de köy kadınları tarafından topraktan su testisi, saksı, küp, güveç, tenceresi ve çeşitli süs eşyaları yapılmaktadır.

5)ULAŞIM :

Son zamanlarda Fethiye'nin ulaşımında büyük gelişmeler olmuştur. Kara, deniz ve hava yollarıyla her yere gitmek mümkündür. Yolcu ve yük taşımacılığı Fethiye ve Göcek limanlarından yapılmaktadır.

Karayollarının gelişiminde hızlı bir artış olmuştur. Eskiden Fethiye-Antalya, Fethiye-Burdur yolu ulaşım bakımından gidilmesi çok zordur. Bu yolların tamamı asfalttır. Fethiye Köyceğiz-Muğla yolu da Fethiye ile İzmir ve İstanbul aynı zamanda Ankara bağlantısını sağlamaktadır. Diğer bir yol Fethiye'den deniz kıyısını takip ederek Kaş-Finike üzerinden Antalya'ya ulaşan yoldur.

Havayolu ulaşımı, en yakın havaalanı Dalaman Havaalanı ile yapılmaktadır. Fethiye ilçesine 55 km. uzaklıktaki bu havaalanına her an dolmuş, taksi ve otobüsle ulaşmak mümkündür.

Fethiye ilçesinin İl ve bucak merkezlerine uzaklığı :

Fethiye-Burdur : 238 km. , Fethiye-Ankara : 658 km., Fethiye-Dalaman : 50 km. Fethiye-Köyceğiz : 90 km. , Fethiye-Eşen : 46 km. , Fethiye-Kemer : 22 km. Fethiye-Seki : 70 km. , Fethiye-Üzümlü : 21 km.

6)HABERLEŞME :

PTT ile yapılmaktadır. Muğla'ya bağlı olan PTT teşkilatı 1880 de kurulmuştur. Haberleşme sistemindeki hızlı gelişim her geçen gün yeni bir sistemi hizmete koymaktadır. İlçemizde bu sistemden imkanlar doğrultusunda yararlanılmaktadır. PTT halka daha iyi hizmet edebilmek için gayret içindedir.

7)SAĞLIK HİZMETLERİ :

İlçemiz sağlık düzeyi itibariyle ülke genelinin üzerindedir. Yakın zamana kadar ilçemizde ve çevre köylerinde sağlık koşullarına uygun su bulamama sorunu vardı. Bu sorun Kız gölünden elde edilen su ile giderilmiştir. Bazı köylerin su ihtiyacı da Toprak-Su tarafından sağlanan ve evlere kadar dağıtılan kaynak suyu ile giderilmiştir. Çevre sağlığı ile ilgili her türlü çalışma ilgili kurumlar tarafından yürütülmektedir.

a)SAĞLIK DURUMU VE HASTALIKLAR : İlçemizde görülen hastalıklar başında kalp hastalıkları, romatizma, menenjit, çocuk felci, sıtma gibi hastalıklardır. Sağlık teşkilatlarınca bulaşıcı hastalıklara karşı etkili önlemler zamanında alınmakta ve salgın hala gelmesi önlenmektedir. En çok ölüm oranı kalp hastalıklarındandır. Enfeksiyon hastalıklarından ölüm oranı düşüktür. Ölümüne neden olan hastalıklar başında , kadınlarda kaza sonucuyla zehirlenmeler , romatizma türü hastalıklar ve dolaşım bozuklukları, erkeklerde ise çeşitli kazalar ve zatürre gelmektedir.

b)SAĞLIK KURUMLARI : İlçemizde Devlet Hastanesi ile SS kurumu hastanesi vardır. Hastanede dahiliye ve hariciye, çocuk kadın-doğum, dış hastalıkları poliklinikleri vardır.

Serbest çalışan diğer doktorlar ve eczane ile bucak ve köylerimizde sağlık ocakları ve ebe-hemşireler hizmet vermektedirler.

8)EĞİTİM VE ÖĞRETİM DURUMU :

İlçemizde okur-yazar oranı yüksektir. Gittikçede bu oran artmaktadır. Birçok köylerimizde ilkokuldan sonra da çocuğunu lise ve dengi okullara göndermektedir. İlçemizde okulsuz köy yoktur.

Demircilik , marangozluk , akşam kız sanat okulu gibi yetişkinlere , kız ve kadınlarımıza, erkeklere, biçki, dikiş, nakış, öğretene, meslek ve beceri kazandıran kurs ve okullar vardır. Okullar : Lise, Kız Meslek Lisesi, Ticaret Lisesi, İmam Hatip Lisesidir. Ayrıca yetişkinlerimizin çeşitli eğitimleri ile uğraşan Halk Eğitim Merkezide vardır. Ayrıca çocuklarımız için çocuk kütüphanemizde mevcuttur.

9)SPOR FAALİYETLERİ :

Fethiye’de eskiden beri devam etmekte olan spor çalışmaları vardır. Bilhassa atıcılık, avcılık ve güreşe çok önem verilmektedir.

Günümüzde okulların düzenlemiş oldukları spor karşılaşmaları ile futbol, basketbol, voleybol, güreş ve masa tenisi gibi spor dallarına olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Fethiye’yi temsil eden lacivert-beyaz formalı 3.Türkiye liginde Profesyonel Fethiye Gençlik Spor kulübü vardır.

a)GÜREŞ : Eskiden çok yaygın olan ata sporu güreş günümüzde de devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Güreşin bir ata sporu oluşu bugünlere kadar süregelmesini sağlamıştır.

Dünyada sadece Türklere has olan,yiğitliğin, mertliğin simgesi,hileye-hurdaya yer vermeyen başka güreş türü de “yağlı güreştir” Eskiden düğünlerde veya Cuma Namazından sonra halk harman yerine toplanır , köyün ileri gelenlerinden biri beş okka zeytinyağı alır gelirmiş “yok mu meydana çıkacak yiğitler” diye bağırınca gençlerden kışpetini kapam gelir, soyunur, yağlanır meydana çıkarmış. Bugün bu güreş Seki ve Çaltılar köyünde halen yapılmaktadır.

Çaltılar köyünün Cuma Pınarı yanındaki Zümrüt Çayırında Ağustos ayında geleneksel olarak yapılan bu güreşe Türkiye'nin her tarafından lisanslı güreşçiler katılmakta ve köy bir panayıra dönüşmektedir. Güreşte davul-zurna eşliği ile güreşçiler meydana gelir ve Cazgır güreşleri ve güreşçileri okşayıcı tekerlemelerle seyirciye tanıtır. Güreşçileri tanıtmaya örnekler :

İki yiğit çıktı meydana

Biri birinden merdane

Tenekeden maşa olmaz

Çingeneden paşa olmaz

Ali pehlivan gibi pehlivan olmaz

Gökte kartal

Kanatlara yer yırtar

Fethiyeli Ramazan Çatal

Dokuz adam karnı yırtar.

Gönderelim Muhammet Mustafa'ya salavat

Hep beraber diyelim alkışlarla maşallah

Haydi aslanlarım ileri

Vur davulcu davulu

Yer gök inlesin

Er olanlar arkada kalmasın

Diyerek pehlivanları meydana salar. Taraflardan biri yenilene kadar güreş devam eder.

Her yıl bu şehirde tekrar edilmekte olan bu greşlere Afyon, Antalya, Aydın, Denizli, Burdur, Muğla, Eskişehir, Kütahya, Konya, Ordu, Rize, Samsun, Gümüşhane vs. illerimizden güreşçiler katılmakta ve ilgi, katılım yoğun olmaktadır. Devlet tarafından daha yakın ilgi gösterilirse, hem yöremiz hem de turizm açısından büyük yararlar sağlanacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- 1-Muğla İl Yıllığı 1967-1973 Ankara
- 2-DİE Türkiye İstatistikleri 1978, DİE Genel Nüfus Sayımı DİE Sanayi Sayımı
- 3-DİE Milli Eğitim İstatistikleri
- 4-Hamit İnandık – Türkiye Gölleri, İst.1965
- 5-Hüseyin Saraçoğlu – Bitki Örtüsü , Akarsular ve Göller İst.1961
- 6-Heteoroloji Bülteni 1974
- 7-Oktay Akşit, Roma İmparatorluk Tarihi 1-2 İst.1970-76
- 8-Evliya Çelebi-Evliya Çelebi Seyahatnamesi
- 9-Arif Müfid Mansel-Ege ve Yunan Tarih-Ankara 1971
- 10-İslam Ansiklopedisi “Menteşe, Likya, Fethiye, mad.”
- 11-Ünal Türkeş, Kurtuluş Savaşında Muğla İst.1973
- 12-Ünal Türkeş,Muğla ili Toplum Yapısı Araştırmaları,İst.1971
- 13-İ. Hakkı Uzunçarşılı-Anadolu Beylikleri Ank.1969
- 14-İ.Hakkı Uzunçarşılı-Osmanlı Tarihi 1. 4. Ankara 1972-78
- 15-Kazım Yılmaz her yönüyle Fethiye 1969
- 16-Kazım Yılmaz, Muğla-Ege Bölgesi-Fethiye, 1985
- 17-Yılmaz Öztuna Türkiye Tarihi 4. Hayat Kitapları 37. 1964
- 18-Doç.Dr.Ekrem Uykucu, Muğla Tarihi İst.1983
- 19-Orman Bakanlığı Türkiye Orman Envanteri, Ankara 1980
- 20-Orman Mühendisliği Dergisi Sayı 8 Ank.1981
- 21-Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı Türkiye Sağlık Yıllığı1975-1978 Ankara
- 22-Ramazan Çalış, Fethiye Evleri Folklor S.16.17.18 İst.1970
- 23-DİE, Spor İstatistikleri 1978
- 24-DİE Kültür İstatistikleri 1979
- 25-Ünal Şöhret, Dirlik, Fethiye, Prelli S.119 İst.1979
- 26-Azra Erhat, Karya'dan Panfinya'ya Mavi Yolculuk İst.1979
- 27-İbrahim Alaaddin Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi

- 28-Halikarnas Balıkçısı, Anadolu Efsaneleri İst.1974
- 29-Jane Laroche, Fethiye-İstanbul
- 30-Ali Püsküllüoğlu, Efsaneler Ank.1979
- 31-İ. Tunay "Telmessos Fethiye Pirelli" S.61 İst.1969
- 32-Türkiye Ansiklopedisi 1923-1973 Ct. 4 İst.1974
- 33-DİE Nüfus Sayımı Sonuçları 1985
- 34-Oktay Akşit , Likya Tarihi İst.1967
- 35-Zekai Eroğlu, Muğla Tarihi-İzmir 1939
- 36-Murad Gülçen Göker, Muğla ve İlçeleri İzmir-1970
- 37-İbn-i Batuda Seyahatnamesi Ter. M. Şerif Paşa İst.1933
- 38-Mithat Sertoğlu, Resimli Tarih Ansiklopedisi İst.1958
- 39-Canser Türklük, Muğla İlinin İskan Tarihi ve Yer Adları Tez. Nu, 5481
İst. 1967
- 40-Turkey Hotels 1984 (Türkiye Oteller Rehberi)